

sílačů 5G s nápisem COV-19

Simpsonovi předpověděli koronavirus

koronavirus: Pozor! Bolest ve vašem oku, která by mohla být neobvyklým příz

počet n vstupuje do Velké Británie. Ne

OVÁN KORONAVIRUS!

ř pro r ní choroby z USA: Virus reexistuj

emie koronavirus je cestou k čipování lidí.

othschildy a Rockefellerů někdo stojí Rakve bez těl, prázdné

m, koronavirus, bedonilové – existuje spojení?...nemůžete jen šokování, ale

patření pozabijela víc lidí než virus sám Zemřelých of

S ORI NEPŘÍTELEM Č

e koron evřela v západních zemích zadní vrá

ropou ky malých letadel a provádí

elety tam a zpátky a pořád dokola

DEZINFORMAČNÍ DEZINFEKCE

Výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím

koronavirus: Pozor! Bolest ve vašem oku, která by **Objevili jsme levný organický lék proti prohlásil prezident Madagaskaru**

METODICKÁ PŘÍRUČKA
JSNS.CZ

Vzdělávací program JSNS
Člověk v tísní, o. p. s.
Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2
www.jsns.cz

Koncept: Karel Strachota, Jaroslav Valůch
Autoři: Jaroslav Valůch, Michaela Ďurková, Kateřina Šafářová, Karel Strachota
Na přípravě publikace se dále podíleli: Kryštof Doležal, Agatha Hrušová, Zuzana Kozáková,
Ester Valchářová Pěkná, Sandra Telenská

Odborný posudek: Miloš Gregor
Redakční úprava: Hana Valentová

Jazyková úprava: Veronika Ďuríčková
Ilustrace: Jan Blažíček
Grafická úprava a sazba: Mowshe >o<
Rok vydání: 2020
© Člověk v tísní, o. p. s.
Všechna práva vyhrazena
ISBN: 978-80-7591-045-5

DEZINFORMAČNÍ DEZINFEKCE

Výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím

ÚVOD	5
Simpsonovi, Židé a Bill Gates – seznamte se s viníky koronavirové krize	6
1. Analýzy dezinformací podle metodické koncepce 5 klíčových otázek	10
1.1 Základy posuzování důvěryhodnosti mediálních sdělení – koncepce 5 klíčových otázek	11
1.2 Simpsonovi to věděli!	13
1.3 Na TOTO musíte kliknout za každou cenu!	23
1.4 Obchodníci s dezinformacemi	33
2. Proč vznikají a proč se šíří (koronavirové) dezinformace?	45
2.1 Když se sejde dobrá duše, obchodník a lovec lajků	46
3. Krotíme dezinfoviry. Praktické rady a tipy k ověřování informací	60
4. Koronavirové dezinformační lahůdky	73
4.1 Bill Gates – údajný temný hybatel koronavirové krize	75
4.2 Kde se vzal, tu se vzal. Teorie o původu viru	83
4.3 Pandemie koronaviru: kdo komu pomohl?	88

ÚVOD

Vážení vyučující,

od začátku letošního roku čelí celý svět koronavirové epidemii. Informace spojené s **onemocněním covid-19 zahltily média**. Počty nakažených, původ viru, platná nařízení a omezení, možnosti léčby, vývoj vakcín, vliv vládních opatření na naše každodenní životy, dopady na ekonomiku... tato témata v médiích dominovala. Kromě seriózních médií se jich pohotově chopila i ta dezinformační. V mediálním prostoru se tak vedle relevantních a ověřených informací rychle rozšířilo i velké množství dezinformací, zavádějících sdělení, poplašných zpráv či konspiračních teorií.

Pro publikaci, kterou držíte v ruce, jsme zvolili název **Dezinformační dezinfekce**. S určitou nadsázkou jsme chtěli poukázat na to, že dezinformacím se můžeme bránit. Nejefektivnější obranou je posilování schopnosti kriticky analyzovat a posuzovat jednotlivá mediální sdělení, umět odlišit ta, která jsou založená na faktech, od těch manipulativních a lživých. Nejlepší **dezinfekcí je tedy mediální vzdělávání**. A při něm by školní výuka měla hrát důležitou roli.

Uvědomujeme si, že práce vyučujících na tomto poli není snadná, a chceme vám být pokud možno co nejvíce nápomocni. Věříme, že naše nová publikace může dobře posloužit jako **návod nebo inspirace, jak téma (nejen koronavirových) dezinformací uchopit a začlenit do výuky**. Najdete v ní zpracované analýzy vybraných dezinformací z období začátku koronavirové krize podle metodické koncepce 5 klíčových otázek. Připravili jsme také hravou aktivitu zkoumající motivace tvůrců a šířitelů lživých a zavádějících sdělení, informační texty, praktický návod na ověřování informací nebo komplexnější analýzy některých častých dezinformací o koronaviru.

Budeme rádi, když nám dáte vědět, jak se vám s publikací pracovalo, a pošlete případně náměty na úpravy a rozšíření, které budeme moci v budoucnu zohlednit.

Děkuji všem, kdo se na přípravě **Dezinformační dezinfekce** podíleli, a také všem partnerům a podporovatelům našich mediálně-vzdělávacích aktivit.

Karel Strachota
ředitel JSNS

SIMPSONOVI, ŽIDÉ A BILL GATES - SEZNAMTE SE S VINÍKY KORONAVIROVÉ KRIZE

Pohled experta na dezinformace Jaroslava Valúcha z organizace Transitions

Počátkem března 2020 bylo stále více zřejmé, že zvěsti o záhadném koronaviru nejsou jen poplašnou zprávou. Pro Českou republiku se rýsovala **hrozba epidemie nejen zdravotnické, ale také informační**. Není to překvapující – krizové situace vyvolávají obavy, zmatení a nejistotu představují vynikající příležitost pro šíření konspiračních teorií a dezinformací a zvyšují zájem čtenářů o ně. Lidé mají strach z málo probádané hrozby, situace se překotně vyvíjí, **relevantní a důležité informace se míchají s informačním balastem**, zahlcují jednotlivce, profesionální novináře a média. K tomu všemu má na internetu každý nějaký názor a nebojí se ho použít. Je tak snadné toho zneužít.

COVID-19 A ČESKÁ MÉDIA

V prvním týdnu po vyhlášení nouzového stavu **vzrostl zájem o seriózní zprávy** a zraky lidí se upřely na tradiční média, zvláště Českou televizi. Naopak weby se sporným obsahem, které běžně šíří lži, poplašné zprávy, manipulace a dezinformace, vesměs utichly. Nevěděly, jak nejlépe situaci využít.

Netrvalo to však ani týden a **desítky aktérů to spustily – konspirační teorie, šokující odhalení, zázračné léky...** Zatímco tradiční seriózní média zápasila s přílivem a ověřováním informací z domova i ze světa a snažila se spolehlivě informovat o hrozbě šíření v mnohém záhadného koronaviru SARS-CoV-2, dezinformační zdroje nezhálely a zveřejňovaly jakoukoli konspirační teorii, spekulaci či domněnku, **kteřá by přinesla pozornost a kliknutí**: Virus je biologická zbraň, léčit se dá horkou vodou nebo vdechováním horkého vzduchu z vysoušeče vlasů, Bill Gates má přísně tajný plán na snížení světové populace (který ale prozradil už v roce 2010 na nejznámější veřejné konferenci), uprchlíci schválně prskají na evropské důchodce, aby urychlili vymírání bílých Evropanů.

To všechno a mnohé další bylo během několika týdnů publikováno a šířeno na nepřeborném množství webů a prostřednictvím facebookových stránek, řetězových e-mailů či messengerových skupin.

Proč někdo lživé zprávy vytváří?

Motivace jejich autorů bývají různé. Od **ideologického přesvědčení či propagandy** a snahy manipulovat až po prostší důvody jako chuť získat více lajků, **více peněz z reklamy** či posílit svou politickou značku.

DEZINFORMAČNÍ PERLIČKY ZE ZAHRANIČÍ

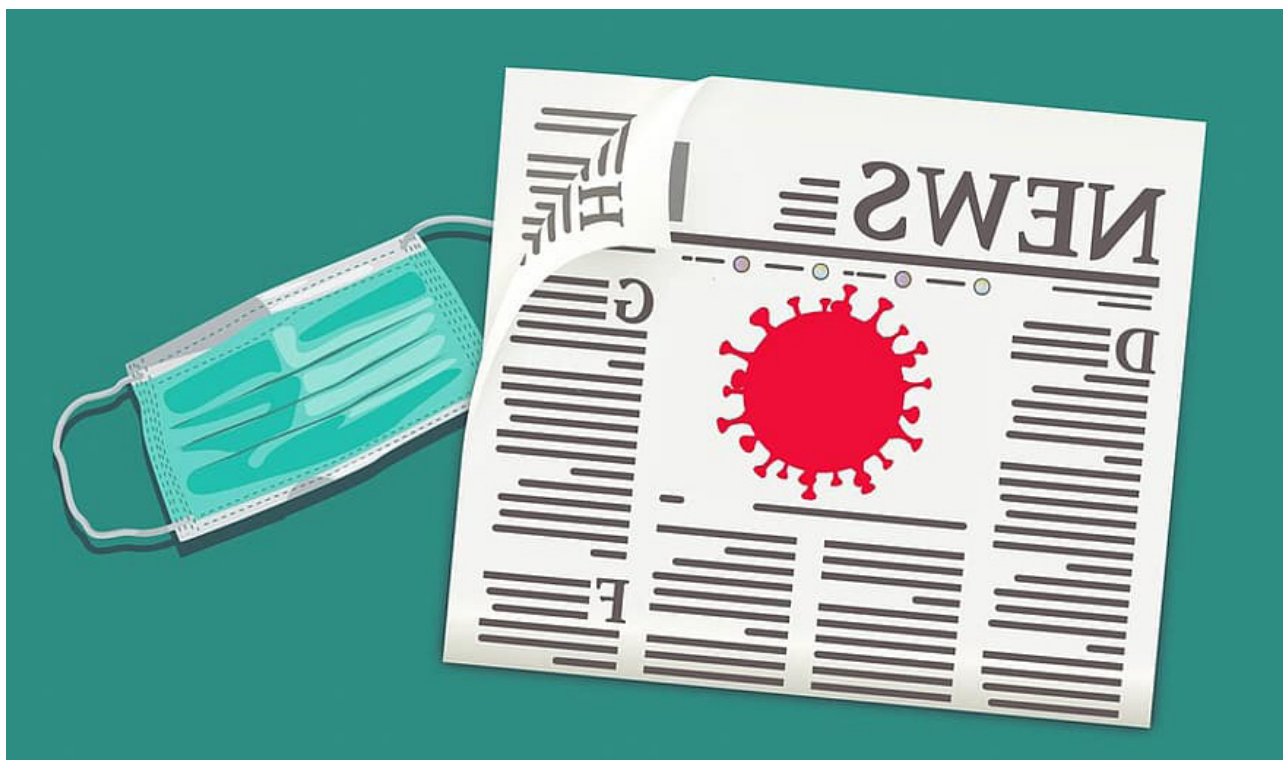
Dezinformace samozřejmě **nejsou doménou pouze České republiky**. Věděli jste například, že **Turkmenistán** se virus vyhnul úplně? Alespoň to tvrdila tamní vládní média, když zemi prezentovala jako oázu klidu a bezpečí ve světě promořeném virem.

Výrobce koňaku Hennessy zase musel varovat **Keňany**, že alkohol skutečně nelze považovat za lék, a to poté, co starosta hlavního města Nairobi přidával lahve koňaku Hennessy do potravinových balíčků pro chudé ve městě, protože dle něj pomáhá dezinfikovat krk před koronavirem.

V **Srbsku** na vládní tiskové konferenci hlavní pneumolog prohlásil, že koronavirus je nejměšnější virus v historii lidstva, a doporučil, aby Srby klidně dál jezdily do koronavirem zmítané Itálie na nákupy, protože je ochrání jejich estrogen.

170milionový dosah měl v **Indii** hashtag #coronajihad a #muslimvirus, který zaplavil indické sociální síť. Obviňoval muslimy ze záměrného šíření koronaviru. Z Indie pak přeskočil do **Velké Británie**, kde jej začaly používat skupiny hlásající nadřazenost bílé rasy. Když už jsme v Británii, dezinformace o spolehlivosti sítí 5G s šířením koronaviru vedly k několika incidentům zapálení vysílačů mobilních operátorů či napadání pracovníků pokládajících optické kabely.

Některí čeští senioři se zase třeba skrze řetězové e-maily dozvěděli, že v německých obchodech afričtí migranti schválně otevírají lahve s nápoji, pijí z nich a vracejí je na police a šíří tak nákazu. Aby se pak zjistilo, že video v e-mailu zachycovalo mladíky při teenagerské výzvě na Pobřeží slonoviny.

DEZINFORMACE MAJÍ DOPAD NA JEDINCE I CELÉ SPOLEČNOSTI

Teorie o původu a šíření viru jsou často krkolomné a těžko uvěřitelné – tak například údajně už od dob Čachtické paní ve světě existuje spiknutí elit (politiků či popkulturních ikon jako je Lady Gaga), které potřebují krev malých dětí, aby si udržely mladý vzhled, a koronavirus jim přerušil přísun této cenné suroviny. Odhalil je pouze Donald Trump, který jako jediný proti této skupině bojuje, a ona mu za to hází klacky pod nohy. Obvinění z globální konspirace neunikla ani populární rodinka Simpsonových.

Byly by to úsměvné historky, kdyby však nebyly **zcela vážně šířeny desítkami tisíc uživatelů sociálních sítí a kdyby neměly i smutné dopady**¹. Nedůvěra ve vědecké poznání a důvěra v šarlatánské rady šířené e-maily například dovedla českou seniorku k otravě dezinfekcí². Konspirace, dezinformace a šarlatánství nemusí mít nutně jen tyto rychlé tragické následky. Dokážou **dlouhodobě zasévat nejen nejistotu, paniku, ale i apatii**, podrývat důvěru v seriózní bádání o viru a jeho šíření a v důsledku tak přímo oslabovat naši ochotu respektovat doporučení zdravotnické komunity.

Svou roli splnila také **propaganda**. Přestože Čína České republice nedodala během koronavirové krize žádnou humanitární pomoc, pouze České republice prodala drahé a mnohdy nekvalitní ochranné prostředky (zatímco dříve v Česku ochranné prostředky hromadně a systematicky vykupovala), podle průzkumu STEM ji Češi považují za zemi, která pomáhala nejvíce. Více než Evropská unie (EU), která Česku poskytla miliardovou pomoc.³

1) IROZHLAS.cz. *Dezinformace kolem koronaviru zabily nejméně 800 lidí. Lidé se chtěli chránit požitím chemikálií*. 13. 8. 2020. Dostupné online na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/koronavirus-dezinformace-fake-news_2008130646_zit

2) IDNES.cz. *Seniorka vypila kávu s dezinfekcí, měla strach z nákazy koronavirem*. 13. 5. 2020. Dostupné online na: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/senior-ka-otrava-dezinfekce-anti-covid-pecovatelsky-dum-otrava.A200513_090901_praha-zpravy_rsr?

3) PALATA, L. *Masivní propaganda. Češi věří, že jim Čína pomohla víc než EU, ukázal průzkum*. 30. 7. 2020. Dostupné online na: <https://www.denik.cz/zdomova/koronavirus-pomoc-cina-eu-20200729.html>

Jakkoliv dezinformace a konspirační teorie oslovily spoustu Čechů (soudě dle jejich velkého sdílení na sociálních sítích a v e-mailech), budme prozatím opatrní ve vyvozování jejich reálných dopadů. Na to potřebujeme ještě více bádání a zkoumání. Část populace **lživé informace bezpochyby znejistily a vystrašily**, řadě aktérů přinesly mnoho nových čtenářů a zvýšený výdělek z prokliků na reklamě. Během krize ale nadále **dominovala tradiční média**. Ta sama sice žádné z těchto dezinformací a konspirací vědomě nešířila, někdy však v honbě za pozorností či falešnou objektivitou dávala až **nekritický prostor řadě aktérů**, kteří neměli odpovídající kvalifikaci se k odborné otázce šíření koronaviru vyjadřovat, nebo výjimečně poskytla prostor i samotným konspirátorům.

STÁT SE ODOLNĚJŠÍMI

Důkladné poznání dezinformací a mechanismů, které jejich šířitelé používají, nás může vůči nim učinit odolnějšími. Právě v tom je **nenahraditelná role mediálního vzdělávání** skrze poznávání mechanismů fungování médií seriózních i dezinformačních i skrze odhalování motivací k šíření různých pochybných sdělení. Může nás tak postupně učinit **schopnějšími rozeznávat spolehlivé zdroje od nespolehlivých**, zprávu od názoru, důkaz od fabulace.

**ANALÝZY
DEZINFORMACÍ
PODLE METODICKÉ
KONCEPCE
5 KLÍČOVÝCH
OTÁZEK**

1.1 ZÁKLADY POSUZOVÁNÍ DŮVĚRYHODNOSTI MEDIÁLNÍCH SDĚLENÍ - KONCEPCE 5 KLÍČOVÝCH OTÁZEK

Svět médií a internetu se překotně vyvíjí. Důsledkem je stále větší množství mediálních sdělení*, se kterými se dennodenně setkáváme. **Jak ale posoudit jejich důvěryhodnost?**

Následující tabulka shrnuje 5 klíčových otázek (a doplňujících podotázek), které **rozvíjejí schopnost nahlížet na mediální sdělení kriticky**. Je to velmi jednoduchý nástroj, který se dá použít na textová i audiovizuální sdělení a ani za několik let nepřestane být aktuálním. Pod tabulkou vám na několika konkrétních příkladech ukážeme, jak funguje.

Kritičnost je důležitá, nesmí ale směřovat **do pasti absolutní nedůvěry ke všemu a ke všem**. Některá mediální sdělení obsahují kvalitní informace a důvěru si zaslouží. Odpovědi na otázky uvedené níže nám pomohou tato sdělení rozpoznat.

 <p>KDO?</p>	<p>Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?</p> <hr/> <p>Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?</p> <hr/> <p>Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?</p>
 <p>CO?</p>	<p>Co je obsahem sdělení?</p> <hr/> <p>Jaké názory či hodnoty jsou ve sdělení přítomny?</p> <hr/> <p>Jsou ve sdělení uvedené zdroje? Jak se dají obsažené informace ověřit?</p> <hr/> <p>Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?</p>
 <p>KOMU?</p>	<p>Jaké cílové skupině je sdělení určeno?</p> <hr/> <p>Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?</p> <hr/> <p>Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?</p>
 <p>JAK?</p>	<p>Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?</p> <hr/> <p>Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení? Proč je právě v této podobě?</p> <hr/> <p>Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat? Co je jejich příčinou?</p>
 <p>PROČ?</p>	<p>Proč bylo sdělení vytvořeno?</p> <hr/> <p>Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?</p>

Každou klíčovou otázku podrobně rozebírá Kovy v pětidílném pořadu **Kovyho mediální ring**: jsns.cz/kovy. Pořad doporučujeme zhlédnout jako úvod do problematiky a následně přejít na analýzy dezinformací.

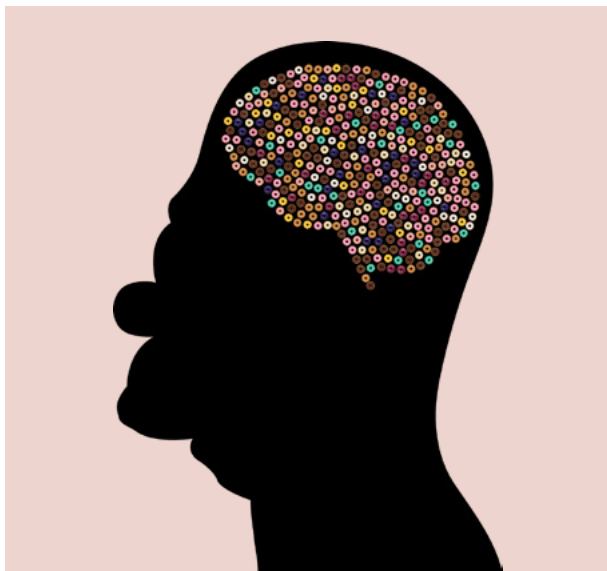
Další příklady analýz mediálních sdělení pomocí metodické koncepce 5 klíčových otázek najdete na našem webovém portále jsns.cz/mv/analyzy.

Mediálním sdělením označujeme textové, obrazové či audiovizuální příspěvky šířené prostřednictvím tradičních (tisk, rozhlas, televize) i nových médií (internet, včetně sociálních sítí, blogů a komunikačních platforem typu Messenger, WhatsApp apod.). Mediálním sdělením tak může být článek, fotografie, podcast, reklamní spot, příspěvek na blogu, billboard, internetový vtip (mem), online banner, video na YouTube, post na Facebooku, Instagramu či Twitteru apod.

1.2 AKTIVITA: SIMPSONOVI TO VĚDĚLI!

Během koronavirové krize se ve světě i u nás začaly objevovat různé teorie o původu a šíření viru; často se jednalo i o **tzv. konspirační teorie**. Ty mnohdy tvrdí, že za vznikem a šířením koronaviru stojí skrytí mocní hráči, skrze pandemii dosahují svých pokoutných cílů na ovládnutí světové ekonomiky i nás samotných. Jako „důkaz“ pak tvůrci a šířitelé konspiračních teorií používají i naprosté náhody, které se jim hodí do jejich výkladu situace.

Příkladem je konspirační teorie, která **zneužívá jeden z dílů oblíbeného seriálu Simpsonovi**. V něm se už několikrát odehrály situace či děje, které připomínaly pozdější realitu. Simpsonovi tak jednou údajně „prozradili“, kdo se stane nositelem Nobelovy ceny, jindy zase „předpověděli“, že prezidentem USA bude Donald Trump. A v roce 2010 jejich domovský Springfield v jedné epizodě čelí epidemii kočičí chřipky, kterou vyvinuli zástupci amerických mediálních impérií, aby přinutili lidi trávit více času před televizními obrazovkami.

Tyto shody náhod a „předpovědi“ jsou na internetu často zdrojem pobavení. Nicméně nyní se jich někdo chopil vážně a **udělal z nich vědomou konspiraci**. Podle dezinformačního zdroje Svobodný vysílač současná pandemie probíhá stejně jako v seriálu a jedná se o další z řady případů, kdy jsou v popkulturní produkci záměrně zanechány odkazy a náznaky věcí budoucích, které máme dešifrovat. Vznikla tak **bizarní konspirační teorie, jež si ovšem získala značnou popularitu**.

ANOTACE:

Aktivita vede žáky k seznámení s fenoménem konspiračních teorií na příkladu lživého facebookového příspěvku o údajném původu a šíření onemocnění covid-19. Žáci vybraný příspěvek analyzují podle metodické koncepce 5 klíčových otázek.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, informatika a informační a komunikační technologie
OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace, vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), MV
OV: OVDS, IKT

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

CÍLE AKTIVITY:

Žáci

- dovedou posoudit důvěryhodnost zdrojů na internetu pomocí metodické koncepce 5 klíčových otázek;
- znají fenomén konspiračních teorií;
- dokážou konspirační teorie a dezinformace rozeznat a jsou vůči nim odolnější.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každou skupinu žáků
- **MATERIÁL**
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 1**
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2** (pokud se rozhodnete ho využívat)
- čisté papíry pro každou skupinu
- psací potřeby

POSTUP:

1. V úvodu hodiny se žáků zeptáme, jestli znají seriál Simpsonovi a jestli by dokázali říct, do jakého žánru tento seriál patří.
2. Následuje **projekce** části dílu ze seriálu Simpsonovi.¹
3. Provedeme stručnou reflexi emocí metodou jednoho slova.²
4. Žáků se ptáme: **Má video nějakou souvislost se situací kolem koronaviru na jaře roku 2020? V čem je situace stejná, v čem jiná? Myslíte, že tvůrci seriálu mohli vědět, co se stane v roce 2020?**
5. Žáky rozdělíme do pěti skupin a do každé rozdáme **PRACOVNÍ LIST** s facebookovým příspěvkem z portálu Svobodný vysílač a jednu sadu z 5 klíčových otázek z **MATERIÁLU**. Každá skupina tedy bude pracovat s jinými otázkami. Poté žáky vyzveme, aby ve skupinách odpověděli na dané otázky.

Poznámka 1: Zdůrazněte žákům, že na otázky neexistuje jedna správná odpověď, u některých je odpověď jednoznačnější, u jiných musejí spíše odhadovat. Otázky mají žákům především pomoci přemýšlet nad sdělením z různých úhlů pohledu. Žáci můžou využívat internet, není však pro tuto práci nezbytný.

Poznámka 2: Pokud žáci nedokážou na některou z otázek odpovědět, protože jim pracovní list neposkytuje dostatek informací, mohou se alespoň zamyslet nad tím, jak by postupovali, aby danou informaci zjistili.

Poznámka 3: Pokud některá ze skupinek dokončí analýzu dříve než ostatní, doporučujeme vyzvat její členy, aby se krátce zamysleli i nad zbývajícimi klíčovými otázkami. Pro tento účel dejte skupince tabulku Všech pět (otázek) pohromadě³.

Poznámka 4: Návrh vypracované analýzy najdete v **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ 1**.

6. Žáci pak prezentují své odpovědi zbytku třídy. Poté plynule navážeme diskusí a reflexí aktivity.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Pracovala jsem se žáky 8. ročníku v hodině informatiky. Po krátké ukázce ze seriálu jsem viděla v očích žáků velké překvapení. Motivační část se povedla na jedničku. Žáci hádali, kdy byla epizoda natočena, a většina odpověděla, že před třemi měsíci. Ze správné odpovědi (rok 2010) byli udiveni. Se zájmem pak odpovídali na otázky: Má video nějakou souvislost se situací kolem koronaviru na jaře roku 2020? V čem je situace stejná, v čem jiná? Myslíte, že tvůrci seriálu mohli vědět, co se stane v roce 2020? Největším překvapením pro třídu podle mě bylo, když jedna žačka řekla, že to, co říkáme, je jen konspirační teorie. Tento pojem jsme si vysvětlili, a poté žáci vyjmenovali několik konspiračních teorií, o kterých slyšeli.

Pracovní list vyplnili během 15 minut – někteří velmi stručně, ale při prezentaci před třídou přidali další informace. Myslím si, že pokud by žáci měli předchozí zkušenost s koncepcí 5 klíčových otázek nebo pořadem Kovyho mediální ring, byla by tato aktivita pro ně snazší.

— Jana Machovská, ZŠ Liptál

REFLEXE:

Se žáky se zamýšlíme nad výrokem z analyzovaného facebookového příspěvku: „Zanechávají nám náznaky a symboly předem v seriálech, knihách, písničkách. Jen to umět v čas [sic] dešifrovat.“ Ptáme se: **Proč by utajená mocenská skupina dávala tímto způsobem do populární kultury nápovědy, pokud chce zůstat v utajení? K čemu by jí to pomohlo? Neriskovala by tím odhalení, resp. proč by tak riskovala?** Diskutujeme o **logice** dané konspirační teorie.

Následně diskutujeme obecněji o fenoménu konspiračních teorií a žáků se ptáme: **Proč někdo tvoří a/nebo šíří konspirace? Proč někteří lidé věří konspiračním teoriím? Proč jsou konspirační teorie nebezpečné?**

Během reflexe aktivity by si žáci měli uvědomit, v čem jsou konspirační teorie **atraktivní**, ale také v čem je jejich **problém** a potenciální **nebezpečí**. Měli bychom dojít k tomu, že konspirační teorie **nejsou postaveny na vědeckém poznání** a souboru důkazů, ale na domněnkách, názorech, fabulacích a šokujících tvrzeních. Pro jednotlivce je často těžké si konspirační teorii ověřit, protože nemá zdroje a přístup k důkazům. Může se tak spolehnout pouze na tvrzení autora. Právě z tohoto důvodu je užitečné na sdělení nahlížen z několika úhlů, v čemž nám mohou pomoci analytické nástroje jako například 5 klíčových otázek. Tyto nástroje nás mohou při posuzování informací **dovést k tomu, na jaké detaily se soustředit**, abychom si mohli udělat vlastní úsudek ohledně důvěryhodnosti zdroje.

Poznámka: Další informace o konspiračních teoriích najdete v **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ 2** a informačním textu **Otázky a odpovědi** k lekcí Mediální gramotnost se vyplatí: Naivátor⁴.

1) Video je dostupné online na jns.cz/simpsonovi-to-vedeli/video.

2) Tato a další metody reflexe emocí jsou dostupné online na jns.cz/jak-na-reflexi-emoci.

3) Tabulka je dostupná online na jns.cz/vsech-pet-otazek-pohromade.

4) Otázky a odpovědi k lekcí **Mediální gramotnost se vyplatí: Naivátor** jsou dostupné online na jns.cz/mv/lecke/naivator.

PRACOVNÍ LIST

Prohlédněte si facebookový příspěvek, jeho komentářovou sekci a další informace o portálu Svobodný vysílač a odpovězte na zadanou klíčovou otázku a její podotázky.

Svobodný vysílač...
20. dubna ·

Tohle vás skutečně rozseká. TV seriál Simpsonovi z roku 2010, a Koronavirus 2020. Tolik absolutně shodných podobností nemůže být jentak nějaká náhoda! Všechno dopuntíku probíhá tak jako v seriálu. Jen vakcína na konci jako šachová koncovka není k dispozici. Splní se i konec? Zanechávají nám náznaky a symboly předem v seriálech, knihách, písničkách. Jen to umět v čas dešifrovat. Paralela tv seriálu Simpsonovi 2010 a Koronavirus 2020.

0:02 / 2:08

   663 66 komentářů 1,8 tis. sdílení

- **Denys Dora**
Přesně, tohle jsem říkala když vypukl Covid, viděla jsem to před x lety v Simpsonsnech a hlavně jsem četla o Koroně už i knihu...
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t   37
↪ 11 odpovědí
- **marieolga.kaplanova** **Odpovědět**
V tom případě si nepřeji aby se splnil film Válka světů
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t   12
↪ 1 odpověď
- **Evženka Ústřední**
Já si říkala, že mi chorota připomíná tento díl Simpsonovi 😊
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t 2
- **Tomáš Němec** **Odpovědět**
Já tu jsem
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t
- **František**
Ty jo...
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t
- **Antonín**
Děsivě pravdivé
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t
- **Tomáš**
Dokonalost..
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t
- MEDIA1.TENOR.CO
media1.tenor.co
To se mi líbí · **Odpovědět** · 7 t   2

Informace o portálu Svobodný vysílač na jeho facebookové stránce:

Informace o portálu Svobodný vysílač na jeho webové stránce:

O NÁS

Úvodem

 Pavel Hlávka - Iniciátor projektu Svobodný

Vysílač CS

 Pavel Hlávka - iniciátor projektu

Iniciátor rádia Svobodný vysílač CZ a koordinátor integračního projektu svobodných a nezávislých rádiových studií po celé republice sdružených do projektu Svobodný vysílač CS, vás zdraví.

Projekt Svobodného vysílače je **interaktivní informační a společenský portál**. Vítejte, svobodní a zodpovědní lidé – **tvoříme spolu pro nás všechny – zde je i váš prostor!**

Nápis na tričku na mé fotce to vystihuje nejlépe. Ano, nemakám již pro tento zlotřilý peněžní systém, ale budu dělat vše, co je v mých silách pro nové společenské prostředí, ve kterém by měla šance vzniknout **nová svobodná společnost** založená na principech spolupráce.

Společně s Vámi, prozřívajícími, již napolo svobodnými lidmi a s nabídnutou rukou Slovenského Svobodného vysílače to dokážeme.

S úctou,

Pavel Hlávka – iniciátor a koordinátor

Příspěvky a dary

Příspějte na účet vedený u skutečně české FIO Banky

ČÍSLO ÚČTU:

2500783709/2010

Nezapomeňte napsat že se jedná o DAR – to je VELMI NUTNÉ napsat do sdělení k platbě!!!

Za tento měsíc jste zatím přispěli **17,8%** z částky nutné pro provoz SVCS

Číslo účtu ze zahraničí:

IBAN:

CZ052010000002000527223

BIC / SWIFT: FIOBCZPPXXX

DAR přes PayPal

MATERIÁL

KDO?

Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?

Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?

Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?

CO?

Co je obsahem sdělení?

Jaké názory či hodnoty jsou ve sdělení přítomny?

Jsou ve sdělení uvedené zdroje? Jak se dají obsažené informace ověřit?

Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?

KOMU?

Jaké cílové skupině je sdělení určeno?

Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?

Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?

JAK?

Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?

Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení? Proč je právě v této podobě?

Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat? Co je jejich příčinou?

PROČ?

Proč bylo sdělení vytvořeno?

Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

LIST PRO VYUČUJÍCÍ 1

Níže najdete návrh vypracované analýzy podle metodické koncepce 5 klíčových otázek a příslušných podotázek¹.

KDO?

Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?

Ze sdíleného příspěvku na Facebooku není možné identifikovat konkrétního autora. Tvůrcem sdělení je facebooková stránka Svobodný vysílač, kterou provozuje podle údajů na samotné stránce „iniciátor“ webu Svobodný vysílač Pavel Hlávka.

Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?

V sekci INFORMACE na facebookové stránce Svobodného vysílače vede odkaz na webové stránky, kde v části O NÁS najdeme další informace – jméno zakladatele webu Svobodný vysílač a odůvodnění, proč stránky provozuje. Na internetu můžeme o provozovateli webu Svobodný vysílač dohledat další informace. Přitom je dobré podívat se nejen na to, co o sobě sám tvrdí daný tvůrce, ale právě například pomocí vyhledávače Google dohledat, co o něm píše/tvrdí jiní lidé, kteří se médiím věnují.

Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?

Je to zakladatel a provozovatel webu a facebookové stránky Svobodný vysílač. Dále jsou to fanoušci stránky, kteří příspěvek dále šíří, a společnost Facebook, která poskytuje službu umožňující publikování a šíření tohoto příspěvku. Mohou to být také podporovatelé webu, kteří finančně přispívají na jeho fungování, a inzerenti, jejichž reklama se na webu objevuje.

CO?

Co je obsahem sdělení?

Sdělení se skládá z videa ze seriálu Simpsonovi a facebookového příspěvku, který toto video uvádí slovy „Tohle vás skutečně rozseká...“. V příspěvku autor jinými slovy tvrdí, že seriál Simpsonovi je součástí určitého spiknutí, protože poměrně přesně předpovídá, že v budoucnosti nastane krizová situace ohledně koronaviru. Nejmenovaní „oni“ zanechávají stopy, abychom je mohli rozšifrovat. Není jasné, kdo jsou „oni“ a proč by to dělali.

Jaké názory jsou ve sdělení přítomny?

Autor příspěvku nám říká svůj názor na uvedené video. Jasně naznačuje, co si o videu má divák myslet. Uvádí, že „všechno dopuntíku [sic] probíhá tak jako v seriálu“. To ovšem není pravda, v uvedené epizodě se události od současné krize dost liší.

1) Metodickou koncepci 5 klíčových otázek najdete na straně 11.

Jsou ve sdělení uvedené zdroje a jak se dají obsažené informace ověřit?

Autor své tvrzení v příspěvku nedokládá důkazy či odkazy na věrohodné zdroje. Neumožňuje nám tedy informace snadno ověřit. Přesto si jeho tvrzení můžeme ověřit například za pomoci vyhledávače – dohledat informace o seriálu Simpsonovi nebo o záměru zanechat nějaké „náznaky“ a „vodítka“.

Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?

Jedná se o autorovu spekulaci nepodloženou argumenty a bez odkazu na relevantní zdroje, které by naznačovaly, že koronavirová epidemie je kýmkoli řízená. Nedožíváme se zde, že seriál spíše reagoval na podobné nákazy, které vypukly krátce před jeho vytvořením a vysíláním. Autor příspěvku neříká, kdo „zanechává náznaky“.

KOMU?**Jaké cílové skupině je sdělení určeno?**

Sdělení je určeno především fanouškům stránky Svobodný vysílač, u nichž autor předpokládá, že už „něco vědí“ z dřívějšího. Šíří se však i mimo tuto skupinu. Můžeme se domnívat, že cílovou skupinou jsou obecně lidé náchylní věřit konspiračním teoriím, kteří nevěří oficiálním verzím událostí.

Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?

Zde konkrétně se k příjemcům dostává skrze sociální síť Facebook a šíří se dalším sdílením. Příspěvek byl sdílen více než 1800×, má tedy mimořádný dosah. I když by se mohlo zdát, že se jedná o poměrně nevinnou zprávu, ke které lidé budou přistupovat s nadhledem, zběžný pohled do komentářové sekce ukazuje, že komentující tuto paralelu jako vtip neberou.

Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?

Dle komentářů pod příspěvkem je zřejmé, že mnoho fanoušků stránky utvrzuje v jejich názoru, že koronavirus je podvod. Příspěvek v lidech posiluje nedůvěru v oficiální verzi událostí prezentovanou institucemi demokratických států nebo seriózními médii a také nedůvěru v dosavadní vědecké poznatky. Může vyvolávat i nedůvěru k preventivním opatřením proti nemoci, nechuť respektovat zjištění a doporučení vědecké komunity, a naopak posilovat důvěru v nekvalitní až nebezpečné zdroje informací a pocit, že čtenáři jsou součástí skupiny těch, kdo dokázali prohlédnout lži. Zároveň ale příspěvek hodně lidí spíše pobaví a přistupují k němu s nadhledem.

JAK?**Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?**

Příspěvek je uveden větou „Tohle vás skutečně rozseká“, která má nepochybně za cíl upoutat pozornost. Odkazuje také na video ze známého a oblíbeného seriálu, čímž pravděpodobně upoutá ještě větší pozornost.

Video je rámováno jako výjimečné odhalení a důkaz o spiknutí mocných – podobnost mezi seriálem a současnou situací „nemůže být náhoda“, autoři příspěvku správně „dešifrovali“ další ze skrytých náznaků a symbolů, které nám „oni“ zanechávají v popkulturní produkci.

Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení a proč?

Jazyk je hovorový, obsahuje chyby. Kromě textu je použitý i atraktivní formát 2minutového videa – úryvku z populárního seriálu Simpsonovi. Video je v přístupnějším českém znění. V příspěvku jsou nastoleny otázky, které vyzývají k zamýšlení a reakci.

Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat a proč?

Může vyvolávat nejistotu, strach, ale také rozzlobení, touhu vzepřít se nařízením. Toto sdělení podněcuje představu, že vše je ve skutečnosti jinak, než prezentují oficiální zdroje (vláda, orgány státní správy a samosprávy a další instituce) a seriózní média, že za špatnou situaci nemůže nejasná a těžko uchopitelná hrozba koronaviru, ale nějaká tajná skupina, která „to vše“ řídí.

PROČ?

Proč bylo sdělení vytvořeno?

Příspěvek byl vytvořen, aby autor představil svůj názor a utvrdil sledující v přesvědčení, že současné dění je součástí nějakého plánu a neděje se dle oficiální verze událostí.

Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

Prospěch má především autor příspěvku, který je s největší pravděpodobností také provozovatelem této facebookové stránky a webu. Příspěvek vyvolal silnou a souhlasnou reakci a na české poměry velmi vysoké počty sdílení. Pomáhá tak šířit povědomí o značce Svobodný vysílač a oslovuje nové čtenáře a potenciálně také finanční přispěvatele. Na webu je umístěna žádost o finanční příspěvky.

Zprostředkovaně mají z tohoto sdělení prospěch také další aktéři (například další provozovatelé alternativních a dezinformačních webů), kteří těží z prohlubování nedůvěry v oficiální zdroje informací.

Prospěch má také společnost Facebook, která je závislá na množství uživatelů a interakcí na této sociální síti.

LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Tvůrci seriálu Simpsonovi skutečně v roce 2010 vytvořili a odvysílali epizodu (*Hrátky s Montym*, 6. epizoda z 22. série), ve které se odehrává **epidemie smrtící nemoci vyvolaná mediálními konglomeráty**. Přesto ale nelze tvrdit, že se jedná o zašifrovanou předpověď krize v roce 2020 způsobené nemocí covid-19. Epizoda vznikla poté, co došlo k čerstvým případům šíření chřipkových nákaz H5N1 (2006) a H1N1 (2009), tedy **ptačí a prasečí chřipky**. Tomu odpovídá i zápletka s přenosem viru zvířetem, v tomto případě kočkou. Zároveň i již dříve známé druhy koronaviru se na člověka přenesly ze zvířat – v případě viru SARS (2002) to byly cibetky.

Epizoda je tedy postavena na **předchozích historických zkušenostech s virovými onemocněními** a spíše než o předpověď se jedná o schematické a s nadsázkou podané chování lidstva při epidemiích (strach, panika apod.). Zdrojem informace o konspirační teorii je web Svobodný vysílač, stálice české dezinformační scény. Na různých platformách šíří zprávy s **antisystémovými, protiuprchlíckými a konspiračními** narativy. Jeho činnost zmapoval web Manipulátoři.cz, který se mj. zabývá vyvracením konspiračních teorií.

Obecné informace k fenoménu konspiračních teorií najdete v informačním textu *Otázky a odpovědi k AV lekci Mediální gramotnost se vyplatí: Naivátor*¹.

ZDROJE:

Téma konspirace v seriálu Simpsonovi pro iniciativu C19 DEZINFOSERVIS² zpracoval Tomáš Titěra.

Conspiracy Theory Handbook

<https://www.climatechangecommunication.org/wp-content/uploads/2020/03/ConspiracyTheoryHandbook.pdf>

How many people does it take to keep a conspiracy alive?

<https://www.pbs.org/newshour/science/math-formula-charts-the-lifespan-of-hoaxes>

What we can learn from conspiracy theories

<https://www.bbc.com/future/article/20200522-what-we-can-learn-from-conspiracy-theories>

1) Otázky a odpovědi k lekci **Mediální gramotnost se vyplatí: Naivátor** jsou dostupné online na [jsns.cz/mv/lekce/naivator](https://www.jsns.cz/mv/lekce/naivator).

2) Iniciativa C19 DEZINFOSERVIS je skupina složená z odborníků z technologických firem i z organizací, jako jsou Transitions, Zvolši.info, Člověk v tísni nebo KISK Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Denně monitorovala a ověřovala informace, které se v souvislosti s novým koronavirem objevily. Díky analytickému nástroji Social Watch společnosti Dataweps monitorovala iniciativa dobrovolníků veškerý dostupný obsah na sociálních sítích, který se týkal koronaviru. Denně tak prověřila desítky hoaxů, fake news a konspirací. Analýzy jsou dostupné online na <https://www.seznamzpravy.cz/autor/iniciativa-c-19-dezinfoservis-772>.

1.3 AKTIVITA: NA TOTO MUSÍTE KLIKNOUT ZA KAŽDOU CENU!

Během koronavirové krize se ve světě i u nás začaly objevovat různé návody na **rozpoznání či léčbu** nemoci **COVID-19**. Využívaly toho mimo jiné i tzv. **click-baitové** servery, které **lákají na titulek slibující šokující odhalení**, aby nám pak prezentovaly bezvýznamnou a překroucenou informaci obalenou obrovským množstvím reklamy.

I server woman.tiscali.cz publikoval stručný článek¹ s tzv. click-baitovým titulkem. Krátký text rozdělil na pět částí, kterými je nutné se proklikat. Cílem komplikovaného čtení je **vystavit čtenáře co největšímu počtu reklam co nejdříve čas**. Článek neuvádí žádné zdroje svých tvrzení a o příznaku nemoci informuje lživě.

ANOTACE:

Žáci v aktivitě analyzují vybraný článek podle metodické koncepce 5 klíčových otázek. Seznamují se s click-baitovými titulky a zjišťují, že jsou využívány na upoutání pozornosti čtenářů, potažmo zvýšení návštěvnosti webové stránky a zisků jejího provozovatele z online reklamy.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, informatika a informační a komunikační technologie
OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace, vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), MV
OV: OVDS, IKT

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

CÍLE AKTIVITY:

Žáci

- rozpoznají click-baitové titulky, vědí, proč je provozovatelé webů využívají, a jsou vůči nim odolnější;
- uvědomují si, že jejich pozornost a čas jsou na internetu cenným platidlem;
- dovedou posoudit důvěryhodnost zdrojů na internetu pomocí metodické koncepce 5 klíčových otázek.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každou skupinu žáků
- **MATERIÁL**
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 1**
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2**
- čisté papíry pro každou skupinu
- psací potřeby

1) MAREK, M. *Nový příznak COVID-19: Pokud se objeví TOTO na vaší tváři, jedněte!* Online již nedostupné.

POSTUP:

1. V úvodu hodiny se žáků ptáme: **Co vás poslední dobou přimělo během prohlížení stránek na internetu ke kliknutí? Vybarvujete si nějaký barevný obrázek, poutavou reklamu nebo lákavý či šokující titulek? Myslíte, že vaše kliknutí má nějakou cenu? Ať už finanční nebo jinou?**

Pokud to nezazní od žáků, doplníme, že každé kliknutí na internetu zvyšuje návštěvnost webové stránky, čímž přináší zisk provozovateli webu i inzerentům reklamy, která se na daném webu zobrazuje.

2. Žáky rozdělíme do pěti skupin a do každé rozdáme **PRACOVNÍ LIST** s článkem z portálu women.tiscali.cz a jednu sadu z 5 klíčových otázek z **MATERIÁLU**. Každá skupina tedy bude pracovat s jinými otázkami. Poté žáky vyzveme, aby ve skupinách odpověděli na dané otázky.

Poznámka 1: Zdůrazněte žákům, že na otázky neexistuje jedna správná odpověď, u některých je odpověď jednoznačnější, u jiných musejí spíše odhadovat. Otázky mají žákům především pomoci přemýšlet nad sdělením z různých úhlů pohledu. Žáci mohou využívat internet, není však pro tuto práci nezbytný.

Poznámka 2: Pokud žáci nedokážou na některou z otázek odpovědět, protože jim pracovní list neposkytuje dostatek informací, mohou se alespoň zamyslet nad tím, jak by postupovali, aby danou informaci zjistili.

Poznámka 3: Pokud některá ze skupinek dokončí analýzu dříve než ostatní, doporučujeme vyzvat její členy, aby se krátce zamysleli i nad zbývajícimi klíčovými otázkami. Pro tento účel dejte skupince tabulku Všech pět (otázek) pohromadě².

Poznámka 4: Návrh vypracované analýzy najdete v **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ 1**.

3. Žáci pak prezentují své odpovědi zbytku třídy. Poté plynule navážeme diskusí a reflexí aktivity.

4. Pokud to od žáků již nezaznělo, upozorníme je, že analyzovaný článek je tzv. **click-baitem**. Požádáme ty, kteří tento pojem znají, aby ho vysvětlili ostatním, a ptáme se: **Setkali jste se už s click-baitovým titulkem? Do jaké míry jsou podle vás takové titulky etické? Co mohou podobné titulky způsobit během krize (například koronavirové)?** Žáky můžete také vyzvat, aby zkusili sestavit seznam znaků, které jsou pro click-baitové titulky typické. Nápady zapisujeme na tabuli či flipchart.

Poznámka: Pro tuto část aktivity využijte informace z **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ 2** a odpovědi žáků doplňte.

REFLEXE:

V reflexi bychom měli dojít k tomu, že tzv. click-bait je jednou z přesvědčovacích technik užívaných weby k **získávání pozornosti a kliků** čtenářů, jimiž se **zvyšují příjmy z online reklamy**. Velké množství nekvalitního obsahu na internetu je tvořeno a šířeno pouze s cílem upoutat naši pozornost a vystavit nás reklamě, kterou pak provozovatel webu zpeněží. V současnosti více než kdy jindy platí, že naše pozornost a čas jsou na internetu cenným platidlem. Informace v těle click-baitových článků nemají žádnou hodnotu, plývají časem, odvádějí pozornost, matou, a dokonce mohou čtenáře vést k rizikovému jednání.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Pracoval jsem se žáky trojročí 6–8 v hodině češtiny. Tento typ aktivity pro ně nebyl nový, dezinformacemi a mediální manipulací jsme se v minulosti již zabývali (např. MQtester). V evokační části aktivity se podařilo vzpomenout na click-baitovou reklamu jen některým, většina žáků přiznala, že po sociálních sítích moc nebrouzdá, a na odkazy tedy nekliká. Klíčové otázky byly pro žáky srozumitelné, dvojice byly namíchány náhodně. Bylo zřejmé, že ve dvojici šesták + osmák byl vždy starší žák ten, kdo otázky i text plně chápal a dokázal i odhalit prvky manipulace. Největším aha efektem a silným momentem bylo zjištění, že článek vlastně vůbec nesloužil k tomu, aby nějak ovlivnil čtenáře v názoru na covid-19, ale výhradně k propagaci a zvýšení návštěvnosti dané stránky za účelem zvýšení zisku z reklamy. Pojem click-bait již žáci znali (včetně těch mladších). Společné znaky click-baitů jsme si řekli v závěru aktivity, každá skupina měla napsat nějakou charakteristiku, poté jsem to doplnil o charakteristiku, které ještě nezazněly.

— Filip Šimeček, ScioŠkola Frýdek-Místek – základní škola

PRACOVNÍ LIST

Prohlédněte si článek a další informace o jeho autorovi a portálu woman.tiscali.cz a odpovězte na zadanou klíčovou otázku a její podotázky. Originální článek je rozdělen do pěti částí, níže najdete jeho celé znění, které uvádíme v původním znění, včetně jazykových nepřesností nebo chyb:

Nový příznak COVID-19: Pokud se objeví TOTO na vaší tváři, jednejte!

Je všeobecně známo, že hlavními příznaky koronaviru jsou suchý kašel a vysoké teploty. Vědci však objevili další příznak onemocnění COVID-19, který se na první pohled zdá jako banální, ale může být stejně nebezpečný. Kašel, teplota nebo ztráta čichu jsou stále definovány za hlavní příznaky nákazy koronaviru. Onemocnění COVID-19 je však neznámým virem, který vědci stále studují. Nově objevili nový symptom, na který je nutné zbystřit pozornost. Jde o barvu rtů, konkrétně zbarvení modře, které může znamenat pneumonii. Považuje se to za komplikaci závažných případů koronaviru, v důsledku čehož je nutné jít okamžitě do nemocnice. Může totiž docházet k otoku na jedné nebo obou stranách plic, na kterých se v dýchacích trubicích vytvoří vzduchové vaky. Ty se mohou naplnit tekutinou. V případě, že jsou rty namodralé, dochází k nedostatečnému okysličení krve. Odborníci z Národní zdravotní služby v Británii upozorňují, že pacient s modrými rty by měl okamžitě podstoupit lékařské vyšetření a být hospitalizován v nemocnici.

BYDLENÍ HUBNUTÍ HOROSKOPY RECEPTY TIPY ZAJÍMAVOSTI ZDRAVÍ ŽENY BULVÁR KVÍZY

Nový příznak COVID-19: Pokud se objeví TOTO na vaší tváři, jednejte!

Od Marek M 3518

Sdílejte Facebook

OSLAVÍ ROMANCE Z KRÁLOVSKÉHO DVORA

Je všeobecně známo, že hlavními příznaky koronaviru jsou suchý kašel a vysoké teploty. Vědci však objevili další příznak onemocnění COVID-19, který se na první pohled zdá jako banální, ale může být stejně nebezpečný.

eobuv.cz
MID SEASON SALE
do 40%
ZJISTĚTE VÍCE

Provozovatelem webu woman.tiscali.cz je NetMixo Media LTD. Informace zveřejněné na tomto webu pocházejí z neověřených zdrojů a mají pouze zábavní charakter.

JEŠTĚ DALŠÍ NOVINKY

NEJHORŠÍ SCÉNÁŘ : Lékaři se obávají o zdraví Josefa Laufra (80)...
8. června 2020

Lucie Vondráčková po rozvodu šokuje: Opět ve svatebních šatech !
8. června 2020

Borůvková smrž - fantastický rychlý koláč, lepší než zákusek z cukrárny...
8. června 2020

POPULÁRNÍ KATEGORIE

Zajímavosti	1302
Recepty	461
Kvízy	266
Bulvár	252
Horoskopy	149
Bizár	140

BYDLENÍ HUBNUTÍ HOROSKOPY RECEPTY TIPY ZAJÍMAVOSTI ZDRAVÍ ŽENY BULVÁR KVÍZY 🔍

Marek M

1494 PŘÍSPĚVKŮ
0 KOMENTÁŘE

Nečekaná SMRT dvou fotbalistů: Sebevražda (†38) a infarkt (†21)!
Marek M · 28. května 2020

Ministr školství uvažuje nad zrušením 9. tříd ZŠ: Vážný důvod!
Marek M · 28. května 2020

Misska (†23) spáchala sebevraždu: Z její výzvy před smrtí až mrazí!
Marek M · 28. května 2020

Hvězda hudební scény skončila v nemocnici: INFARKT!
Marek M · 28. května 2020

-84%

-91%

-52%

-86% Nový 3PCS

-93% EX18

-64%

50-80% Off Store Prices

26

MATERIÁL

KDO?

Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?

Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?

Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?

CO?

Co je obsahem sdělení?

Jaké názory či hodnoty jsou ve sdělení přítomny?

Jsou ve sdělení uvedené zdroje? Jak se dají obsažené informace ověřit?

Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?

KOMU?

Jaké cílové skupině je sdělení určeno?

Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?

Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?

JAK?

Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?

Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení? Proč je právě v této podobě?

Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat? Co je jejich příčinou?

PROČ?

Proč bylo sdělení vytvořeno?

Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

LIST PRO VYUČUJÍCÍ 1

Níže najdete návrh vypracované analýzy podle metodické koncepce 5 klíčových otázek a příslušných podotázek¹.

KDO?

Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?

Autorem článku je jistý Marek M. Najdeme ho hned pod titulkem článku.

Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?

Po kliknutí na jméno autora pod titulkem článku zjistíme, které další články na webu publikoval. O autorovi nejsou na webu uvedeny žádné další informace, a protože neznáme jeho plné jméno, informace o něm není možné dohledat ani jinde. Ze zápatí webu zjistíme, že provozovatelem webu woman.tiscali.cz je Netmixo Media Ltd. O této společnosti si pak můžeme dohledávat další informace. Provozovatel webu uvádí, že: „informace zveřejněné na tomto webu pocházejí z neověřených zdrojů a mají pouze zábavní charakter“.

Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?

Je to zakladatel a provozovatel webu. Dále jsou to čtenáři webu, kteří tento článek šíří skrze sociální sítě, především Facebook a Pinterest. Sdílecí tlačítka jsou umístěna pod titulkem i pod článkem. Na šíření sdělení se podílejí rovněž algoritmy sociálních sítí, které ovlivňují, komu a kdy se příspěvek zobrazí.

CO?

Co je obsahem sdělení?

Titulek nás láká na informaci o nečekaném příznaku nemoci covid-19. V textu článku nám autor říká, že kromě tradičních příznaků, jako je například suchý kašel, mohou být příznakem také modrající rty. To však není příznakem nemoci covid-19, ale zápalu plic, tedy jiné nemoci, která může být v případě nemoci covid-19 komplikací.

Jaké názory jsou ve sdělení přítomny?

Článek je spíše zpravodajského charakteru, informuje o údajných zjištěních vědců či zdravotnických institucí. Názor se objevuje v titulku ve formě výzvy k akci.

Jsou ve sdělení uvedené zdroje a jak se dají obsažené informace ověřit?

Sdělení uvádí zdroje velmi nekonkrétně. Odvolává se obecně na „vědce“ a „odborníky z Národní zdravotní služby v Británii“. Tvrzení nedokládá žádnými odkazy či zdroji, které by mohl čtenář sám prozkoumat. Informace lze ověřit vyhledáním tvrzení za použití klíčových slov „modré rty“ a „covid“ či „koronavirus“ v českém i anglickém jazyce. Tímto způsobem zjistíme, že pravděpodobným zdrojem informace je britský bulvární deník *Daily Express*.

Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?

Sdělení především neposkytuje zdroje svých tvrzení. V titulku zamlčuje, že příznak modrých rtů se týká jiné nemoci než covid-19. Chybí například vyjádření českých expertů či zdravotníků, kteří by mohli poskytnout další důležité informace.

KOMU?

Jaké cílové skupině je sdělení určeno?

Sdělení je určeno čtenářům daného webu. Soudě dle samotného názvu webu [women.tiscali.cz](https://www.women.tiscali.cz) se jedná spíše o ženy. I podle dalších témat webu lze usoudit, že je určený ženám se zájmem o zdraví, bulvární informace, recepty, hubnutí, horoskopy atd.

Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?

Zde konkrétně se k příjemcům dostává skrze webovou stránku a sdílením na sociálních sítích Facebook a Pinterest, jejichž ikonky vidíme pod titulkem. Dále se sdělení může šířit e-mailem a aplikacemi typu Messenger, WhatsApp. Na počítadle pod titulkem vidíme, že článek měl v době pořízení obrázku 3518 zhlédnutí.

Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?

Titulek článku může vyvolat obavy až zděšení. Vybízí čtenáře ke kliknutí. Uvedené informace mohou vést k většímu zaměření na zmíněné příznaky. Text však může čtenáře také zmást a odvést pozornost od skutečných příznaků nemoci covid-19 k příznaku typickému pro jinou nemoc. Článek naléhavě tvrdí, že „...pacient s modrými rty by měl okamžitě podstoupit lékařské vyšetření a být hospitalizován v nemocnici“. Tato rada je však v rozporu s pokyny zdravotníků a krizového štábu v případě podezření na nákazu koronavirem. V takovém případě se totiž nařizuje či doporučuje zůstat doma, konzultovat situaci telefonicky a předejít tak dalšímu šíření nákazy například v čekárně nemocnice.

JAK?

Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?

Především skrze titulek, který pouze naznačí, ale neposkytne nám informaci. Tu zjistíme teprve po kliknutí na článek. K přečtení celého článku musíme kliknout ještě několikrát. Pozornost poutá také obrázkem, který je koláží znepokojené mladé ženy a symbolu koronaviru.

Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení a proč?

Článek je psán informujícím jazykem, který ovšem obsahuje řadu jazykových chyb. Titulek pracuje s velkými písmeny pro zdůraznění („TOTO“) a vykřičníkem, je varovný. Samotný článek je rozdělen na několik menších částí. První část obsahuje fotografii s koláží mladé ženy a symbolu koronaviru, v další části je už jen krátký text a větší množství obrazových reklam nesouvisejících s článkem.

Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat a proč?

Článek může v příjemcích vyvolat obavy z dalších příznaků onemocnění covid-19 a vybídnout je k větší ostražitosti a pozornosti vůči zmíněným příznakům. Příjemci mohou chtít varovat své okolí a informace z článku sdílet svým přátelům a rodině.

PROČ?**Proč bylo sdělení vytvořeno?**

Vzhledem k množství reklam, kterými je článek doslova „prošpikován“, je to především snaha vydělat v době krizové situace na zobrazování reklam inzerentů skrze šokující titulek o nemoci covid-19.

Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

Z kliků na článek má ekonomický prospěch především provozovatel webu a autor článku. Dále také inzerenti, jejichž reklama se na webu zobrazuje a některé ze čtenářů nasměruje na inzerované stránky a produkty.

ZDROJ:

Analýza částečně vychází z ověření článku „Nový příznak covid-19: Pokud se objeví TOTO na vaší tváři, jednejte!“, který pro iniciativu C19 DEZINFOSERVIS² zpracovala Zuzana Ouhrabková.

LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Článek spojuje dvě nemoci a **může vyvolat rizikové jednání čtenářů**. Britská Národní zdravotní služba se na svém webu cyanóze – tedy modrání periférií lidského těla včetně rtů – skutečně věnuje a radí, že je třeba okamžitě vyrazit do nemocnice¹. Neuvádí však nic o spojitosti s nemocí covid-19. V případě covid-19 totiž nařízení a doporučení znějí jinak: dotyčný má zůstat doma a situaci konzultovat s lékařem telefonicky.

Rozvinutý zápal plic samozřejmě může způsobit cyanózu. Ale než k tomu dojde, člověk obávající se nakažení nemocí covid-19 by si měl všimnout všech ostatních příznaků, jako je horečka, kašel, nedostatečnost dechu atd. Článek navíc příznaky cyanózy popisuje špatně – pokud člověk trpí takovou hypoxií (nedostatkem kyslíku), že mu modrají rty, nedostatečné okysličení probíhá i v dalších perifériích těla, třeba na špičkách prstů.

Šíření zkreslené informace o údajné existenci nového příznaku nemoci covid-19 může být rizikové například pro matky kojenců. U kojenců totiž k cyanóze dochází z různých důvodů také, například kvůli špatné technice kojení.

Co je to click-bait a jak se pozná

CLICK-BAIT [z angl. click = kliknout, bait = návnada] – **poutavý a klamavý titulek**, který se snaží čtenáře přimět, aby na určitý článek uveřejněný na internetu kliknul. Slibuje něco, co není obsahem článku. Cílem je zvýšit návštěvnost stránky, a tím i **příjem z online reklamy**. Click-baity často používají bulvární a alternativní média.

Jak se pozná:

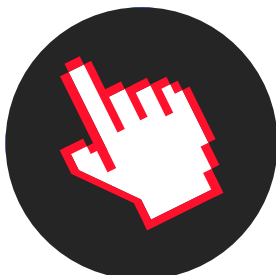
1. Často je zakončen otazníkem. Nastoluje otázku a odpověď najdete až po kliknutí.
2. Slibuje něco, co se nakonec v článku neobjevuje.
3. Je šokující až neuvěřitelný.
4. Čtenáře zavede na web, který je „přepřelácaný“ reklamními bannery.
5. Někdy text rozdělí na několik stránek, aby čtenář musel více klikat.
6. Častou taktikou je, že začíná číslovkou a láká čtenáře na seznam, který nebude muset dlouho a složitě číst. Typicky: 8 věcí, které byste měli vědět o..., nebo: Těchto 5 nápadů musíte vyzkoušet, pokud...

Další příklady click-baitových titulků si můžete prohlédnout online na jsns.cz/clickbait-priklady.

1) NATIONAL HEALTH SERVICE. *Blue skin or lips (cyanosis)*. Dostupné online na: <https://www.nhs.uk/conditions/blue-skin-or-lips-cyanosis/>

TIP NA DALŠÍ AKTIVITU

Žáci se vžijí **do role redaktorů bulvárního** online magazínu pro mladé lidi a mají za úkol vymyslet click-baitový titulek, který přinese co nejvíce kliknutí. Rozdělíme žáky do dvojic nebo do větších skupin a řekneme jim **zadání**:

*Jste redaktory v bulvárním online magazínu pro mladé lidi. Máte za úkol zveřejnit následující informaci. Je to pravdivá, ověřená informace, ale je trochu nudná a čtenáři by na ni neklikali. Vaším úkolem je vymyslet click-baitový titulek, který přinese co nejvíce kliknutí. S pravdivostí titulku si hlavu moc nelámejte, hlavně musí upoutat pozornost. Každé skupině rozdáme **úryvek** z předem vybraného článku (článek se může a taky nemusí týkat koronaviru SARS-CoV-2) a dáme jim 15 minut na tvorbu titulků. Každá skupinka následně své nápady prezentuje před zbytkem třídy.*

Poznámka: Tuto aktivitu doporučujeme využít v případě, že žáci již znají pojem click-bait anebo mají za sebou aktivitu **Na TOTO musíte kliknout za každou cenu!**¹⁾

1.4 AKTIVITA: OBCHODNÍCI S DEZINFORMACEMI

Během koronavirové krize začaly ve světě i u nás poplašené a matoucí informace publikovat také weby, které již v minulosti opakovaně uveřejňovaly obsah s **hlavním účelem upoutat pozornost a vydělat** na tom. Jejich provozovatelé nepatří nutně mezi propagandisty či ideology. Pohání je touha po zisku, který výrazně zvyšuje zobrazování reklamy na jejich webu. Čím více lidí na jejich web zavítá, tím více očí vidí reklamy, a tím větší je zisk provozovatele webu.

Často se snaží tvářit jako weby zpravodajské, někdy se zaštiťují i pojmy jako „svoboda slova“ či „nezávislý portál“, jejich práce s informacemi však **neodpovídá většině žurnalistických standardů** a etických principů. Informace na takových webech nebývají zcela lživé, ale jsou upravené tak, aby vyvolaly rozhořčení, vztek, strach a senzaci. Je pro ně typické, že se věnují tématům, která zrovna budí pozornost a pohoršení čtenářů, jednou jsou to uprchlíci, jindy koronavirus, zkrátka cokoli, co lidi naštvě, vyděsí a přiměje kliknout. Od klasického bulváru se liší tím, že už je nezajímá život celebrit. Pořád však používají **metody bulvárem prověřené** – tedy velké křičící titulky, obrazové koláže, hovorový jazyk.

ANOTACE:

Žáci se v aktivitě zamýšlejí nad motivacemi vzniku dezinformací. Prostřednictvím analýzy vybraného článku se podle metodické koncepce 5 klíčových otázek seznamují se způsoby, jak lze na tvorbě dezinformací vydělat.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, informatika a informační a komunikační technologie
OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace, vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), MV
OV: OVDS, IKT

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

CÍLE AKTIVITY:

Žáci

- se naučí rozlišit motivace vedoucí k publikování dezinformací a stanou se vůči lživým informacím odolnější;
- porozumí reklamnímu mechanismu, který umožňuje na dezinformacích vydělat;
- dovedou posoudit důvěryhodnost zdrojů na internetu pomocí metodické koncepce 5 klíčových otázek.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každou skupinu žáků
- **MATERIÁL 1**
- **MATERIÁL 2** (pokud se rozhodnete jej využívat)
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 1**
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2 a 3** (pokud se rozhodnete je využívat)
- čisté papíry pro každou skupinu
- psací potřeby

POSTUP:

1. Na úvod žáky požádáme, aby sestavili seznam důvodů, proč někdo na internetu publikuje záměrně lživé či poplašné informace. Nápadů zapisujeme na flipchart či na tabuli. Je pravděpodobné, že některý ze žáků uvede finanční motivaci. Pokud ne, zmíníme ji sami. Prozatím ji však dále nerozvádíme.

2. Žáky rozdělíme do pěti skupin a do každé rozdáme **PRACOVNÍ LIST** s titulkem a perexem (úvodním odstavcem) článku z webu Arfa.cz a jednu sadu z 5 klíčových otázek z **MATERIÁLU**. Každá skupina tedy bude pracovat s jinými otázkami. Poté žáky vyzveme, aby ve skupinách odpověděli na dané otázky.

Poznámka 1: Zdůrazněte žákům, že na otázky neexistuje jedna správná odpověď, u některých je odpověď jednoznačnější, u jiných musejí spíše odhadovat. Otázky mají žákům především pomoci přemýšlet nad sdělením z různých úhlů pohledu. Žáci mohou využívat internet, není však pro tuto práci nezbytný.

Poznámka 2: Pokud žáci nedokážou na některou z otázek odpovědět, protože jim pracovní list neposkytuje dostatek informací, mohou se alespoň zamyslet nad tím, jak by postupovali, aby danou informaci zjistili.

Poznámka 3: Pokud některá ze skupinek dokončí analýzu dříve než ostatní, doporučujeme vyzvat její členy, aby se krátce zamysleli i nad zbývajícími klíčovými otázkami. Pro tento účel dejte skupince tabulku Všech pět (otázek) pohromadě¹.

Poznámka 4: Návrh vypracované analýzy najdete v **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ 1**.

3. Žáci pak prezentují své odpovědi zbytku třídy. Poté doporučujeme žákům rozdat **MATERIÁL 2**, aby si mohli přečíst celé znění článku. Plynule navážeme diskusi a reflexi aktivity.

REFLEXE:

Se žáky se zamýšlíme nad analyzovaným článkem, především nad motivacemi jeho tvůrce a provozovatele webu a možným dopadem na čtenáře v době krize.

Během reflexe aktivity by si žáci měli uvědomit, že motivace pro šíření dezinformací, poplašných či jinak záměrně matoucích informací mohou být jednoduché – v tomto případě **finanční zisk** ze zobrazované reklamy. Informace, které za tímto účelem autor zveřejňuje, nemusí být zcela lživé. Naopak, využívá spíše **polopravd**, umně a záměrně **překroučí skutečnost** tak, aby sloužila jeho cílům. Tedy například v titulku uvádí šokující tvrzení o „obsazení“ a „válce“, čímž vyvolá dojem, že se něco děje „ve stínu“, a přitom se skutečná událost odehrála jinak. Autor záměrně používá takový titulek, aby ve čtenářích vyvolal **pocit vzteku a rozhořčení**, a přiměl je tak na odkaz kliknout. Je to mechanismus k upoutání pozornosti, tzv. click-bait, tedy nalákání čtenáře na titulek, který je šokující, ale zároveň zamlčuje důležité informace. V tomto kontextu se ale spíše jedná o další termín, tzv. **rage-bait**, tedy „vztekačívánek“.

Poznámka: Click-baitovým titulcům se věnuje aktivita **Na TOTO musíte kliknout za každou cenu!**²

Žáky vedeme k úvaze o tom, zda by si tímto způsobem mohla dovolit pracovat s informacemi seriózní média. Mohou se také zamyslet nad tím, jak by titulek a úvodní odstavce (perex) mohly vypadat, pokud by záměrem autora a média bylo čtenáře o dané události objektivně informovat.

Poznámka: Další informace o problematice (obchodu s dezinformacemi, vztekačíváně a provozovateli webu Arfa.cz Ondřeji Höppnerovi) najdete v **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ 2**.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Aktivitu jsem vyzkoušel se žáky dvou tříd prvního ročníku v hodině základů společenských věd. V úvodu jsem vždy celé třídy motivoval a snažil se vtáhnout do problematiky diskusí o pravdivosti zpráv v internetových i tištěných médiích, o způsobech a možnostech ověřování sdělovaných informací. Ptal jsem se žáků obecně na motivaci článků, které na různých doménách a webech předkládají čtenářům nepravdy nebo polopravdy, bavili jsme se i o aktuálních konspiračních teoriích v souvislosti s koronavirem. Žáci již při vstupní diskusi přesně odhadli, že hlavním cílem článků typu „Ve stínu koronaviru: USA přesouvá...“ budou peníze. Kromě finanční motivace žáci zmiňovali i další motivace, například snahu informovat cílovou skupinu o určitém riziku a nebezpečí a také zájem podobných webů získat si co největší počet pravidelných čtenářů. Pak si žáci sami sestavili skupiny a ty jsem vyzval, aby si zvolily vedoucího. Vedoucí si následně náhodně losovali klíčovou otázku pro svou skupinu.

S aktivitou se mně i žákům pracovalo velmi dobře a snadno. Celou vyučovací hodinu byla ve třídách pracovní atmosféra. Měl jsem příležitost slyšet celkem 10 prezentací, nezklamala mne ani jedna.

— Milan Vodička, Soukromá střední škola pro marketing a ekonomiku podnikání, Most

1) Tabulka je dostupná online na jns.cz/vsech-pet-otazek-pohromade.

2) Aktivitu **Na TOTO musíte kliknout za každou cenu!** najdete na straně 23.

PRACOVNÍ LIST

Podívejte se na začátek článku z webu Argumenty a fakta (Arfa.cz). Přečtěte si titulek a perex (úvodní odstavec článku), prohlédněte si všechny obrázky na webové stránce. Podívejte se také na zápatí a sekci webu KONTAKT. Poté odpovězte na zadanou klíčovou otázku a její podotázky.

CO NEVÍME MY, NEVÍ NIKDO

Dámské pantofle a žabky
 Prohlédněte si nejlepší nabídky vašich oblíbených e-shopů na jednom místě!
 GLAMI

Fotovoltaická elektrárna

Fotovoltaika na rodinné domy

Sluneční elektrárna s dotací 150 000 Kč.
 Nyní se zárukou až 25 let.
 Schlegler, s.r.o.

TITULKA PRAHA SVĚT MEDIA KRIMI PŘÍBĚHY PODPORA ŽERTOVNĚ

Ve stínu koronaviru: USA přesouvá do Evropy obrovské množství vojáků, letadel a tanků. Jsme na pokraji války, říká expert. USA dosud nikdy neobsadila Evropu tak silnou armádou jako teď.

10. 3. 2020

Zatímco Evropa řeší koronavirus, USA přesouvají do Evropy obrovské množství vojáků a vojenské techniky. Dnes přistálo v Portugalsku několik amerických letounů Stealth. V rámci tzv. cvičení Defender Europe 20 je v Evropě již 37 tisíc vojáků a desítky tisíc tanků a další vojenské techniky.

Zapište si babiččin recept! Břicho zmizí za 5 dní

Čištění cév mi pomohlo dožít do 96 let! Napište si recept

20letý mladík ohromil svět čištěním cév. Zapište si recept

Hlavní nepřítel diabetu byl objeven! Senzace 21. století!

PRŮLOMOVÁ ZPRÁVA

Zpověď zdravotní sestry
EPIDEMIE COVID-19 JE PODVOD. MÉDIA LŽOU A ŠÍŘÍ STRACH!

Šokující svědectví zdravotní sestry z první linie: Média z nás dělají hlupáky, falešné testy, cenzura názorů, strach. Žádná epidemie není a nebyla. Teprve to všechno začíná!

INZ

Babiččin recept na močovou inkontinenci! Vložte do močové trubice...

Sponzorováno Arfa.cz

PRŮLOMOVÁ ZPRÁVA

PRVNÍCH 85 PITEV OBĚTÍ COVID-19. VÝSLEDEK: 100% PACIENTŮ ZEMŘELO NA JINOU NEMOC

To snad ne! Šokující výsledky prvních pitev lidí, kteří oficiálně zemřeli "na COVID-19": Žádný pacient nezemřel přímo na COVID-19. Pandemie, kde nejsou žádní mrtví?

ZÁPATÍ WEBU

<u>Přihlášení</u>	<u>INZERCE</u>	<u>Autorská práva</u>
Přihlásit se	Inzerujte ZDE	© Copyright (2020) Arfa.cz. Publikování nebo jakékoliv jiné formy dalšího šíření obsahu z portálu arfa.cz jsou bez písemného souhlasu této společnosti zakázány.
Zdroj kanálů (příspěvky)	e-mail: af24@seznam.cz	
Kanál komentářů	KONTAKT	
Česká lokalizace		

SEKCE „KONTAKT“

KONTAKT

Pište na adresu af24@seznam.cz

Jsme nezávislý zpravodajský portál financovaný z příspěvků našich čtenářů, podporovatelů, sympatizantů a přátel svobody slova a volného šíření informací. Váš příspěvek bude použit na provoz redakce. Pošli příspěvek buď formou SMS dle návodu vpravo, nebo přímo na účet. Děkujeme.

Číslo účtu Argumenty & Fakta:

1218204019/3030

Příspěvky uveřejněné na webu ARFA.cz jsou kolektivním dílem různých autorů. Doménu propůjčil ing. Ondřej Höppner, IČO: 74515799. Doména je na prodej.

Hoppner.cz

MATERIÁL 1

KDO?

Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?

Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?

Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?

CO?

Co je obsahem sdělení?

Jaké názory či hodnoty jsou ve sdělení přítomny?

Jsou ve sdělení uvedené zdroje? Jak se dají obsažené informace ověřit?

Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?

KOMU?

Jaké cílové skupině je sdělení určeno?

Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?

Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?

JAK?

Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?

Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení? Proč je právě v této podobě?

Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat? Co je jejich příčinou?

PROČ?

Proč bylo sdělení vytvořeno?

Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

LIST PRO VYUČUJÍCÍ 1

Níže najdete návrh vypracované analýzy podle metodické koncepce 5 klíčových otázek a příslušných podotázek¹.

KDO?

Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení?

Autor není u článku uveden.

Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat?

V zápatí webové stránky lze najít další informace o webu a sekci KONTAKT. V této sekci je uvedena e-mailová adresa, krátký popis webu a žádost o finanční příspěvek. Níže pak vidíme informaci, že „Doménu propůjčil ing. Ondřej Höppner, IČO: 74515799“ a odkaz na osobní stránky Ondřeje Höppnera. Více informací o Ondřeji Höppnerovi – viz **LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2**.

Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?

Je to zakladatel a provozovatel webu. Čtenáři webu mohou článek šířit také na sociálních sítích, odkud se pak dostává pomocí algoritmů sociálních sítí k dalším lidem. Mohou to být také podporovatelé webu, kteří finančně přispívají na jeho fungování, a inzerenti, jejichž reklama se na webu objevuje.

CO?

Co je obsahem sdělení?

Pozornost upoutává především titulek a obrázek. Ty nám jinými slovy sdělují „zpravodajskou“ informaci, že se do Evropy „ve stínu koronaviru“ přesouvá velké množství jednotek americké armády. Sdělení je doplněno informací, že tak početná americká armáda Evropu nikdy v minulosti „neobsadila“. Titulek zmiňuje tvrzení blíže neurčeného experta, že „jsme na pokraji války“. V perexu autor tyto informace dále rozvádí a objevuje se také zmínka o vojenském cvičení „Defender Europe 20“.

Jaké názory jsou ve sdělení přítomny?

Přestože je většina informací v titulku a perexu podána formou zprávy, obsahuje i hodnotící sdělení a názory. Expert uvádí, že jsme „na pokraji války“, autor článku naznačuje, že k přesunu vojsk došlo záměrně v době koronaviru, aby zůstalo „ve stínu“.

Názor přináší také použitý obrázek, který naznačuje, že zatímco Evropa je ovlivněna koronavirem, ze západu přichází hrozba v podobě smrtky vojáka americké armády a vojenského letadla a tanku, a z východu zase hrozba v podobě muslimských migrantů (mužů), kteří natahují ruce.

Jsou ve sdělení uvedené zdroje a jak se dají obsažené informace ověřit?

V titulku a perexu, s nímž v tuto chvíli pracujeme, nejsou uvedené žádné zdroje. Zmíněn je blíže neurčený expert. Další informace lze zjistit později ze samotného článku. Informace a tvrzení lze dále ověřovat z jiných zdrojů, například s využitím internetových vyhledávačů, do nichž zadáme konkrétní klíčová slova jako například „Defender Europe 20“ nebo „armáda USA – Evropa – koronavirus“ apod.

Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?

Na tuto otázku je těžké odpovědět, protože v tuto chvíli pracujeme jen s titulkem a perexem, kde pro vysvětlení kontextu celé události není příliš mnoho prostoru. Vysvětlení kontextu by nám pomohlo lépe porozumět dané informaci. Nevíme například, kdo je citovaným expertem, co je cvičení Defender Europe 20, zda se ho účastní i jiní než američtí vojáci apod.

KOMU?**Jaké cílové skupině je sdělení určeno?**

Sdělení je určeno především čtenářům této webové stránky. Při pohledu na zobrazované reklamy na webu se můžeme domnívat, že mezi čtenáře patří především starší lidé se zájmem o zdraví.

Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří?

Sdělení se šíří skrze tuto webovou stránku a sociální sítě, jejichž ikonky vidíme pod obrázkem. Dále se může šířit e-mailem a aplikacemi typu Messenger, WhatsApp apod. Informaci si lidé mohou předávat také osobně.

Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?

Pokud čtenáři webu souzní s prezentovanými názory a postoji k daným tématům, tedy koronavirus, USA, migranti, pak se v nich mohou dále utvrdit. Sdělení může vyvolat potřebu se bránit proti uvedené hrozbě a potřebu tyto informace dále šířit mezi své přátele a známé jako varování. V širší skupině příjemců může vyvolávat pochybnosti o oficiální verzi událostí během koronavirové krize.

JAK?**Jak se sdělení snaží upoutat pozornost?**

Sdělení poutá pozornost především skrze výrazný titulek a obrázek.

Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení a proč?

Jazyk je v tomto případě sám o sobě neutrální, výjimkou je jedno odvážné sdělení v titulku, že „jsme na pokraji války“. Jinak není používáno expresivních výrazů, vykřičníků apod. To však již nelze říci o obrázku. Jedná se o koláž několika obrázků, které mají čtenáři jasně naznačit, co si má o informaci myslet. Ze západu přichází voják kostlivec roznášející smrt. Evropa je pod vlivem koronavirové krize (symbol koronaviru) a z východu přicházejí jako hrozba davy muslimských migrantů s nataženou rukou. Evropa a Česká republika jsou tedy v obklíčení několika velkých nebezpečí.

Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat a proč?

Může vyvolávat nejistotu, strach, ale také vztek, rozhořčení a pochybnosti o oficiální verzi událostí během koronavirové krize. Může vyvolat potřebu bránit se proti hrozbě z USA nebo přílivu migrantů, potřebu zjištěné informace dále šířit mezi přátele a známé jako varování.

PROČ?**Proč bylo sdělení vytvořeno?**

Sdělení bylo vytvořeno s cílem upoutat pozornost skrze šokující informaci a docílit toho, aby čtenáři na článek klikli a byli vystaveni působení reklamy. Záměrem autora nebylo objektivně informovat.

Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

Prospěch má především autor příspěvku a provozovatel daného webu. Poutavý titulek láká pozornost čtenářů a zvyšuje návštěvnost webu, což může provozovateli přivést více dárců, o jejichž finanční podporu na webu žádá. Provozovatel inkasuje peníze i od inzerentů, jejichž reklama se u článku zobrazuje.

Prospěch mají dále inzerenti, neboť skrze tento web oslovili své potenciální zákazníky.

Zprostředkovaně mají z tohoto sdělení prospěch také další aktéři (například další provozovatele dezinformačních webů či populisté), kteří těží z prohlubování pocitů rozhořčení a ohrožení společnosti.

MATERIÁL 2

Níže najdete celé znění článku z webu Arfa.cz¹, které uvádíme v původním znění, včetně jazykových nepřesností a chyb.

Ve stínu koronaviru: USA přesouvá do Evropy obrovské množství vojáků, letadel a tanků. Jsme na pokraji války, říká expert. USA dosud nikdy neobsadila Evropu tak silnou armádou jako teď.

10. 3. 2020

Zatímco Evropa řeší koronavirus, USA přesouvají do Evropy obrovské množství vojáků a vojenské techniky. Dnes přistálo v Portugalsku několik amerických letounů Stealth. V rámci tzv. cvičení Defender Europe 20 je v Evropě již 37 tisíc vojáků a desítky tisíc tanků a další vojenské techniky.

Americké manévry v Evropě, naplánované na **duben a květen roku 2020**, jsou největší v historii. Z celkového počtu 37 tisíc vojáků je 29 tisíc z USA, zbytek z členských zemí NATO. Jsme na pokraji války?

Do manévrů americké armády (NATO) se zapojí i česká armáda. 70 českých vojáků 7. mechanizované brigády organizačně spadá pod německé velení a bude cvičit v Polsku. Manévry budou probíhat u hranic s Ruskem – v Polsku, Gruzii a Pobaltských zemích.

Jsme na pokraji války?

„Ano, jsme na pokraji války. Kdyby nebylo rozhodného odporu prezidenta Putina a schopnosti Ruska vyvíjet a vyrábět nejmodernější vojenské technologie, bylo by už pravděpodobně po válce.“ říká vojenský expert **Martin Koller**.

V Polsku buduje USA novou obří základnu když její vojáci opouští nespolehlivé Německo. Při té příležitosti prodali Polákům zbraně za miliardy dolarů, ostatně jako všem evropským zemím včetně České republiky (vrtulníky za 40 miliard korun).

Evropa je vyzbrojena proti jedinému nepříteli – který neexistuje, tak si ho musela vytvořit.

1) ARFA.cz. Ve stínu koronaviru: USA přesouvá do Evropy obrovské množství vojáků, letadel a tanků. Jsme na pokraji války, říká expert. USA dosud nikdy neobsadila Evropu tak silnou armádou jako teď. 10. 3. 2020. Dostupné online na: <https://www.arfa.cz/ve-stinu-koronaviru-usa-presouva-do-evropy-obrovske-mnozstvi-vojaku-letadel-a-tanku-j sme-na-pokraji-valky-rika-expert-usa-dosud-nykdy-neobsadila-evropu-tak-silnou-armadou-jako-ted/>

Načasování

Načasování je pozoruhodné. Z Turecka tlačí na Evropu desítky tisíc migrantů.

Celý kontinent řeší epidemii koronaviru, která zřejmě není ani tak epidemií, jako spíše mediálně vybičovanou obavou z epidemie.

V USA probíhá volební kampaň na prezidenta. Trump určitě nemá zájem začínat válku s Ruskem před volbami, situace opět budí dojem, že to není on, kdo řídí armádu.

Co na to Rusko?

Ruský ministr zahraničí **Sergej Lavrov** varuje, že v případě provokace, či konfliktu bude Rusko reagovat. Rusko již představilo nové, moderní zbraně, především raketomety a systémy protivzdušné obrany.

USA popírají, že by šlo o cvičení na výpad proti Rusku, nebo provokaci. Cvičení však bude probíhat u ruských hranic.

Většina z 37 tisíc vojáků je z USA. 20 tisíc nových, 9 tisíc těch, co slouží v Evropě (na náklady států, na jejichž území jsou základny) a 8 tisíc vojáků z členských států NATO. Součástí akce je přesun vojáků s technikou do Polska a Pobaltí a cvičení v Gruzii a další manévry.

LIST PRO VYUČUJÍCÍ 2

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE

Provozovatel webu Arfa.cz

Provozovatelem webu Arfa.cz je Ondřej Höppner. Novinář, šéfredaktor a vydavatel, který založil, řídil nebo se podílel na realizaci či grafické podobě například těchto titulů: *Večerník Praha*, týdeníky *Spy*, *Jackie*, *Show!*, nedělník *Aha!*, deníky *SuperSpy*, *Šíp* a *Blesk*. Höppner je spoluzakladatelem dezinformačního webu Protiproud Petra Hájka, bývalého poradce Václava Klause. V roce 2017 byl spolu s Janem Čížkem spoluautorem volebních novin SPD Na vlastní oči. Další informace o jeho dezinformační publikační činnosti přináší server Manipulatoři.cz¹.

Web Arfa.cz běžně publikuje **informace převzaté** z dalších dezinformačních zdrojů, vydává je však za svá zjištění a na původní zdroj neodkazuje. Týká se to například dezinformace, kterou nejprve vytvořil web Aeronet². Na svém webu přitom Höppner vyžaduje respektování autorských práv:

Autorská práva

© Copyright (2020) Arfa.cz. Publikování nebo jakékoliv jiné formy dalšího šíření obsahu z portálu arfa.cz jsou bez písemného souhlasu této společnosti zakázány.

„Vztekačí návnady“

Vedle pojmu click-bait, který představujeme v jiné analýze, pracují experti také s pojmem **rage-bait**. Analýza reakcí čtenářů na různé typy titulků a textů ukázala, že texty vyjadřující rozhořčení mají mnohonásobně větší dosah než pozitivní, smutné či znechucené zprávy.

Souvisí to s tím, že lidé „vzteklé texty“ **častěji sdílí a komentují** a že algoritmy sociálních sítí ukazují uživatelům příspěvky, pod nimiž se toho hodně děje. Čím více lidí článek rozzlobí, tím více lidí jej nasdílí a okomentuje, v důsledku čehož jej sociální sítě vyhodnotí jako důležitý a ukážou dalším uživatelům. A tak to funguje stále dokola. Článek má vysokou čtenost a **příjmy z reklamy rostou**. Tématu se důkladně věnoval časopis *Respekt*³.

1) CEMPER, J. Web Ondřeje Höppnera Arfa.cz chrlí šílenost za šíleností. 15. 1. 2020. Dostupné online na: <https://manipulatori.cz/web-ondreje-hoppnera-arfa-cz-chrli-silenost-za-silenosti/>

2) ARFA.CZ. Rozprašování dezinfekce proti koronaviru z letadel! Kobercové lety nad městy, zatímco dole v ulicích jsou lidé. Španělsko nasazuje vojenské stroje. Děje se to již tajně i nad Českou republikou? 18. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.arfa.cz/rozprasovani-dezinfekce-proti-koronaviru-z-letadel-kobercove-lety-nad-mesty-zatimco-dole-v-ulicich-jsou-lide-spanelsko-nasazuje-vojenske-stroje-deje-se-to-jiz-tajne-i-nad-ceskou-republikou/>

3) BAJEROVÁ, A. Click-bate je mrtev. Titulky dneška sázejí na spravedlivý vztek. 10. 8. 2019. Dostupné online na: <https://www.respekt.cz/spolecnost/click-bait-je-mrtev-titulky-dneska-vsazi-na-spravedlivy-vztek>

Dezinformace jako obchodní model

Přestože fenomén tzv. fake news (lživých, polopravdivých a zavádějících zpráv) a dezinformací byl doposud nejčastěji zmiňován v kontextu propagandy a ideologických motivací, nové výzkumy už prokazují, že motivace mnoha producentů dezinformací jsou především **finanční**, tedy že chtějí vydělat na lidské pozornosti skrze reklamní systémy či příspěvky čtenářů. Odhadu možného zisku z takových aktivit se věnovala studie OSF Praha už v roce 2017⁴. V březnu 2020 se tématem zabýval také Prague Security Studies Institute ve studii *Dezinformace jako byznys*⁵. Téma na globální úrovni rozebírá studie organizace Global Disinformation Index⁶. O využití tohoto obchodního modelu během amerických prezidentských voleb pojednává také AV lekce **Kdo trolí Ameriku**⁷.

Inzerce na dezinformačních webech

Provoz dezinformačních webů a finanční zisk z reklamy by pro dezinformátory nebyl lákavý a možný, kdyby na nich různé firmy, neziskové organizace nebo státní instituce **neumístovaly svou reklamu**. Online reklama se v drtivé většině případů zadává přes tzv. reklamní systémy, v České republice (ČR) je to AdSense od Googlu a Sklik od Seznamu, a inzerent přímo sám nerozhoduje, kde se pak reklama objeví. Má ovšem možnost vybrat weby, **na kterých si inzerovat nepřeje**. Inzerenti o této možnosti ale buď nevědí, nebo ji nevyužívají, protože je to nezajímá. „Tento nedostatek zájmu je relativně překvapivý, jelikož v některých případech se reklama může objevit vedle článku, který svým vyzněním poškozují výrobky firmy nebo její dobré jméno,“ uvádí Prague Security Studies Institute ve zmíněné studii⁸. Podle studie reagovalo na upozornění jen 25 ze 129 firem inzerujících na dezinformačních webech.

Osvětě v této oblasti se věnují například reklamní agentury na Slovensku sdružené v rámci projektu Konšpiratori.sk. V Česku vznikla podobná iniciativa teprve začátkem roku 2020 pod názvem Nelež.cz. O omezení příjmů z reklamy na dezinformačních webech se poměrně úspěšně snaží také online aktivistické skupiny, které upozorňují firmy a organizace, když se jejich reklama na takových místech objeví. Nejznámější je iniciativa Sleeping Giants stojící za masivním omezením⁹ příjmů z reklamy na ultrapravicovém webu Breitbart.com, který provozuje bývalý poradce Donalda Trumpa Steve Bannon. Ve Velké Británii o podobné cíle usiluje iniciativa Stop Funding Hate. V Česku je to iniciativa za twitterovým účtem @fairadvertising.

4) NADACE OPEN SOCIETY FUND PRAHA. *Reklama na konspiračních a dezinformačních webech*. Srpen 2017. Dostupné online na: <https://osf.cz/wp-content/uploads/2017/08/reklama-na-konspiracnich-dezinf-webech-web.pdf>

5) SYROVÁTKA, J., VINKLOVÁ, J., WOJTULA, L., ZIKMUNDOVÁ, A. *Dezinformace jako byznys*. Březen 2020. Dostupné online na: <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>

6) DUFFY, C. *Websites that peddle disinformation make millions of dollars in ads, new study finds*. 18. 8. 2019. Dostupné online na: <https://edition.cnn.com/2019/08/18/tech/advertising-disinformation-money-reliable-sources/index.html>

7) AV lekce **Kdo trolí Ameriku** je dostupná online na [jsns.cz/Kdo-troli-Ameriku](https://www.pssi.cz/Kdo-troli-Ameriku).

8) SYROVÁTKA, J., VINKLOVÁ, J., WOJTULA, L., ZIKMUNDOVÁ, A. *Dezinformace jako byznys*. Březen 2020. Dostupné online na: <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>

9) EMBURY-DENNIS, T. *Steve Bannon caught on video admitting Breitbart lost 90% of advertising revenue due to boycott*. 4. 4. 2019. Dostupné online na: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/steve-bannon-breitbart-boycott-advertising-sleeping-giants-trump-a8854381.html#gsc.tab=0>

2

**PROČ VZNIKAJÍ
A PROČ SE ŠÍŘÍ
(KORONAVIROVÉ)
DEZINFORMACE?**

2.1 AKTIVITA: KDYŽ SE SEJDE DOBRÁ DUŠE, OBCHODNÍK A LOVEC LAJKŮ

Koronavirová krize se stala příležitostí pro šíření podvodných, poplašných, lživých nebo manipulativních informací. Ty patří k internetu stejně jako obrázky roztomilých kotátek a selfíčka. Proč ale někdo takové informace šíří? Seznamte žáky prostřednictvím hravé aktivity do výuky s vybranými uživateli internetu a jejich motivacemi k publikaci a šíření nepravdivých, zavádějících nebo vyloženě lživých informací.

ANOTACE:

V aktivitě se žáci hravou formou seznamují s různými motivacemi pro tvorbu a šíření dezinformací, nabyté znalosti poté aplikují při analýze publikovaných nepravdivých mediálních sdělení z období začátku koronavirové krize.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ

VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, informatika a informační a komunikační technologie
OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace, vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), MV
OV: OVDS, IKT

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

CÍLE AKTIVITY:

Žáci

- znají různé motivace pro tvorbu a šíření dezinformací;
- rozeznají různé typy (koronavirových) dezinformací;
- uvědomují si, jaké mohou mít dezinformace dopady na jedince i na celou společnost.

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

- **MATERIÁL** do každé skupiny žáků
- **LIST PRO VYUČUJÍCÍ**
- Powerpointová prezentace

POSTUP:

1. V úvodu hodiny se zeptáme žáků: *Proč podle vašeho názoru někdo vytváří a šíří lživé informace? Jaké jsou možné důvody a motivace jejich autorů?* Mohou zaznít důvody jako snaha manipulovat, vydělat více peněz z reklamy, získat více lajků a čtenářů nebo propagandistické účely. Odpovědi žáků zapisujeme na tabuli či flipchart a krátce o nich diskutujeme.

2. Poté žákům řekneme, že si zahrajeme trochu netradiční karetní hru. Rozdělíme je do pěti skupin a každé rozdáme jednu sadu karet z **MATERIÁLU** – s charakteristikami tvůrců a šířitelů dezinformací. Necháme žákům čas, aby se s nimi seznámili.

Poznámka 1: MATERIÁL – sadu karet – najdete v kapsičce na zadní straně publikace. Každá karta obsahuje název a popis specifických uživatelů internetu – tvůrců a/nebo šířitelů dezinformací. Karty rozstříhejte. Pro každou skupinu žáků si připravte jednu sadu karet.

Poznámka 2: Výčet motivací není definitivní, karty ilustrují ty nejrozšířenější.

3. Vrátime se k seznamu motivací tvůrců lživých zpráv, který žáci navrhli v úvodu hodiny, porovnáváme ho s kartami a zjišťujeme, jestli žáci vymysleli podobné motivace, jako jsou na kartách, zdali nějakou opomněli anebo naopak navrhli takovou, která na kartách chybí. Se žáky diskutujeme, jestli je některý z příkladů uvedených v kartách překvapil a zjišťujeme proč.

Ptáme se: *Setkáváte se na internetu s lživými, dezinformačními či poplašnými zprávami? Setkali jste se už s některými ze specifických uživatelů internetu popsanych na kartách? Vzpomenete si na konkrétní příklad?*

4. Nachystáme si k promítání připravenou prezentaci s příklady koronavirových dezinformací¹ a vysvětlíme žákům pravidla hry: Postupně jim budeme promítat ukázky reálně publikovaných mediálních sdělení. U každého příkladu se zastavíme, žáci si ho prohlédnou, krátce se poradí ve skupinách a na vaši výzvu následně zvednou nad hlavu jednu kartu se skupinou uživatelů internetu, která je podle jejich názoru nejpravděpodobnějším tvůrcem daného sdělení. Zdůrazníme, že ve hře nejde o to, kdo správně odpoví jako první,

1) Prezentace je ve formátu PDF dostupná online na jsns.cz/prezentace-dezinformace.

ale o zdůvodnění výběru karty a následné vzájemné porovnání pohledů jednotlivých skupin na věc.

Poznámka: *Může se stát, že žáci budou váhat mezi různými kartami. Sdělte jim, že je to v pořádku, v reálném životě se často stává, že motivace autorů nelze jednoduše a přesně rozeznat, a/nebo že autor sdělení má motivaci více.*

5. Ve chvíli, kdy všechny skupiny vybraly kartu, krátce diskutujeme o tom, proč zvolily právě tuto. Obdobně postupujeme u všech devíti příkladů.

Poznámka: *Správné odpovědi, další informace a zajímavosti k jednotlivým příkladům dezinformací najdete v **LISTU PRO VYUČUJÍCÍ**. Pokud máte čas, můžete se žáky každý příklad více rozebrat.*

REFLEXE:

Reflexi uvedeme shrnutím skutečně aktivy: Viděli jsme, že za tvorbou dezinformací a dalších záměrně matoucích či poplašných informací se skrývají různé motivace: od ideologického přesvědčení či propagandy a snahy manipulovat až po chuť získat více lajků, čtenářů či více peněz z reklamy nebo snahu posílit svou politickou značku.

Následně se žáků ptáme: *Jak můžeme tyto motivace rozpoznávat? Má smysl se o to snažit? Jaké dezinformace jsou podle vás nejnebezpečnější? Jaké mohou mít podle vás dezinformace dopad na jedince či na celou společnost?*

Lživé a poplašné informace jsou často šířeny desítkami tisíců uživatelů sociálních sítí, a tím pádem mohou mít různé a různě rozsáhlé dopady jak na jedince, tak i na celou společnost. Dokážou **dlouhodobě vyvolávat nejistotu, paniku, strach, ale také apatii**, podryvat důvěru v seriózní média a důvěryhodné zdroje. Nezřídka pak vedou k život či zdraví ohrožujícímu jednání jedinců, kteří jim uvěří. Například v době koronakrize dovedla českou seniorku její nedůvěra ve vědecké poznání a důvěra v šarlatánské rady šířené e-maily k otravě dezinfekcí².

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Aktivitu jsem testoval se žáky 3. ročníku gymnázia, kteří předtím neprošli mediálním vzděláváním. Při úvodním brainstormingu jsem jim pomohl jednotlivé motivace pojmenovat tak, aby více korelovaly s aktivitou. Když tedy žáci označili jako motivaci „snaha vydělat“, tak tu kategorii jsem rovnou pojmenoval a napsal na tabuli „obchodníci“. Při následném čtení karet se mi nejvíce osvědčilo to, když si každý ze skupiny přečetl třeba dvě karty a pak je ostatním shrnul. Když byla nějaká skupina hotova se čtením dříve než ostatní, přišel jsem k ní a zeptal jsem se jí, zdali se s nějakým takovým reálným příkladem setkali. Při následném ukazování karet nedoporučuji mít ambici, aby každá skupina zdůvodňovala svoje rozhodnutí, nedá se to pak stihnout. Když se ale objevila různá řešení, vybral jsem dvě karty pro srovnání a žáky je nechal zdůvodnit. Aktivita je poměrně náročná na čas a abychom stihli její reflexi, dvě kategorie (Propagandisté a Politici-populisté) jsme přeskočili. V závěru jsme se se žáky krátce bavili o míře škodlivosti jednotlivých typů dezinformací.

— Jan Kubíček, Gymnázium Jana Palacha Praha 1

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Na aktivitě si cením jejího zpracování, je perfektně ozdrojovaná, lze ji považovat za jakýsi návod k tomu, co považovat za manipulativní informaci. Pracoval jsem s devátáky v hodině češtiny. Měli jsme na aktivitu dvě vyučovací hodiny, stihli jsme ji ale jen tak tak a nebál bych se na ni vymezit ještě více času. Žáci to zajímalo a všichni se zapojovali. V úvodní diskusi se žáci shodli na tom, že autoři nepravdivých zpráv tuto činnost dělají za účelem co největšího výtěžku. Postupně však zjistili, že je tomu tak jen v části případů. V jiném případě lidé šíří dezinformace nevědomky nebo dokonce s dobrým úmyslem. Na tento fakt je skutečně důležité poukázat. Hodinu jsem zakončil ukázkou důvěryhodných a nedůvěryhodných zdrojů informací, aby si žáci dokázali udělat o masmédiích reálný obrázek. Ukázal jsem jim stránku AC24 a porovnal ji se stránkou serveru Aktuálně.cz. Snažil jsem se poukázat na různé aspekty, které jsme si skrze hru přiblížili.

— Karel Jirovec, ZŠ Strossmayerovo náměstí, Praha

MATERIÁL

Každá karta obsahuje název a popis specifických uživatelů internetu – tvůrců a/nebo šířitelů dezinformací. Karty rozstříhejte. Pro každou skupinu žáků si připravte jednu sadu karet.¹

LÉČITELÉ-EZOTERICI

Nemoci a bolesti vnímají jako následek narušených magických čaker nebo jako důsledek špatného postavení hvězd. Místo medicíny založené na vědeckém poznání doporučují léčivé kameny či pití horké vody. V mnoha případech jim ale jde čistě o byznys a snaží se prodat co nejvíce „magických“ krystalů nebo „život měnících seminářů“.

DOBŘÍ DUŠE

Když se dozví o nějakém nebezpečí, tak cítí jako svou povinnost varovat před ním své blízké a ochránit je. „Varovné“ zprávy, často přicházející e-mailem či sdílené na sociálních sítích dalšími dobrými dušemi, hned bezmyšlenkovitě předávají dále. Neověřují je, a tak se mohou podílet na šíření nespolehlivých anebo vyloženě nebezpečných informací.

KAZATELÉ „PRAVDY“

Mají jasno: kdo je dobrý, kdo je zlý, kdo za čím stojí, kdo co zatajuje, co se údajně chystá. O svých názorech se snaží každého přesvědčit – v hospodě nebo na rodinné grilovačce mají vždy nějaké šokující téma k hovoru a cítí se důležitě. Někdy jsou obětí konspiračních teorií, o kterých nepochybují, někdy konspirace a fake news i aktivně vytváří a šíří.

LOVCI LAJKŮ

Na sociálních sítích jsou jako doma a snaží se získat co nejvíce lajků a upoutat na sebe pozornost. Vědí, že na sociálních sítích mají největší odezvu články s chytlavými titulky, které ve čtenářích vyvolávají zvědavost, vztek nebo strach. Právě takové články šíří a netrápí se tím, že k pravdě mají někdy hodně daleko.

OBCHODNÍCI

Jejich hlavním cílem je vydělávat. Skandální odhalení a konspirace publikují hlavně kvůli tomu, že vědí, že přitáhnou čtenáře. Čím více lidí klikne na odkaz a dostane se na jejich web, tím více lidem se zobrazí na webu umístěná reklama a tím více peněz oni získají od inzerentů. Jdou za ziskem za každou cenu a často obchodují se strachem čtenářů.

ZBRKLÍ NOVINÁŘI

Snaží se čtenářům pomoci zorientovat se v množství zpráv. I na ně se ale každý den valí kupa informací a v redakci cítí tlak, aby zprávy přinesli rychleji než konkurence a aby publikovali co nejvíce článků. Pak občas něco přehlédnou, nedostatečně ověří nebo špatně přeloží a nepřesnost je na světě.

PROPAGANDISTÉ

Jejich cílem je ovlivnit veřejné mínění ve prospěch určitého názoru, politického proudu (či celého režimu), nebo naopak v neprospěch jiného. Nezastaví se před ničím – najmou armádu internetových trollů, vytváří falešné účty, publikují fake news a ovlivňují tak volby a nálady ve společnosti. Když se jim to nedaří, účelově vypouští spoustu lživých informací, aby lidé měli dojem, že „pravdu nelze najít“.

POLITICI-POPULISTÉ

Jde jim o moc a vliv – politiku berou jen jako prostředek, jak je získat. Lidem naslibují hory doly, hlavně že je budou následovat. Často nejprve působí na emoce, vyvolají v lidech vztek nebo strach a pak se staví do role zachránců – třeba že zastaví nebezpečné uprchlíky. Hlásí se k „obyčejným lidem“, jejich život je však ve skutečnosti nezajímá.

VTIPÁLCI

Chtějí být vtipní a sklízet lajky a uznání za svoje fórky. Buď sami vytváří koláže a vtipy, anebo je aspoň šíří. Dělalí si přitom legraci ze všeho a ze všech – i z dezinformátorů. Jenže občas jejich vtipy lidé nepochopí a považují je za skutečnost. A tak nechtěně přispívají k šíření nepravdivých zpráv.

LIST PRO VYUČUJÍCÍ

Níže najdete **řešení a další kontext** k příkladům dezinformací z powerpointové prezentace.

Správná řešení jsou: 1 – Kazatelé „pravdy“, 2 – Léčitelé-ezoterici, 3 – Obchodníci, 4 – Dobré duše, 5 – Vtipálci, 6 – Lovci lajků, 7 – Propagandisté, 8 – Zbrklí novináři, 9 – Politici-populisté.

Léčitelé-ezoterici

Web Aluška patří dle studie *Dezinformace jako byznys* od Prague Security Studies Institute¹ mezi „ezoteriky“. Tyto weby jsou charakteristické tím, že se věnují „primárně zdravotním a lifestyleovým tématům“ a byly založené „kvůli vnitřnímu přesvědčení provozovatele“, kterému však z této činnosti neplyne významnější finanční zisk.

Osobní zdraví je citlivé a pro jednotlivce velmi důležité téma. Mnozí lidé, kteří se ocitnou v těžké zdravotní situaci, například trpí těžko léčitelnou nemocí, hledají jakoukoli možnost, jak se vyléčit. V takové situaci jsou pak **velmi zranitelní a snadno podlehnou právě šarlatánům** či podvodným prodejčům zázračných řešení a léků. A byť se řadě lidí mohou zdát myšlenky a léčebné nabídky z oblasti ezoteriky úsměvné či neškodné, u jiných může mít **důvěra v taková řešení tragické dopady**.

V době koronavirové krize je **kvalita a odbornost zdrojů informací o onemocnění covid-19 ještě důležitější**. Neznámý virus vyžaduje odborné zkoumání, které většinou dlouho trvá. Mezičas charakteristický nejistotou, jak se účinně vůči viru bránit, pak využívají různí „léčitelé“ a nabízejí řešení, která mají „zaručeně pomoci“. Doposud se však žádný z jejich návodů neukázal jako funkční, naopak, tyto rady mají na svědomí už stovky obětí².

Zásadní oblastí veřejného zdraví je také otázka očkování. To prokazatelně chrání lidstvo před mnohými vážnými nemocemi (například neštovice, spalničky nebo dětská obrna), kterým čelilo ještě v nedávné době. Kampaně odpůrců očkování mohou, a už se tak i děje, vést k odmítání očkování, čímž riziko návratu těchto nemocí roste.

1) SYROVÁTKA, J., VINKLOVÁ, J., WOJTULA, L., ZIKMUNDOVÁ, A. *Dezinformace jako byznys*. Březen 2020. Dostupné online na: <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>

2) IROZHLAS.cz. *Dezinformace kolem koronaviru zabily nejméně 800 lidí. Lidé se chtěli chránit použitím chemikálií*. 13. 8. 2020. Dostupné online na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/koronavirus-dezinformace-fake-news_2008130646_zit?fbclid=IwAR1gxXrFxSDA_2zAD8iOqini7tEU1nE5kAUvSUauX2kdvfSvF-meWcq-TFo

2. PROČ VZNIKAJÍ A PROČ SE ŠÍŘÍ (KORONAVIROVÉ) DEZINFORMACE?

2.1 KDYŽ SE SEJDE DOBRÁ DUŠE, OBCHODNÍK A LOVEC LAJKŮ

LIST PRO VYUČUJÍCÍ

Další příklady:

Celostní vzdělávání
Souvislosti, které všude nenajdete

Úvod Nejnovější příspěvky Manipulace napříč věkú Zakázaná historie Co nám ve škole neřekli Absolutně neuvěřitelné
Géniové v šuplíku Nebezpečné informace Odhalení Ekonomika ztřítka Zdravotnictví na pranýři Přehled seriálů

Je nám dlouhodobě zamlčována pravda o úspěšné léčbě rakoviny – Léčení rakoviny pomocí terapie Dr. Johanny Budwig 4

(12. díl)

Lněné semínko je složeno ze 42 % tuků a 28 % vlákniny, je vynikajícím zdrojem omega3 mastné kyseliny, lignanů a vlákniny. Všechny tyto tři složky jsou důležité a společně přispívají k zachování zdraví a jsou velmi důležité při léčbě zhoubných onemocnění. Omega-3 jsou klíčem k využití dalších mastných kyselin v těle.

EZOTV
ZAVOLEJTE TEĎ! 906 70 00 00 Cena hovoru: 70 Kč za minutu
AKČNÍ PLATBA PATEBNÍ KARTOU 244 00 55 11 Telefonní číslo se základním tarifem
POTŘEBUJETE POMOC? EZOTV INFO: 272 018 178

DOMŮ VĚŠTICI A VĚŠTKYNE HOROSKOP ČLÁNKY PLATBA PATEBNÍ KARTOU

5 VRSTVÁ MASKA KN95

77 Kč

KOUPIŤ NYNÍ

ODPOVĚDI ČEKAJÍ NA VÁS, ZAVOLEJTE NAŠIM ODBORNÍKŮM!

ZAVOLEJTE TEĎ! 906 70 00 00 Cena hovoru: 70 Kč za minutu
AKČNÍ PLATBA PATEBNÍ KARTOU 244 00 55 11 Telefonní číslo se základním tarifem

Expert	Telefonní číslo	Linka	Cena hovoru	Stav
Nikita	906 70 00 00	792	70 Kč/MINUTU	VOLÁNÍ
Večernice	906 70 00 00	320	70 Kč/MINUTU	VOLÁNÍ
Wendy Axon	906 70 00 00	716	70 Kč/MINUTU	OBSAZEN

Dobré duše

Toto sdělení je **hoaxem, tedy zprávou obsahující nepřesné informace, polopравdy či lži**. Vyvrátilo a na pravou míru jej uvedlo několik institucí, mimo jiné Ministerstvo zdravotnictví³ nebo portál Hoax.cz⁴, na kterém najdete jeho plné znění.

Nesmyslnost tohoto sdělení **lze odhalit už na první pohled**. Lidské tělo má vyšší teplotu než 27 stupňů, takže rada pít teplou vodu postrádá smysl. Úvod sdělení – „tohle mi poslal kamarád, synovec jednoho z mých spolužáků...“ napovídá, že půjde o **těžko ověřitelný zdroj**. Kvůli svému úvodu však sdělení působí, že pochází od dobrého známého. Právě z této taktiky těží hoaxy a poplašné zprávy nejvíce a dosahují značného šíření. Konkrétní příklad uvedený v prezentaci začal šířit hacker, který napadl e-mailovou schránku brněnské lékařky. Hoax poslal přibližně třem stovkám jejích pacientů, prostřednictvím kterých se sdělení dostalo k desetitisícům dalších lidí a zmutovalo do různých jazykových verzí.⁵

Klíčová je zde jejich motivace – lidé většinou informaci nesdílejí, protože by chtěli někomu uškodit, lhát nebo ho zmást, ale chtějí pomoci svým blízkým, varovat je a ochránit před nebezpečím. Řada lidí takový typ informací sdílí i proto, že nabízí snadná a rychlá řešení.

Kazatelé „pravdy“

Web Protiproud patří mezi **stálice české dezinformační a konspirační scény**. Běžně šíří antisemitské a jiné konspirační teorie, nenávisť vůči migrantům nebo falešné zprávy o zkaženosti Západu. Obdivuje Rusko a prezidenta Putina, líčí světové události výhradně ruskými očima a Západ tvrdě kritizuje⁶.

Dle studie *Dezinformace jako byznys* od Prague Security Studies Institute⁷ patří web Protiproud mezi „kazatele“, tedy „weby věnující se převážně společenskopolitickým tématům; založené za účelem šíření určitých ideových postojů (případně propagandy)“, kterým však z této činnosti neplyne významnější finanční zisk. Zakladatel a provozovatel webu Petr Hájek byl a je blízkým spolupracovníkem bývalého prezidenta Václava Klause.

Ověření dezinformací šířených o osobě Billa Gatese najdete zpracované v dezinformační lahůdce **Bill Gates – údajný temný hybatel koronavirové krize** na straně 76.

3) MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR. *Koronavirus na pravou míru*. Dostupné online na: https://koronavirus.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/03/Koronavirus_na_pravou_m%C3%ADru-scaled.jpg

4) HOAX.cz. *Rada synovce o covid19*. Dostupné online na: <https://www.hoax.cz/hoax/rada-synovce-o-covid19/>

5) ČERNÝ, J. *Pijte horkou vodu a vyhnete se viru, radili lidem hackeři jménem lékařky*. 17. 3. 2020. Dostupné online na: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/hoax-koronavirus-tepla-voda-lekarka-hacker-mail-podvod-fake-news.A200314_539221_brno-zpravy_mls

6) SYROVÁTKA, T. *Žebříček Čechů, kteří slouží Putinovi: Petr Hájek*. 23. 4. 2015. Dostupné online na: <https://neovlivni.cz/zebricek-cechu-keri-slouzi-putinovi-petr-hajek/>

7) SYROVÁTKA, J., VINKLOVÁ, J., WOJTULA, L., ZIKMUNDOVÁ, A. *Dezinformace jako byznys*. Březen 2020. Dostupné online na: <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>

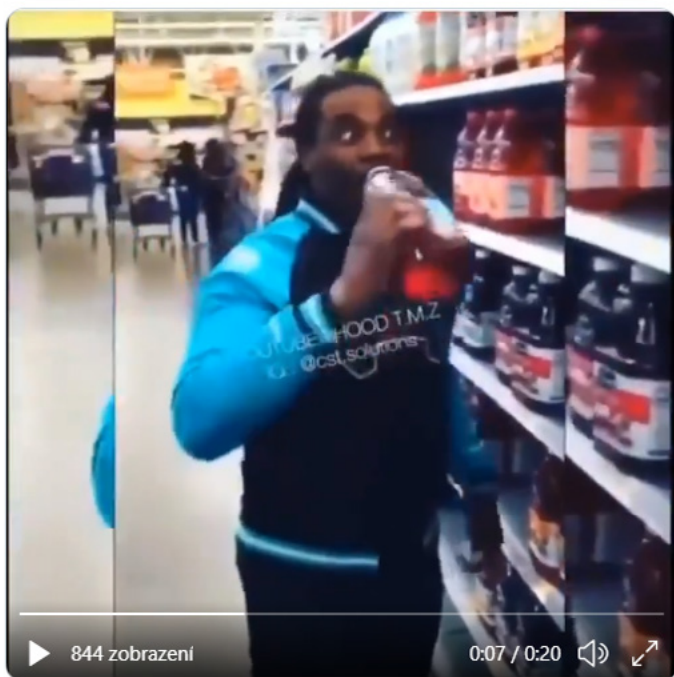

Lovci lajků

Autorkou videa je Jana Peterková, bývalá moderátorka zpráv TV Nova. Na svém YouTube kanálu expresivně varuje, že koronakrize neexistuje a jedná se pouze o snahu nás zotročit. Skrze výzvu „Challenge o kliky na Bulovce“, během níž měla olizovat kliky na infekčním oddělení Nemocnice Na Bulovce, o tom chtěla přinést důkaz. Nakonec však tento čin nerealizovala a společnost YouTube některá její videa zablokovala, neboť obsahovala lživé a nebezpečné informace a tzv. výzvy.

Výzvy (angl. *challenge*) a jejich rychlé šíření v prostředí sociálních sítí jsou oblíbenou **příležitostí ke zviditelnění, nárůstu popularity, získávání lajků a zvyšování ega** a sebevědomí jejich tvůrců. Uživatelé internetu se ve výzvě „hecuji“ k úkonům, které jsou často šokující. Zásadní je, aby se při nich vyfotili či natočili a o tento materiál se s ostatními podělili. Výzvy se objevovaly také během koronavirové krize. Jsou většinou mezinárodní, šíří se bez ohledu na hranice a kultury. Zde je několik příkladů:

Pod hashtagem Coronavirus challenge iniciovala jednu výzvu influencerka Ava Louise, známá ze sociální sítě TikTok. V březnu 2020 olízla na záchodě v letadle prkénko a doufala, že se tento její nápad jako „výzva“ rozšíří. Ava se však brzy stala terčem kritiky. O pár týdnů později přiznala, že video bylo ve skutečnosti pořízeno v soukromém letadle a prkénko bylo před natočením dezinfikované. Přiznala také, že chtěla využít koronavirové situace a díky videu se stát populární.⁸

Virální vtip na sociálních sítích se nepovedl ani mladému muži z Texasu. Natočil a na Facebooku zveřejnil video, jak v supermarketu líže zmrzlinu a následně ji vrací do mrazáku. Video dosáhlo více než 157 000 zhlédnutí, soud mladíka poslal na třicet dní do vězení. Musel zaplatit pokutu a odškodné obchodu a odpracovat sto hodin veřejně prospěšných prací.⁹ Muž z Ústí nad Labem napsal na Facebook, že má koronavirus a snaží se ho šířit tak, že v obchodech olizuje pečivo. Za šíření poplašné zprávy mu hrozí osm let vězení.¹⁰

8) iPrima.cz. *Nebezpečné výzvy, kterými si teď lidé krátí čas na sociálních sítích. Čím ohrožují své zdraví?* 28. 4. 2020. Dostupné online na: <https://lajk.iprima.cz/viraly/nebezpecne-vyzvy-kterymi-si-ted-lide-krati-cas-na-socialnich-sitich-cim-ohrozujji-sve-zdravi>

9) iDNES.cz. *Američan vrátil olíznutou zmrzlinu zpátky do mrazáku. Musí do vězení.* 7. 3. 2020. Dostupné online na: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/zmrzlina-lizani-supermarket.A200306_110708_zahranicni_jhr

10) E15.cz. *„Mám koronavirus a chodím do obchodů lízat pečivo“. Muži hrozí za poplašnou zprávu až osm let vězení.* 17. 3. 2020. Dostupné online na: <https://www.e15.cz/domaci/mam-koronavirus-a-chodim-do-obchodu-lizat-pecivo-muzi-hrozi-za-poplasnou-zpravu-oz-osm-let-vezeni-1367728>

Další výzvou bylo také pití z lahví a jejich vracení zpět do regálů.

Tyto výzvy byly často **zneužity dezinformátory k rozdmýchávání nenávisti**. Pokud se výzvy účastnil někdo tmavé pleti, byl označen za migranta v evropské zemi, který má za cíl infikovat novým typem koronaviru co nejvíce bílé evropské populace. Čeští senioři se tak skrze řetězové e-maily například dozvěděli, že „negři“ v německých supermarketech infikují nápojové lahve a že brzy se toto může dít i u nás. Přitom se jednalo o „pouhou“ bláznivou výzvu teenagerů z Pobřeží slonoviny.¹¹

Obchodníci

Příklad uvedený v prezentaci pochází z webu Arfa.cz¹². Analýzu daného sdělení podle metodické koncepce 5 klíčových otázek a více informací o provozovateli webu Arfa.cz Ondřeji Höppnerovi a o obchodování s dezinformacemi obecně najdete v aktivitě **Obchodníci s dezinformacemi** na straně 33.

Vytváření a šíření lživých a zavádějících informací a hoaxů prostřednictvím dezinformačních webů může být zajímavou příležitostí pro výdělek. Tyto **informace přitahují pozornost, šokují nebo vzbuzují vztek a rozhořčení** a snadno přimějí čtenáře ke kliknutí. Následně je čtenář na daném webu vystaven reklamním sdělením, což pak **provozovateli tohoto webu generuje finanční příjem** od inzerentů.

Dle analýzy Prague Security Studies Institute se jedná o „weby věnující se primárně společensko-politickým tématům; založené kvůli snaze generovat zisk. Mohou totiž představovat tribunu pro extremistické názory, posilovat společenskou polarizaci a šířit zprávy posilující nenávist k určitým společenským skupinám nebo propagandu cizích států. Tyto skutečnosti z nich činí potenciální riziko pro bezpečnost státu a demokratický systém.“ Poskytování prostoru pro internetovou reklamu je pro ně zdaleka nejrozšířenějším způsobem výděleku. Na základě návštěvnosti webu a počtu reklamních slotů na úvodní stránce odhaduje expert z oblasti marketingu, že české weby šířící dezinformace a další problematický obsah měsíčně vydělávají přibližně 340 000 Kč.¹³

Finanční motivaci dezinformačního zdroje lze tedy do značné míry odvodit z toho, **jaký prostor je na webu věnován reklamním bannerům**, což je také případ zvolené ukázky.

11) MANIPULÁTOŘI.cz. Fact-checkingový infoservis COVID19CZ 9.–10. 4. 2020. 13. 4. 2020. Dostupné online na: <https://manipulatori.cz/fact-checkingovy-info-servis-covid19cz-9-10-4-2020/>

12) ARFA.cz. Ve stínu koronaviru: USA přesouvá do Evropy obrovské množství vojáků, letadel a tanků. Jsme na pokraji války, říká expert. USA dosud nikdy neobsadila Evropu tak silnou armádou jako teď. 10. 3. 2020. Dostupné online na: <https://www.arfa.cz/ve-stinu-koronaviru-usa-presouva-do-evropy-obrovskemno-zstvi-vojaku-letadel-a-tanku-jsme-na-pokraji-valky-rika-expert-usa-dosud-nykdy-neobsadila-evropu-tak-silnou-armadou-jako-ted/?fbclid=IwAR1GclUOb-zaTwezyY2ezNaEmXBCqZ8Mk3Wta7OtD8le71-zrZDjeCOmkZJQ#.XzFN7SgzYdX>

13) SYROVÁTKA, J., VINKLOVÁ, J., WOJTULA, L., ZIKMUNDOVÁ, A. *Dezinformace jako byznys*. Březen 2020. Dostupné online na: <https://www.pssi.cz/publications/15-studie-dezinformace-jako-byznys>

Zbrklí novináři

Příklad uvedený v prezentaci stručně představuje, jak informovaly redakce ČT24¹⁴ a Echo24¹⁵ o šíření viru SARS-CoV-2 prostřednictvím kapének. Obě sdělení citují dle svých slov „výzkum“ nebo „studii“ belgických a nizozemských vědců, kteří uvádí, že běžci a cyklisté šíří nový koronavirus mnohem víc než chodci, a doporučují dodržovat vzdálenosti dvacet metrů od cyklistů a deset od běžců. Nezmiňují už ale, že daný zdrojový dokument není studií ani jiným recenzovaným dokumentem, ale pozičním dokumentem, resp. souborným stanoviskem vědců, které je potřebné dál zkoumat, což samotní vědci v dokumentu uvádějí.¹⁶ **Nedbalá novinářská práce a neúplné informace** tak mohly ve čtenářích vyvolat strach či nevěřivost vůči běžcům a cyklistům. Tyto emoce se zároveň mohly podílet na větší čtenosti a míře sdílení obou článků.

Současný obchodní model většiny českých komerčních médií je postaven na generování zisku ze zobrazování reklamy¹⁷. Vytváří tak **tlak na redakce**, aby neustále publikovaly velké množství pokud možno atraktivního obsahu a aby s novými informacemi přicházely dříve než konkurence. To pak má často také vliv na kvalitu obsahu, který se stává mnohdy až bulvárním. Při takovém shonu **může dojít k chybám či nepřesnostem** – například ke špatným překladům, nedostatečnému ověření informace z více zdrojů, zveřejnění studií, které neprošly vědeckou oponenturou, nadměrnému čerpání informací z facebookových profilů politiků či celebrit a k tzv. click-baitingu (vytváření atraktivních titulků), což je princip práce typický pro model Obchodníka. Motivací v tomto případě ale není snaha společnost mást, plašit či podvést tak, jak to dělají vyloženě dezinformační zdroje. Je to **negativní důsledek komerčního fungování médií**.

Propagandisté

Teorie o tom, že koronavirus nemá původ v Číně, ale třeba v USA, Itálii nebo v Japonsku, se na sociálních sítích objevovaly od počátku epidemie v Číně. Na jejich šíření **se podílejí i čínští politici** a diplomaté. Ilustruje to i příklad z prezentace, v němž mluvčí čínského ministerstva zahraničí Čao Li-tien naznačil, že koronavirus do Číny zavlekla americká armáda. Další strategií Komunistické strany Číny je publikování pozitivních příběhů hrdinů a uzdravených nebo chvála schopnosti Číny se s epidemií vypořádat. Tématu

14) ČT24.cz. *Neběhejte těsně za sebou, radí studie. Ukazuje kapénkovou stopu za běžci*. 10. 4. 2020. Dostupné online na: <https://ct24.ceskatelivize.cz/veda/3074426-nebehejte-tesne-za-sebou-radi-studie-ukazuje-kapenkovou-stopu-za-bezci?fbclid=IwAR3TSDGGmNJAiB4wVAHv5zZyxhTgM82PNsOvrhHCh5iHekMC-6CHvoZBn6Bk>

15) ECHO24.cz. *Běžci a cyklisté šíří koronavirus více než chodci, tvrdí studie*. 9. 4. 2020. Dostupné online na: https://echo24.cz/a/S4zNF/bezci-a-cykliste-siri-koronavirus-vice-nez-chodci-tvrdi-studie?fbclid=IwAR1uypdGKqMxy_ERgWF9RepLGR_8tFo3idFWID-PBNM3bHddb3yOOe9aKqC

16) YEAGER, S. *Be Careful Sharing This Viral Simulation—It's Not an Actual Scientific Study*. 9. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.bicycling.com/news/q32097735/coronavirus-viral-simulation/?fbclid=IwAR337FqahNNpEVLQcOrnnlJxqbjl4WL6MhFI4TtpAY713-VadPoTQ-u9t8>

17) Výše zmíněná Česká televize, resp. její zpravodajský kanál ČT24 není komerční, ale veřejnoprávní medium, takže její fungování není závislé na reklamě. V tomto případě se jednalo nejspíš čistě o novinářské pochybení, přehlédnutí či špatné pochopení původního dokumentu.

se věnoval projekt Sinopsis¹⁸, portál Euractiv¹⁹ nebo Seznam zprávy²⁰.

Konkrétně to vypadalo například takto:

Letadlo s údajně humanitární pomocí a devíti čínskými lékaři v Itálii vítali politici i místní, kteří na balkonech za zvuků čínské hymny volali „děkujeme, Číno“. Tyto výjevy sdíleli na sociálních sítích obyčejní Italové stejně jako čínské velvyslanectví v Itálii.

Video s lidmi, kteří během nařízené izolace údajně děkovali ze svých balkonů Číně, však byla zmanipulována. Záběry lidí, kteří na znamení vzájemné podpory tleskají, jsou skutečné, ale čínská hymna jim k tomu nikdy nehrála a do videa byla později přidána.

ZDROJ: TWITTER.COM

18) SINOPSIS.cz. Mandelinka koronavirů: ČLR vítězící a Amerika zločinná. 16. 3. 2020. Dostupné online na: <https://sinopsis.cz/mandelinka-koronavirova-clr-vitezici-a-amerika-zlocinna/>

19) HENDRYCH, L. EU a Čína v době koronaviru: Předražené nákupy, falešné certifikáty a hybridní válka. 1. 6. 2020. Dostupné online na: <https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/eu-a-cina-v-dobe-koronaviru-predrazene-nakupy-falesne-certifikaty-a-hybridni-valka/>

20) POKORNÁ, Z., KUČEROVÁ, D. Ne netopýři, ale migranti a Američané. Koronavirová propaganda útočí. 27. 3. 2020. Dostupné online na: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ne-netopyri-ale-migranti-a-americane-koronavirova-propaganda-utoci-96041>

V rámci svých **propagandistických operací čínský režim také vytvářel** desítky tisíc falešných účtů na sociální síti Twitter, které šířily pročínské propagandistické informace. Investigativní server Pro-Publica identifikoval a sledoval více než **10 000 podezřelých účtů** zapojených do koordinované operace²¹. Mezi tyto účty patřily i účty skutečných osob, které však byly napadeny. Společnost Twitter posléze více než 170 000 těchto falešných účtů zablokovala²².

Během koronakrizy začala **Čína používat propagandistickou taktiku**, která byla dříve typická spíše pro ruské propagandistické operace. Vzhledem k tomu, že pro čínský režim bylo poměrně nesnadné přesvědčit světovou veřejnost o nevině čínských úřadů na rozšíření viru, využili ruskou taktiku spočívající v zahlcení informačního prostoru velkým množstvím protichůdných tvrzení a konspiračních teorií s cílem vyvolat dojem, že dopátrat se pravdy je nemožné.²³

Podle výzkumu společnosti Semantic Visions, která se zaměřuje na sémantickou analýzu informací na webu, přišla první dezinformace o koronaviru z Ruska, kdy ruský server spravovaný tamním ministerstvem obrany obvinil Spojené státy, že virus vyvinuly jako biologickou zbraň.²⁴

Politici-populisté

Příklad uvedený v prezentaci se objevil na facebookovém profilu pobočky strany Svoboda a přímá demokracie (SPD) v České Lípě na konci dubna 2020. Autor příspěvku pomocí zvoleného obrázku s nápisem „Das ist der Plan“ (česky „Toto je plán“) a popisku naznačuje, že povinné nošení roušek povede postupně k zavedení povinnosti žen nosit nikáb. Působí tím na emoce lidí, snaží se je rozzlobit či vystrašit. Zároveň se k obyčejným lidem hlásí a v komentáři uvádí, že „pokud si to necháme líbit, tak jsme fakt ovce“. Příspěvek byl o několik dní později odstraněn administrátorem stránky.

Populismus v politice (z latinského ho *populus* – lid) je politický přístup spočívající ve snaze oslovit běžného člověka, který se domnívá, že vláda nebo vládnoucí vrstva nehájí či přehlíží jeho zájmy. Nebývá motivován žádnou politickou ideologií nebo hodnotami, ale čistě **snahou zalíbit se svým voličům**. Termínem **populista se dnes většinou označuje člověk prosazující jednoduchá, rychlá a líbivá, ale v praxi těžko realizovatelná řešení** komplikovaných společenských problémů.

21) KAO, J., SHUANG LI M. *How China Built a Twitter Propaganda Machine Then Let It Loose on Coronavirus*. 26. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.propublica.org/article/how-china-built-a-twitter-propaganda-machine-then-let-it-loose-on-coronavirus>

22) BBC.com. *Coronavirus: Twitter removes more than 170,000 pro-China accounts*. 12. 6. 2020. Dostupné online na: <https://www.bbc.com/news/business-53018455>

23) BAJEROVÁ, A. *Informace za časů pandemie. Jak se začala Čína učit dezinformace od Ruska*. 1. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.voxpot.cz/informace-za-casu-pandemie/>

24) AKTUÁLNĚ.cz. *První dezinformace o koronaviru přišla z Ruska, Čína ji využila k odvedení pozornosti*. 1. 4. 2020. Dostupné online na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prvni-dezinformace-o-koronaviru-prisla-z-ruska/r~1b0a6700735511ea95caac1f6b220ee8/>

Pro populistické strany a politiky je často typické pokrytectví. Presentují se jako zastánci „obyčejných lidí“, kteří bojují proti zlým elitám. K těmto elitám, ať už ekonomickým či politickým, však většinou sami patří.

Tomio Okamura se v tomto směru stal populárním mimo jiné proto, že na jednu stranu hlásá svobodu slova a varuje před jejím omezováním, sám se však soudil s časopisem *Reflex*, který jej označil za „Pitomia“. Na svém facebookovém profilu také proslul tím, že nemilosrdně blokuje nyní již pravděpodobně stovky uživatelů, jejichž názor se mu nelíbí nebo kteří mu kladou nepohodlné otázky.

Ministerstvo vnitra opakovaně označilo stranu SPD jako hnutí, které hrálo hlavní roli v šíření projevů rasové, etnické a náboženské nenávisti v České republice. Podle *Zprávy o projevech extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2018* zastínila SPD „tradiční pravicové extremisty, jejichž význam postupně upadal“²⁵.

Vtipálci

Příklad použitý v prezentaci²⁶ pochází ze satirického webu AZ247, který paroduje české dezinformační weby jako je AC24 nebo Aeronet. Presentuje se podtitulem „Nikdo nám nediktuje, o čem smíme lhát“. Informaci, že všechny články jsou „vymyšlené a nezakládají se na pravdě“ lze najít v zápatí této webové stránky. Autoři rovněž uvádějí, že „i přesto, že tu tento text visí už od založení tohoto webu, stejně se najde velké procento

lidí, kteří zde publikovaným zprávám věří.“ Podobným webem jsou také Paralelní listy, které parodují web Parlamentní listy.

Internet a sociální sítě jsou od svého počátku **prostorem pro šíření vtipů, satiry a humoru**, dost často velmi specifického. Co jeden pochopí jako vtip, **někdo další, v jiném kontextu, může vnímat jako relevantní informaci**. Koneckonců, samotný pojem „fake news“ je známý dlouho, před rokem 2014 se jím označovaly například satirické zprávy od zpravodajského webu a online televize Onion²⁷ a teprve v roce 2014 dal tomuto pojmu nový nádech a popularitu Craig Silverman, editor z BuzzFeed News²⁸.

25) MINISTERSTVO VNITRA. Výroční zprávy o extremismu a koncepcie boje proti extremismu. Dostupné online na: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

26) AZ247.cz. Nad Českou republikou proletělo chemtrails letadlo s 5G anténami šířícími koronavirus. 8. 5. 2020. Dostupné online na: <https://az247.cz/nad-ceskou-republikou-proletelo-chemtrails-letadlo-s-5g-antenami-sirejici-koronavirus/>

27) MOHR, M. Surprisingly old words that seem contemporary. 26. 6. 2020. Dostupné online na: <https://www.csmonitor.com/The-Culture/In-a-Word/2019/0726/Surprisingly-old-words-that-seem-contemporary>

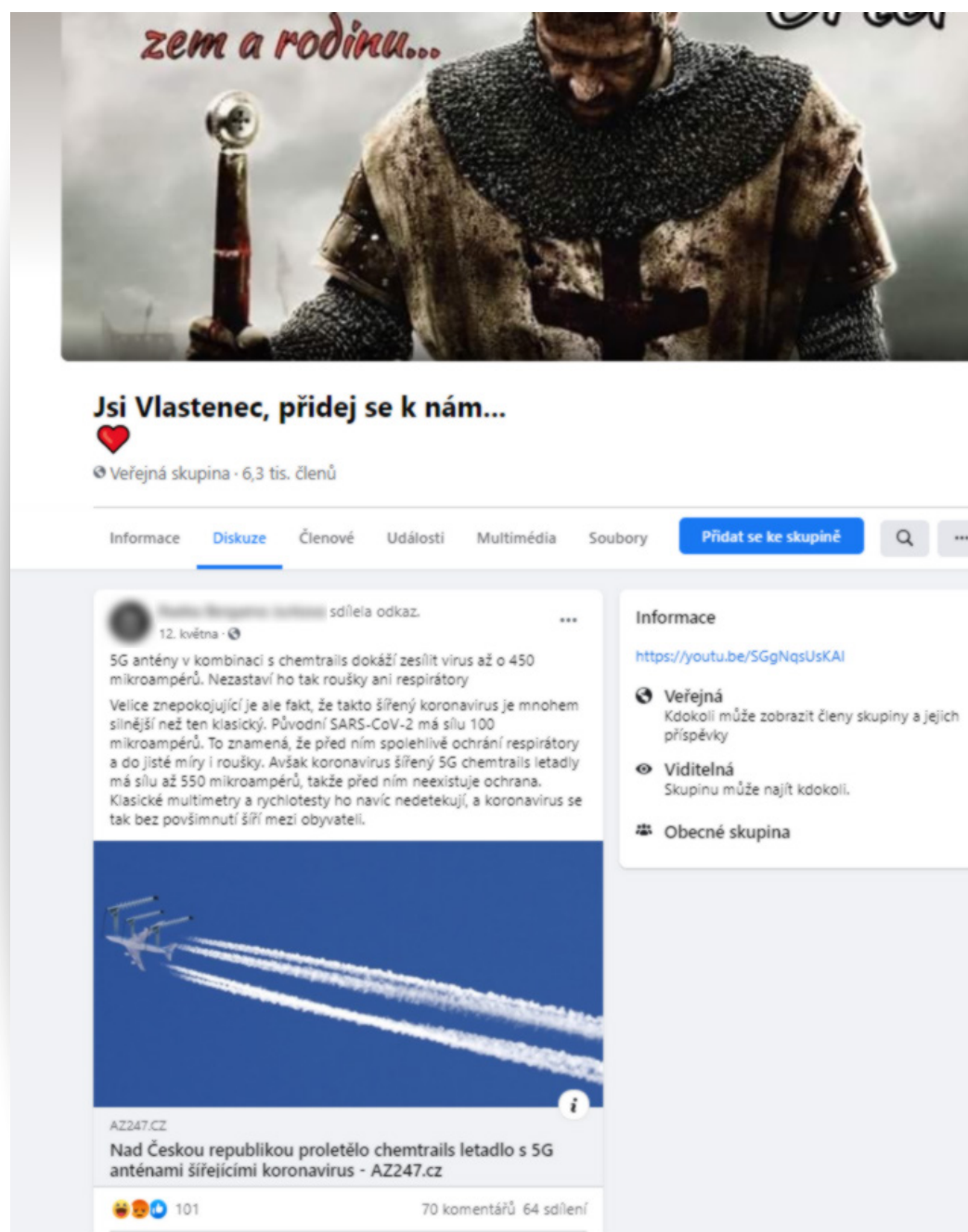
28) BEAUJON, A. Trump Claims He Invented the Term „Fake News“—Here’s an Interview With the Guy Who Actually Helped Popularize It. 2. 10. 2019. Dostupné online na: <https://www.washingtonian.com/2019/10/02/trump-claims-he-invented-the-term-fake-news-an-interview-with-the-guy-who-actually-helped-popularize-it/>

2. PROČ VZNIKAJÍ A PROČ SE ŠÍŘÍ (KORONAVIROVÉ) DEZINFORMACE?

2.1 KDYŽ SE SEJDE DOBRÁ DUŠE, OBCHODNÍK A LOVEC LAJKŮ

LIST PRO VYUČUJÍCÍ

Přestože se tím, že jsou to weby parodické, netají, **velmi často jsou jejich sdělení vzata vážně**:

Jsi Vlastenec, přidej se k nám...
❤️
Veřejná skupina · 6,3 tis. členů

Informace **Diskuze** Členové Události Multimédia Soubory **Přidat se ke skupině** 🔍 ⋮

sdílela odkaz. 12. května · 🌐

5G antény v kombinaci s chemtrails dokáží zesílit virus až o 450 mikroampérů. Nezastaví ho tak roušky ani respirátory
Velice znepokojující je ale fakt, že takto šířený koronavirus je mnohem silnější než ten klasický. Původní SARS-CoV-2 má sílu 100 mikroampérů. To znamená, že před ním spolehlivě ochrání respirátory a do jisté míry i roušky. Avšak koronavirus šířený 5G chemtrails letadly má sílu až 550 mikroampérů, takže před ním neexistuje ochrana. Klasické multimetry a rychlotesty ho navíc nedetekují, a koronavirus se tak bez povšimnutí šíří mezi obyvateli.

Informace
<https://youtu.be/SGgNqsUsKAI>

- 🌐 **Veřejná**
Kdokoli může zobrazit členy skupiny a jejich příspěvky
- 👁️ **Viditelná**
Skupinu může najít kdokoli.
- 🏠 **Obecné skupina**

AZ247.CZ
Nad Českou republikou proletělo chemtrails letadlo s 5G anténami šířejícími koronavirus - AZ247.cz

👍👎👏👤 101 70 komentářů 64 sdílení

Výrazným případem z nedávné doby bylo například rozšíření mylné informace o tom, že Evropská unie chce zrušit písmeno Ř²⁹.

Další příklady, kdy byly parodické články považovány za pravdivé, si můžete prohlédnout online na jsns.cz/vtipalci-priklady.

A large, bold, white number '3' is centered on a dark red rectangular background. The number has a thick, rounded font style.

**KROTÍME
DEZINFOVIRY**

3. KROTÍME DEZINFOVIRY

PRAKTICKÉ RADY A TIPY K OVĚŘOVÁNÍ INFORMACÍ

Ověřování informací je považováno za doménu především profesionálních novinářů a zkušených factcheckerů, kteří dokážou **jako detektivové digitálně vyšetřit i ty nejsložitější případy dezinformací**. Základy této dovednosti by však v současnosti měly patřit i do **základní výbavy každého mediálně gramotného občana**.

Každý den jsme totiž vystaveni nepřehlednému množství informací a zdrojů, k jejichž šíření přispívají i sociální sítě. Snadno **tak vznikají názorové bubliny**, vzrůstá nedůvěra v novináře a v tradiční média. Dezinformace, fake news a překroucené, lživé či poplašné informace se mohou objevit kdekoli a **k čtenářům dorazí většinou dříve, než projdou rukama nějaké redakce**. Proto by si měl každý z nás osvojit základní ověřovací dovednosti.

Naštěstí k tomu není třeba nějaké sofistikované expertizy, chce to jen trochu cviku a naučit se, **jak o ověřování přemýšlet** – na co se zaměřit nejdříve, jak logicky postupovat krok za krokem. Dává dané sdělení smysl? Bylo už někdy ověřeno? Co prozradí průvodní obrázek? Lze dohledat autora, působí zdroj sdělení důvěryhodně?

Následující informační text přináší postup, **jak prověřit podezřelou informaci či zdroj**. Tento postup se nám zatím nejvíc osvědčil, to však neznamená, že je jediný možný.

1. CO NA PRVNÍ POHLED NESEDÍ?

Dezinformace lze někdy poznat na první pohled podle toho, že **nedávají úplně logický smysl**, jsou něčím podezřelé, výrazně se rozcházejí s obecně známou a přijímanou verzí událostí a/nebo se snaží rozdmýchat emoce, hlavně rozhořčení, vztek a strach.

JAK NA TO?

Přeříkáme si nahlas nebo v duchu svými slovy, **co se nám daná informace snaží říct**. Dává to smysl?

Tento snímek se podařilo vyfotit jednomu nejmenovanému muži a byl uveřejněn na jedné nejmenované sociální síti s komentářem: "ještě věříte na náhody".

Tento obrázek naznačuje, že nemoc covid-19 je převážena vlaky. Šíření nemoci je prezentováno jako součást nějakého tajného plánu. Pokud je ten plán tajný, proč by jeho tvůrci napsali slovo covid-19 přímo na vlak? Nebylo by nenápadnější použít nějaké kódové označení? A proč na vlak vůbec psát název nemoci? To je jako kdyby se vlakem místo cukru převážela cukrovka. Neměl by se spíše převážet samotný virus, který nemoc způsobuje, tedy koronavirus SARS-CoV-2?

Málokdy se však podaří dezinformace odhalit na první pohled. Většinou bývají komplikovanější a ne tak snadno rozpoznatelné. Proto s tímto prvním bodem většinou nevystačíme.

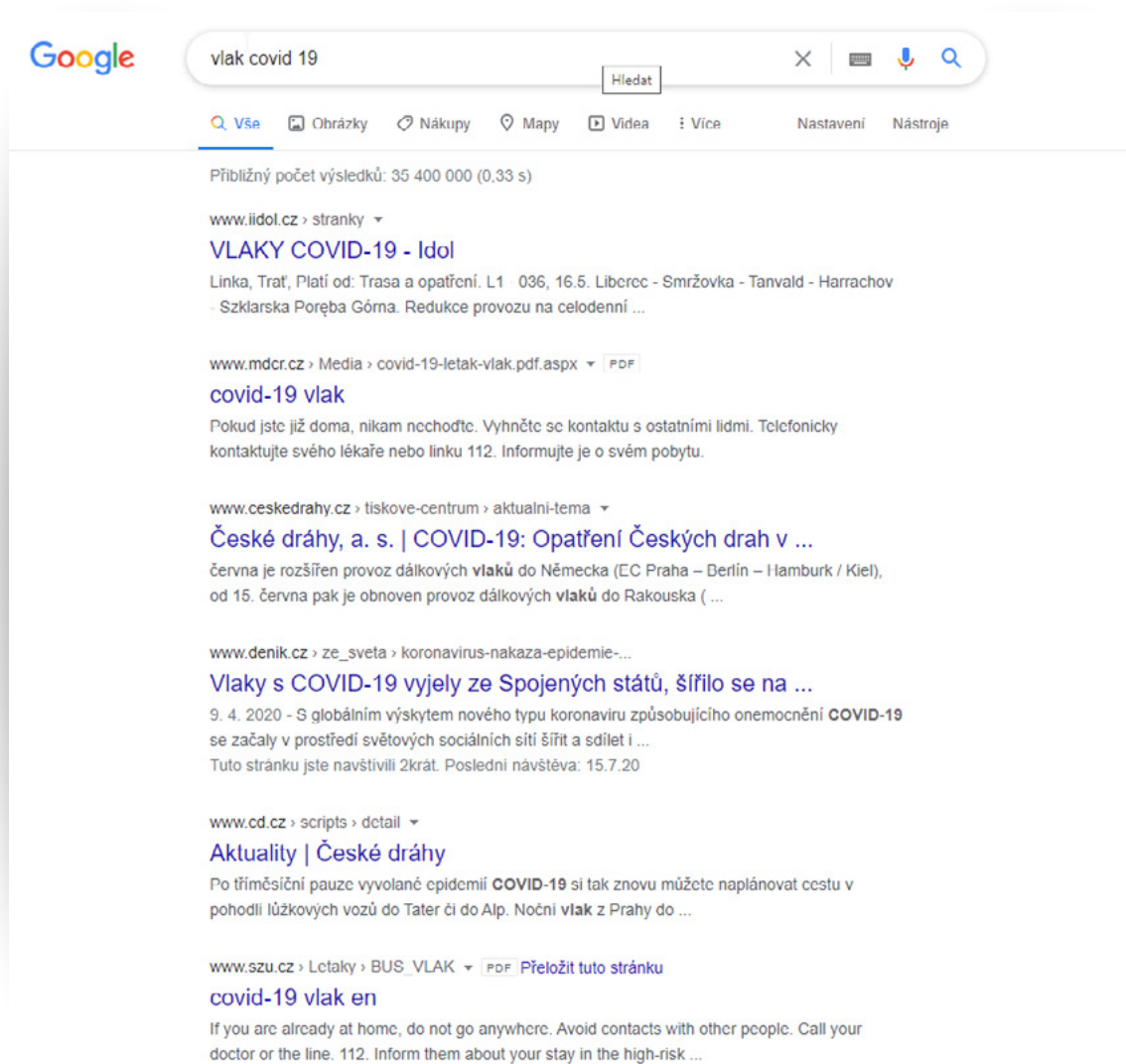
2. NEBYLA UŽ DANÁ ZPRÁVA NĚKÝM OVĚŘENÁ?

Většina dezinformací už ve chvíli, kdy dorazí k příjemcům, prošla rukama někoho zkušeného a důvěryhodného, kdo se jí snažil ověřit. Příjemci pak **stačí umět dobře vyhledávat na internetu tak**, aby na dané ověření narazil.

JAK NA TO?

Do vyhledávacího pole v Google nebo jiném vyhledávači zadáme **vybraná klíčová slova**.

V případě vlaku údajně převážejícího nemoc covid-19 to mohou být například klíčová slova „vlak“ a „covid 19“.

Google search results for "vlak covid 19". The search bar shows "vlak covid 19" and the search button "Hledat". Below the search bar are navigation options: Vše, Obrázky, Nákupy, Mapy, Video, Více, Nastavení, Nástroje. The search results show approximately 35,400,000 results in 0.33 seconds.

Search results include:

- [www.iidol.cz > stránky > VLAKY COVID-19 - Idol](#)
Linka, Trať, Platí od: Trasa a opatření. L1 036, 16.5. Liberec - Smržovka - Tanvald - Harrachov - Szklarska Poręba Górna. Redukce provozu na celodenní ...
- [www.mdcz.cz > Media > covid-19-letak-vlak.pdf.aspx > PDF > covid-19 vlak](#)
Pokud jste již doma, nikam nechoďte. Vyhněte se kontaktu s ostatními lidmi. Telefonicky kontaktujte svého lékaře nebo linku 112. Informujte je o svém pobytu.
- [www.ceskedrahy.cz > tiskove-centrum > aktualni-tema > České dráhy, a. s. | COVID-19: Opatření Českých drah v ...](#)
června je rozšířen provoz dálkových vlaků do Německa (EC Praha – Berlín – Hamburk / Kiel), od 15. června pak je obnoven provoz dálkových vlaků do Rakouska (...
- [www.denik.cz > ze_sвета > koronavirus-nakaza-epidemie-... > Vlaky s COVID-19 vyjely ze Spojených států, šířilo se na ...](#)
9. 4. 2020 - S globálním výskytem nového typu koronaviru způsobujícího onemocnění COVID-19 se začaly v prostředí světových sociálních sítí šířit a sdílet i ...
Tuto stránku jste navštívili 2krát. Poslední návštěva: 15.7.20
- [www.cd.cz > scripts > detail > Aktuality | České dráhy](#)
Po tříměsíční pauze vyvolané epidemií COVID-19 si tak znovu můžete naplánovat cestu v pohodlí lůžkových vozů do Tater či do Alp. Noční vlak z Prahy do ...
- [www.szu.cz > Lctaky > BUS_VLAK > PDF > Přeložit tuto stránku > covid-19 vlak en](#)
If you are already at home, do not go anywhere. Avoid contacts with other people. Call your doctor or the line. 112. Inform them about your stay in the high-risk ...

Výsledky se většinou týkají něčeho jiného – opatření ve vlacích, Českých drah apod., nicméně se mezi nimi vyskytuje i odkaz na Deník.cz, odkud lze zjistit, že portál Deník.cz se obrázku věnoval a publikoval ověření dané informace.

denik.cz/ze_sвета/koronavirus nakaza-epidemie-pandemie-hoax-fakenews.html

Vlaky s COVID-19 vyjely ze Spojených států, šířilo se na internetu. Je to jinak

9.4.2020

"Ještě chcete někdo tvrdit, že je to náhoda?" dotazují se sugestivně příznivci konspiračních teorií nad novým "objevem", jimž je snímek vlakové cisterny se zvlášť označeným štítkem "COVID-19". Fotka má zřejmě naznačovat, že nákaza byla úmyslně rozvezena. Jenže skutečnost je jako obvykle odlišná.

SOUTĚŽ

NATIONAL GEOGRAPHIC ČESKO

Cestujte po naší vlasti, foťte krásná místa a vyhraďte se **Žlutým rámečkem**.

DALŠÍ ČLÁNKY Z RUBRIKY

- SVĚT**
Nenechte se zastrašit. Cíchanouská vyzvala své stoupence k zesílení stávek
- SVĚT**
Biden přijal nominaci na prezidenta USA. Trump: Jeho vláda by byla noční můrou
- SVĚT**
Pro Navalného odletěl

Pro omezení počtu výsledků využijeme funkci „Nástroje“. Pokud se obrázek objevil na internetu teprve nedávno, lze zvolit časový úsek např. „Minulý týden“.

Google

vlak covid 19

Obrázky

Nástroje

- Kdykoli
- 7a posledních 24 hodin
- Minulý týden
- Minulý měsíc
- Minulý rok

Vlaky s COVID-19 vyjely ze Spojených států, šířilo s... denik.cz

covid-19 vlak mdcr.cz

VLAKY COVID-19 itool.cz

České dráhy, a. s. | COVID-19: Opatření Česk... ceskedrahy.cz

Dezinformace mají často původ za hranicemi České republiky. Proto někdy čeština nestačí. Klíčová slova zadáme anglicky a uvidíme, zdali už informaci neověřoval někdo v zahraničí.

train covid 19

Vše Zprávy Více Nastavení Nástroje

Přibližný počet výsledků: 2 000 000 000 (0,35 s)

www.szu.cz > Letaky > BUS_VLAK > Přeložit tuto stránku

covid-19 vlak en

disease (fever, cough, breathlessness) during your journey, please inform the **train** crew staff without any delay. If necessary, the **train** crew staff will contact the.

www.lner.co.uk > travel-information > Přeložit tuto stránku

Coronavirus (COVID-19) Train Travel Information | LNER

před 6 dny - Following the outbreak of Coronavirus (**COVID-19**) in the UK, we're using this page to keep you updated about how your **train** travel might be ...

[How to travel safely, guide](#) · [Refunds](#) · [Make a seat reservation](#)

www.thetrainline.com > trains > late... > Přeložit tuto stránku

Coronavirus Travel Information | Disruptions & Refunds ...

24. 6. 2020 - Read the latest information on **train** disruptions due to Coronavirus (**COVID-19**). See whether you're eligible for a refund for travel in Europe.

[Digital tickets on your phone](#) · [New Survey Page](#) · [Great Western Railway](#)

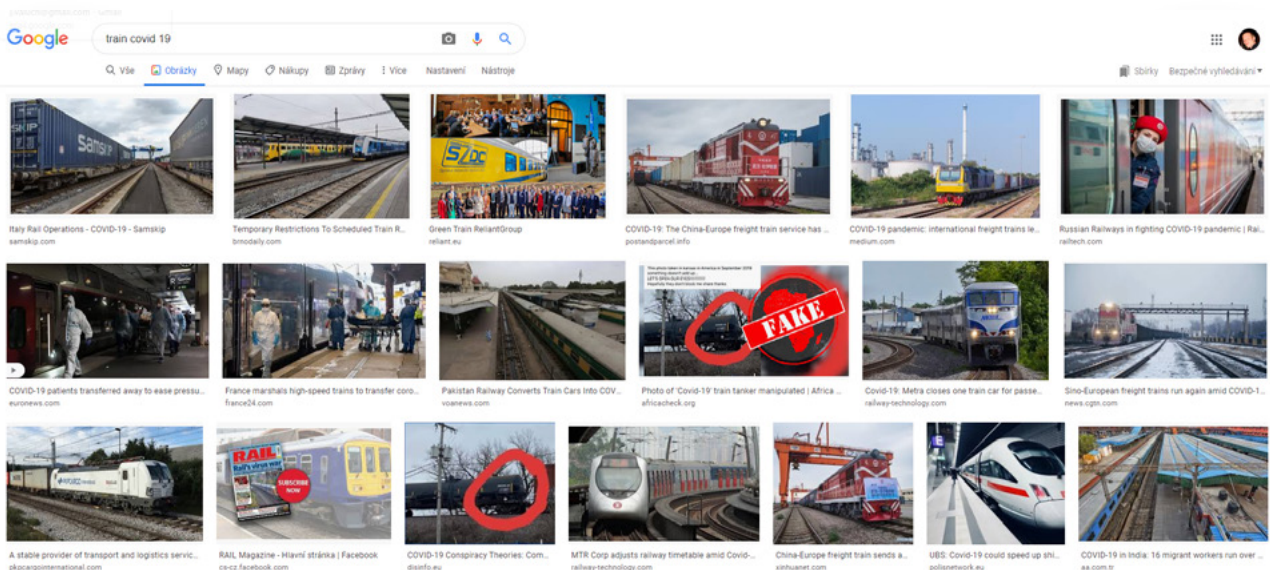
www.scotrail.co.uk > covid > Přeložit tuto stránku

Coronavirus Travel Information | ScotRail

... to **COVID-19** on a range of topics such as our guidance on face coverings and what we're doing to keeping our stations and **trains** clean, click the links below.

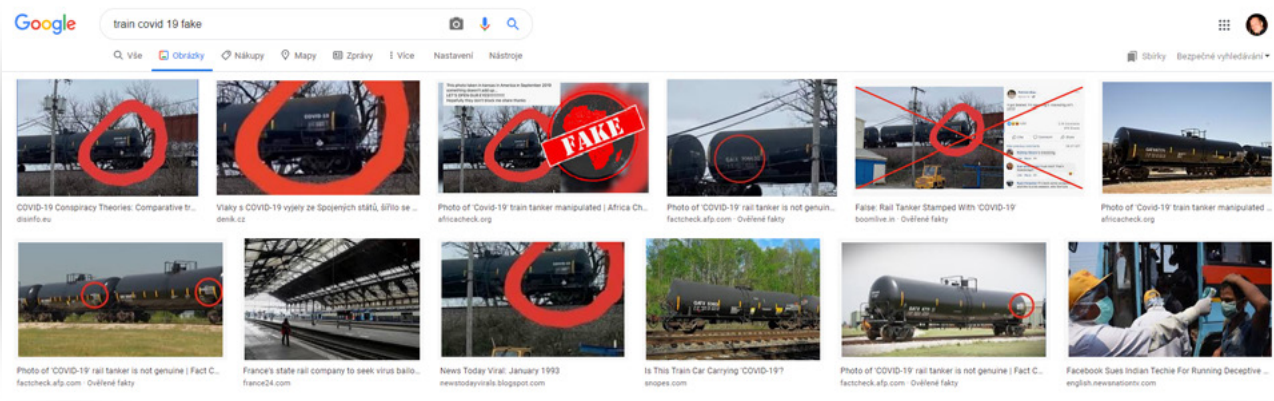
[Revised timetable](#) · [Using face coverings and ...](#) · [Refunds](#)

Mezi nejfrekventovanějšími anglickými výsledky se neobjevuje žádná související informace. Proto zvolíme vyhledávání těchto klíčových slov v obrázcích.

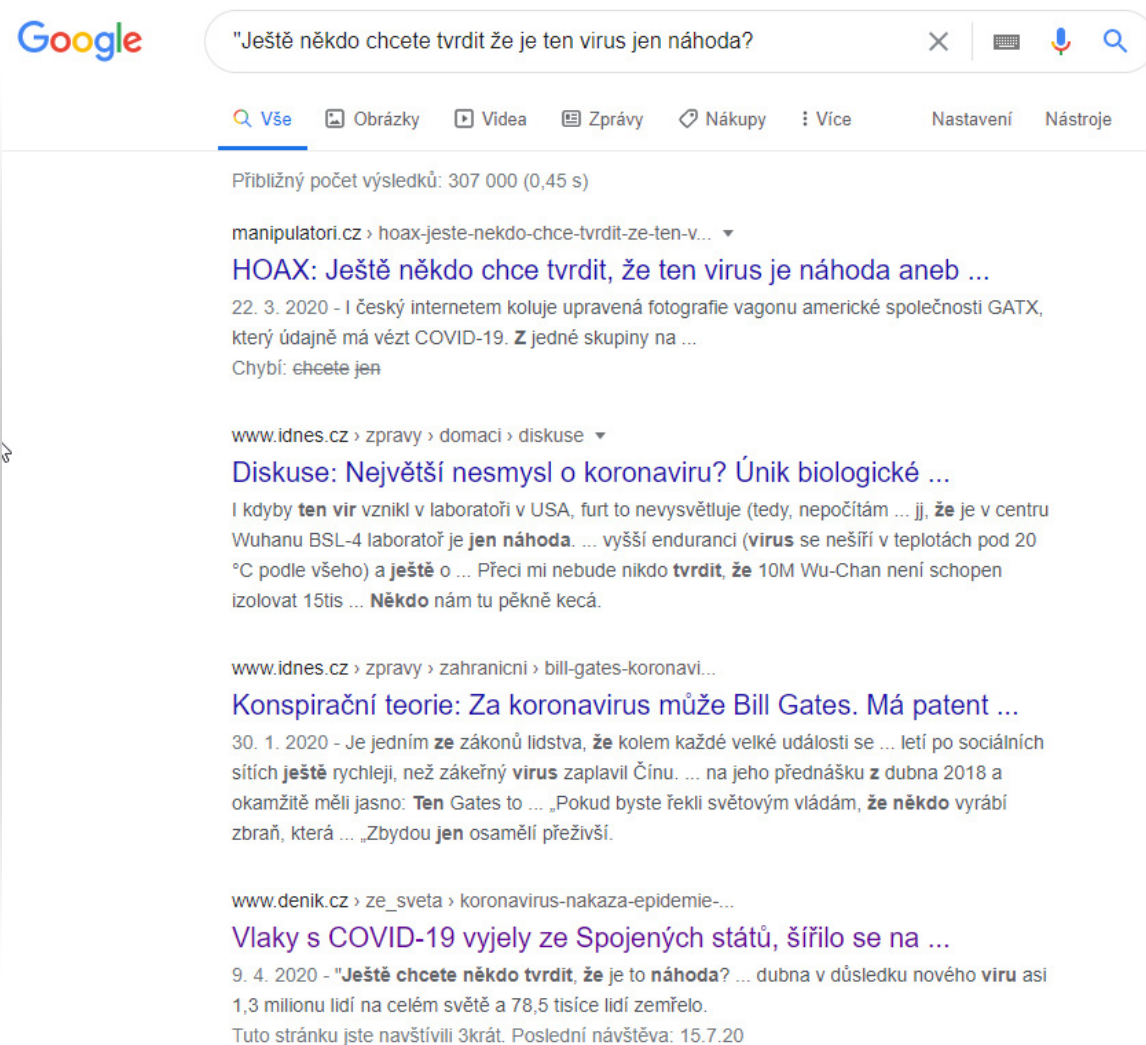

Zde již na první pohled vidíme dva výsledky, které se obrázku věnují, a můžeme tak za jejich pomoci hledat dál.

Klíčová slova „train“ a „covid 19“ jsou stále poměrně široce definovaná. Pro zpřesnění přidáme klíčové slovo „fake“, protože hledáme, jestli daný příklad už někdo jiný neoznačil jako fake news. Snadněji a rychleji se dostaneme k množství dalších relevantních výsledků:

Někdy ani úzce definovaná klíčová slova nenabídnou relevantní výsledky. Ověřujeme-li nějaké textové sdělení, článek apod., vybereme z něj celou větu a do vyhledávacího pole ji zadáme v **uvozovkách**. Google nebo jiný vyhledávač tak bude hledat pouze tuto větu v tomto nebo velmi podobném znění. Zadáme například text příspěvku, se kterým někdo obrázek vlaku údajně převážejícího nemoc covid-19 sdílel na Facebooku:

Vyhledávání této konkrétní fráze přineslo jako první výsledek odkaz na článek na webu Manipulátoři.cz, kde je hned v titulku uvedeno, že se jedná o hoax. Projekt Manipulátoři se dlouhodobě věnuje ověřování dezinformací v online prostoru a v článku nalezneme podrobné vysvětlení, proč se nejedná o pravdivou zprávu. To pro nás může být dostatečným důkazem pro učinění závěru, že žádné vlaky v USA onemocnění covid-19 nerozvážíjí.

3. CO O SDĚLENÍ PROZRADÍ PRŮVODNÍ OBRÁZEK?

Dezinformace se objevují také v podobě obrázků, které jsou upravené, použité v jiném kontextu apod. Prohlížeč Google Chrome umožňuje **jednoduše zjistit, kde všude na internetu se daný obrázek objevil**.

JAK NA TO?

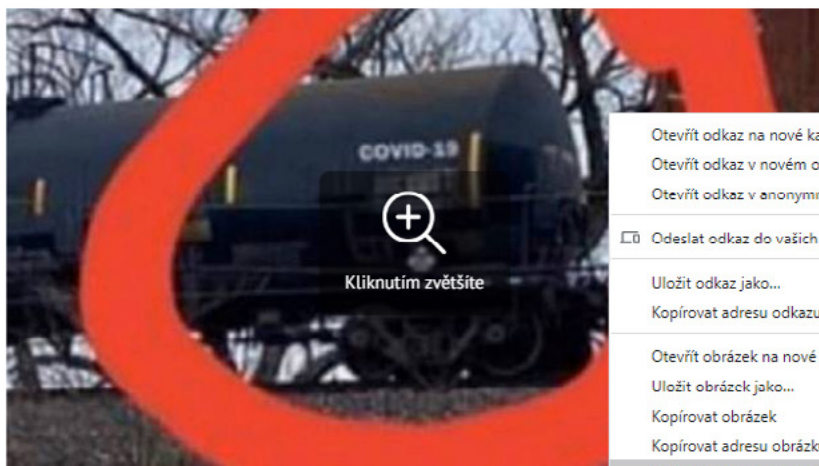
Na daný obrázek klikneme pravým tlačítkem myši a zvolíme možnost „Vyhledat obrázek pomocí vyhledávače Google“.

Vlaky s COVID-19 vyjely ze Spojených států, šířilo se na internetu. Je to jinak

9.4.2020

"Ještě chcete někdo tvrdit, že je to náhoda?" dotazují se sugestivně příznivci konspiračních teorií nad novým "objevem", jímž je snímek vlakové cisterny se zvlášť označeným štítkem "COVID-19". Fotka má zřejmě naznačovat, že nákaza byla úmyslně rozvezena. Jenže skutečnost je jako obvykle odlišná.

Cisterna a na ní nápis COVID-19. To musí být spiknutí | Foto: Repro Face

S globálním výskytem nového typu koronaviru způsobujícího onemocnění

REKLAMA

LETNÍ VÁNOCE!

Slevy na předplatné až **-50 %**

To chci >>

DALŠÍ ČLÁNKY Z RUBRIKY

- Otevřít odkaz na nové kartě
- Otevřít odkaz v novém okně
- Otevřít odkaz v anonymním okně
- Odeslat odkaz do vašich zařízení
- Uložit odkaz jako...
- Kopírovat adresu odkazu
- Otevřít obrázek na nové kartě
- Uložit obrázek jako...
- Kopírovat obrázek
- Kopírovat adresu obrázku
- Vyhledat obrázek pomocí vyhledávače Google
- AdBlock — best ad blocker
- inVID Fake news debunker by InVID WeVerify
- LastPass
- Save To Pocket
- Prozkoumat

Ctrl+Shift+I

Objektivem čtenářů: Mrkněte na letící kometu

A výsledek:

The screenshot shows a Google search interface. The search bar contains the text "COVID 19 on train". Below the search bar, there are navigation options: "Vše", "Obrázky", "Mapy", "Nákupy", and "Více". The search results show a grid of images, with the first image highlighted. To the right of the image, it says "Velikost obrázku: 630 x 354" and "Najít obrázek v jiných velikostech: Všechny velikosti - Malá - Střední". Below the image, there is a link to "Možné související vyhledávání: covid 19 on train". The search results also include two text-based links: "Coronavirus (COVID-19) Train Travel Information | LNER" and "Coronavirus Travel Information | Disruptions & Refunds ...".

Případně uložíme daný obrázek do počítače nebo si zkopírujeme jeho URL adresu (klikneme pravým tlačítkem na obrázek a vybereme „Kopírovat adresu obrázku“). Poté na stránce images.google.com klikneme na obrázek fotoaparátu a vybereme, zda chceme obrázek nahrát, nebo vložit jeho URL adresu.

The screenshot shows the Google Images search interface. The search bar is empty. Below the search bar, there are navigation options: "Vše", "Obrázky", "Mapy", "Nákupy", and "Více". The search results show a grid of images, with the first image highlighted. To the right of the image, it says "Velikost obrázku: 630 x 354" and "Najít obrázek v jiných velikostech: Všechny velikosti - Malá - Střední". Below the image, there is a link to "Možné související vyhledávání: covid 19 on train". The search results also include two text-based links: "Coronavirus (COVID-19) Train Travel Information | LNER" and "Coronavirus Travel Information | Disruptions & Refunds ...".

Podobně **lze dohledat i videa**, přestože je to trochu složitější. Existují však volně přístupné aplikace, které tuto práci usnadňují. Do aplikace INVID lze nahrát odkaz na konkrétní video. Aplikace následně o něm zobrazí další zajímavé informace, jako například kdy bylo video nahráno nebo kdy byl daný kanál na YouTube zřízen, a umožní také dohledat, kde jinde se video objevilo.

4. JAKÁ DALŠÍ VIZUÁLNÍ VODÍTKA LZE ROZPOZNAT?

Může se stát, že lživou zprávu ještě nikdo neověřil a nelze k ní dohledat žádné doplňující informace. Jedná-li se o sdělení ve formě fotografie či videa, je v tomto případě možné zaměřit se na **tzv. vizuální vodítka**.

JAK NA TO?

Důkladně a opakovaně si materiál prohlédneme a **porovnáme, zdali popis události odpovídá tomu, co je vidět na obrázku či videu**, zda odpovídá místo, čas či roční období. Hledáme a analyzujeme například **názvy ulic, nápisy na domech, plakáty, názvy obchodů**, barů nebo restaurací, poznávací značky aut, nápisy na produktech, známé budovy a architekturu, vojenské insignie a uniformy, způsob oblékání lidí (v souvislosti s kulturou či klimatickými podmínkami v oblasti) apod.

Procvičte a otestujte si dovednost rozpoznat manipulaci obrazem a najít vizuální vodítka pomocí plakátu (Ne)originální foto¹ anebo v tomto kvízu².

5. JAK NA FACTCHECKING A OVĚŘENÍ ZDROJE?

Dezinformace často nemají podobu jen nějakého obrázku či jednoduchého výroku. Nejčastěji se jejich příjemce setkává s **články či materiály, které obsahují řadu různých tvrzení**, názorů, fabulací, odkazů na zdroje, a to vše pro něj může být matoucí. V takovém případě je potřeba celý materiál **analyzovat po malých částech**.

JAK NA TO?

Oddělíme tvrzení, která lze ověřit, od názorů a fabulací, které ověřit nejdou a není to potřeba. Tvrzení pak **jedno po druhém ověřujeme** za pomoci dohledávání dalších zdrojů a informací.

1) Plakát (Ne)originální foto je dostupný online na jsns.cz/mv/plakat1.

2) FACTCZECH.CZ. Rozpoznávací kvíz: otestujte si své ověřovací schopnosti. 13. 11. 2017. Dostupné online na: <http://www.factczech.cz/materials/24>

ZASLOUŽÍTE SI PRAVDU!

TITULKA PRAHA SVĚT MEDIA KRIMI PŘÍBĚHY PODPORA ŽERTOV

PŘÍBĚHY SVĚT

Že by? Wu-han bylo první město na světě, plně pokryté sítí 5G. “Pandemie koronaviru a 5G může mít souvislost,” říkají vědci – a mimo jiné i herec Woody Harrelson. V Británii zapalují 5G věže

🕒 7. 4. 2020

1. V tomto případě nám autor předkládá několik tvrzení rovnou v titulku.³
2. Použitím úvodního sousloví „že by“ autor dává najevo subjektivní názor. Pokud to s námi myslí upřímně, měl by nám předložit ověřená fakta bez toho, aby naznačoval, že je něco možná jinak.
3. Tvrzení č. 1: „Wu-han bylo první město na světě, plně pokryté sítí 5G.“ Ověřením dalších zdrojů⁴ zjistíme, že se jedná o lež. Město Wuhan bylo jedním z mnoha (nejen) čínských měst, kde se 5G začalo v roce 2019 testovat. V tuto chvíli není většinou třeba ověřovat další informace v článku, protože autor už ukázal, že s námi nehraje fér hru. Nicméně pokračujme...
4. Tvrzení č. 2: „Pandemie koronaviru a 5G může mít souvislost“, říkají vědci.“ Žádná seriózní vědecká studie tuto souvislost nepotvrzuje⁵.
5. Tvrzení č. 3: „...mimo jiné i herec Woody Harrelson.“ Ten skutečně spojitost mezi pandemií nového koronaviru a sítí 5G naznačil⁶. Nicméně se jedná o herce, ne o relevantní vědeckou či zdravotnickou autoritu.
6. Tvrzení č. 4: „V Británii zapalují 5G věže.“ Toto tvrzení je pravdivé⁷. K těmto činům však dochází právě především kvůli dezinformačním článkům, jako je tento.

Dezinformační texty byly ještě donedávna typické tím, že neuváděly zdroje svých tvrzení. Když se čtenáři naučili tuto fintu rozpoznávat, **dezinformátoři zareagovali tak, že začali v textu hojně na nějaké zdroje odkazovat**. Počítají však s tím, že čtenáři nemají čas na ně klikat, a proto často odkazují pouze na další dezinformační zdroje (tomuto fenoménu se říká „praní špinavých informací“), případně vyloženě lžou. Například dezinformační web Arfa.cz běžně uvádí odkaz na nějakou studii či relevantní zdroj, pokud na něj ale čtenář klikne, ocitne se pouze **na dalším dezinformačním článku toho samého webu**.

V článku⁸ níže je uveden odkaz, který na první pohled působí, jako kdyby odkazoval na Institut Roberta Kocha, tedy důvěryhodný odborný zdroj, který skutečně existuje.

U žádného pacienta nelze jednoznačně říci, že zemřel přímo na COVID-19

Pitvy probíhaly v Hamburku (od 22. března do 11. dubna) a v Basileji. Do té doby pitvy pacientů „s koronavirem“ německý **institut Roberta Kocha** zakazoval, tedy – doporučoval omezit na minimum, „aby se předešlo údajnému riziku přenosu infekce na zdravotnického personálu“.

3) Dezinformační zprávy často obsahují také pravopisné, gramatické, stylistické nebo typografické chyby, jako je tomu i v tomto titulku. Jazykovým chybám nebo nepřesnostem se však v tomto případě nevěnujeme a soustředíme se na analýzu obsahu.

4) Toto tvrzení vyvrací například projekt Manipulátoři.cz. CEMPER, J. HOAX: Wu-chan (Wuhan) bylo první město na světě plně pokryté 5G technologií.

27. 5. 2020. Dostupné online na: <https://manipulatori.cz/hoax-wu-chan-wuhan-bylo-prvni-mesto-na-svete-plne-pokryte-5g-technologie/>

5) KLÉZL, T., ČTK. Pro spojitost koronaviru a 5G není vědecký důkaz, vyvracejí ministerstva dezinformace. 1. 6. 2020. Dostupné online na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstva-pro-spojnost-koronaviru-a-5g-neni-vedecky-duka/r~880f5652a1af11eaaabd0cc47ab5f122/>

6) VOKÁČ, L. Fámý o 5G a koronaviru šíří konspirační kampaně, chytly se i celebrity. A200415_201348_mob_tech_vok 17. 4. 2020. Dostupné online na: https://www.idnes.cz/mobil/tech-trendy/5g-a-koronavirus-konspiracni-teorie-famy-siri-i-celebrity.A200415_201348_mob_tech_vok

7) BERKOVÁ, H. Zapalování vysílačů i výhrůžky. Fake news o 5G sítích a koronaviru způsobuje v Británii problémy. 24. 4. 2020. Dostupné online na: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/koronavirus-5g-site-velka-britanie-fake-news_2004241205_pj

8) ARFA.cz. To snad ne! Šokující výsledky prvních pitev lidí, kteří oficiálně zemřeli „na COVID-19“: Žádný pacient nezemřel přímo na COVID-19. Pandemie, kde nejsou žádní mrtví? 24. 4. 2020. Dostupné online na:

<https://www.arfa.cz/to-snad-ne-sokujici-vysledky-prvni-pitev-lidi-keri-oficialne-zemreli-na-covid-19-zadny-pacient-nezemrel-primo-na-covid-19-pandemie-kde-nejsou-zadni-mrtvi/#:XzJkNigzYdU>

Když však na odkaz klikneme, ocitneme se na jiném, nesouvisejícím článku stejného webu:

ARGUMENTY & FAKTA
ZASLOUŽÍTE SI PRAVDU!

TITULKA PRAHA SVĚT MEDIA KRIMI PŘÍBĚHY PODPORA ŽERTOV

PŘÍBĚHY SVĚT

Dnes testování, zítra očkování! Evropská unie se spojuje s Billem Gatesem: “Vyrobíme miliardy dávek vakcíny proti COVID-19!” Ursula von der Leyenová: “Evropa jde do toho!” Karanténa ještě rok?

🕒 23. 4. 2020

CO S TÍM?

Více odkazů na zdroje **neznamená více pravdy**. Je důležité kontrolovat, z jakých zdrojů daný web čerpá. Relevantním zdrojem jsou **oficiální vyjádření institucí, seriózní média, akademické studie**. Samozřejmě i instituce a média se mohou dopustit omylu, chyby nebo například přehánění. Mají ale zavedená určitá pravidla, která brání tomu, aby opakovaně, dlouhodobě a vědomě lhala tak, jak to dělají dezinformační zdroje.

6. POMŮŽE 5 KLÍČOVÝCH OTÁZEK

Bez ohledu na to, jak dokonale se vám podaří nějakou informaci či tvrzení ověřit, neúčinnější metodou pro rychlé posouzení spolehlivosti konkrétní informace a zdroje zůstává metodická koncepce **5 klíčových otázek**⁹, kterou jsme pro vás detailně rozpracovali¹⁰. Ověřování informace totiž může být mnohdy zbytečná ztráta času, pokud pochází od zdroje, který byl v minulosti opakovaně usvědčen ze lži a záměrného šíření dezinformací. To pro nás může být **dostatečným signálem o spolehlivosti jakékoli jiné informace z daného zdroje**.

PROFESIONÁLNÍ DIGITÁLNÍ VYŠETŘOVÁNÍ

Základní ověřování pomocí výše popsaných postupů někdy neodhalí další podrobnosti a/nebo vše potřebné. Určit, **kdo informaci vytvořil, šířil a jaké k tomu měl motivace**, bývá často náročnější disciplínou. Obor zabývající se profesionálním digitálním vyšetřováním se nazývá Open Source Investigations (OSINT), česky vyšetřování za použití otevřených zdrojů.

Zabývá se jím například investigativní skupina Bellingcat, která za pomoci otevřených zdrojů vyšetřila a pomohla dostat před soud pachatele sestřelení civilního letadla Boeing (let MH17, 17. 7. 2014) nad východní Ukrajinou, na jehož palubě bylo téměř 300 lidí.¹¹

9) Metodickou koncepci 5 klíčových otázek najdete na straně 11. Klíčové otázky podrobně rozebírá Kovy v pětidílném pořadu *Kovyho mediální ring*: jsns.cz/kovy.

10) Příklady analýz mediálních sdělení pomocí koncepce 5 klíčových otázek najdete v kapitole *Analýzy dezinformací podle metodické koncepce 5 klíčových otázek* na straně 10 a dále na našem webovém portále jsns.cz/mv/analyzy.

11) FACTCZECH.CZ. *Video lekce: Občané jako vyšetřovatelé – případové studie organizace Bellingcat*. 6. 11. 2017. Dostupné online na: <http://www.factczech.cz/materials/13>

4

**KORONAVIROVÉ
DEZINFORMAČNÍ
LAHŮDKY**

4. KORONAVIROVÉ DEZINFORMAČNÍ LAHŮDKY

Dezinformací zneužívajících koronavirové krize se objevilo bezpočet. Převážná část z nich si žila svým životem a nepřekročila práh okrajových koutů sociálních sítí. Našly se však takové, kterým se dostalo značné pozornosti, **ovlivnily mínění části veřejnosti** a dodnes poskytují dezinformačním webům materiál pro získání pozornosti a návštěvnosti. Přestože tyto dezinformace původně **pramenily z několika málo pochybných zdrojů**, tím, že byly postupně přebírány dalšími weby či profily na sociálních sítích, dokázaly **vyvolat falešný pocit**, že na nich musí být něco pravdy.

Není snadné se v jednotlivých střípcích zorientovat, pokusili jsme se je pro vás proto shrnout do stručného materiálu. Přinášíme vám **tři výrazná dezinformační témata** související s onemocněním covid-19. Jedná se o témata, která v České republice rezonovala v období od března do června 2020.

4.1 BILL GATES – ÚDAJNÝ TEMNÝ HYBATEL KORONAVIROVÉ KRIZE

Brzy po začátku pandemie onemocnění covid-19 ukázali někteří lidé na nečekaného údajného viníka: zakladatele Microsoftu, miliardáře a filantropa Billa Gatese. V průběhu týdnu se internetem a mnohými médii rozšířila různá tvrzení usvědčující Billa Gatese ze záměrného vyvolání koronavirové krize. Byl rovněž označen za ilumináta či dokonce potenciálního vraha. Gates přitom skrze svoji nadaci podporuje miliardami dolarů různé zdravotnické projekty. I díky jeho finanční podpoře se např. v několika afrických zemích **podařilo vymýtit dětskou obrnu**.¹

PŮVOD A ŠÍŘENÍ KONSPIRAČNÍCH TEORIÍ O BILLU GATESOVI

Bill Gates je terčem konspiračních teorií dlouhodobě. K tomu přispívá jeho bohatství, popularita, viditelnost a aktivní zapojování do řešení největších výzev současného světa, jako jsou chudoba či zdraví. To nahrává konspirátorům v jejich snaze najít mocného strašáka a jasného viníka globálních problémů. **Řada podobných konspiračních teorií se objevila již před koronavirovou krizí** a jsou pravidelně aktualizovány. V roce 2018 například publikoval dezinformační web Infowars informaci, že Bill Gates byl zodpovědný za epidemie eboly a ziky.

První pověra, která propojila Gatese s onemocněním covid-19, se objevila hned zpočátku vypuknutí nákazy v lednu 2020. Rozšířil ji youtuber spojený s konspirační skupinou QAnon, jejíž stoupenci mimo jiné věří, že Bill Gates je součástí světového spolčení satanistů, kteří tajně ovládají svět. Dle jejich teorie pouze Donald Trump toto spolčení prohlédl a bojuje proti němu. Zmíněný youtuber na svém Twitteru uvedl, že Bill Gates údajně o koronaviru věděl a vlastní patent na vakcínu proti němu.²

24. dubna 2020 odvysílala ruská státní televize 15minutovou reportáž³ obviňující Billa Gatese z většiny výše uvedených činů, který byly již opakovaně vyvráceny. Tento soubor hoaxů se tak dostal z bizarních malých internetových komunit skrze toto velké médium nejen k milionům diváků v Rusku, ale **prostřednictvím proruských dezinformačních webů ve velkém i mimo něj**.

Společnost pro analýzu médií Signal Labs spolu s *The New York Times* uvedla, že informace o tom, že tvůrcem viru je Bill Gates, se objevila v 1,2 milionů falešných příspěvků na sociálních sítích a televizních kanálech jen během měsíců únor až duben 2020.⁴ Dle organizace First Draft News se novým domovem pro takové konspirace stále více stává také sociální síť TikTok.⁵

1) ČT24.cz. *Afrika je oficiálně bez dětské obrny. Nemoc, která zničila miliony životů, vyhnalo očkování*. 25. 8. 2020. Dostupné online na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3169404-afrika-je-oficialne-bez-detske-obrny-nemoc-kttera-znicila-miliony-zivotu-vyhvalo>

2) WAKABAYASHI, D., ALBA, D., TRACY, M. *Bill Gates, at Odds With Trump on Virus, Becomes a Right-Wing Target*. 17. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.nytimes.com/2020/04/17/technology/bill-gates-virus-conspiracy-theories.html>
Ověření této dezinformace najdete na straně 77.

3) FURLONG, R. *Russian State TV Repeats Bizarre, Baseless Claims About Bill Gates And COVID-19*. 1. 5. 2020. Dostupné online na: <https://www.rferl.org/a/russian-state-tv-repeats-bizarre-baseless-claims-about-bill-gates-and-covid-19/30585799.html>

4) WAKABAYASHI, D., ALBA, D., TRACY, M. *Bill Gates, at Odds With Trump on Virus, Becomes a Right-Wing Target*. 17. 4. 2020. <https://www.nytimes.com/2020/04/17/technology/bill-gates-virus-conspiracy-theories.html>

5) WAKEFIELD, J. *How Bill Gates became the voodoo doll of Covid conspiracies*. 5. 6. 2020. Dostupné online na: <https://www.bbc.com/news/technology-52833706>

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ A JEJICH OVĚŘENÍ

Přečtěte si seznam nejčastějších zavádějících nebo smyšlených tvrzení týkajících se Billa Gatese, která se šířila i v České republice. Každé tvrzení jsme ověřili a snažili se zjistit více i o těch, kteří tato tvrzení šířili.

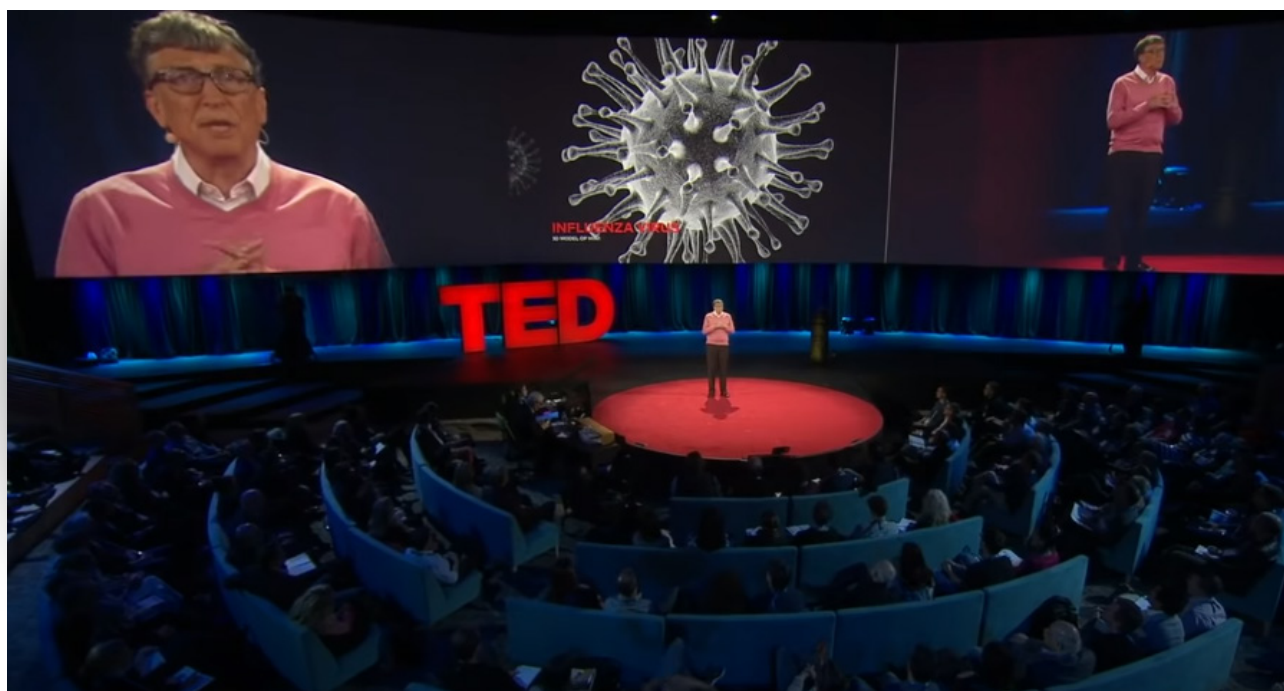
1) BILL GATES VĚDĚL O ONEMOCNĚNÍ COVID-19 UŽ V ROCE 2015

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Bill Gates svůj nekalý plán ovládnout globální zdravotní systém poodhalil už v roce 2015 na populární konferenci.

OVĚŘENÍ:

Bill Gates v roce 2015 na populární konferenci TED varoval, že „pokud něco zabije přes 10 milionů lidí v následujících několika dekádách, tak to spíš než válka bude vysoce infekční virus.“ Video z konference získalo v roce 2020 desítky milionů zhlédnutí. Postaraly se o to protiočkovací iniciativy, konspirační teoretici a některá média. Dle nich je tento výrok důkazem, že Bill Gates o koronaviru SARS-CoV-2 věděl a pandemii plánoval.⁶ To je velmi slabá argumentace, která dokazuje pouze to, že se Bill Gates na základě získané expertizy obává hrozby virové infekce. V žádném ohledu není výrok důkazem toho, že by věděl o konkrétním typu viru, který se objeví o pět let později.

ZDROJ: TED.COM

6) WAKABAYASHI, D., ALBA, D., TRACY, M. *Bill Gates, at Odds With Trump on Virus, Becomes a Right-Wing Target*. 17. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.nytimes.com/2020/04/17/technology/bill-gates-virus-conspiracy-theories.html>

WAKEFIELD, J. *How Bill Gates became the voodoo doll of Covid conspiracies*. 5. 6. 2020. Dostupné online na: <https://www.bbc.com/news/technology-52833706>

2) BILL GATES NAPLÁNOVAL PANDEMII KORONAVIRU SARS-COV-2 UŽ V ROCE 2019

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Tři měsíce před vyhlášením pandemie uspořádal Bill Gates a Světová zdravotnická organizace (WHO) akci Event 201, jakési cvičení připravenosti na pandemii, což je dle autorů konspirační důkaz toho, že koronakrize byla pečlivě naplánována.

OVĚŘENÍ:

Akci Event 201 pořádala prestižní organizace Johns Hopkins Center for Health Security v partnerství se Světovým ekonomickým fórem a Nadací Billa a Melindy Gatesových. Simulace byla založena na nácvičku reakce na šíření koronaviru. To však neznamená, že by organizátoři věděli o novém typu koronaviru SARS-CoV-2, který později způsobil nemoc covid-19. Koronaviry jsou široká kategorie virů, které způsobují množství různých respiračních onemocnění. Patří mezi ně obyčejná rýma, ale také nemoci SARS a MERS, s nimiž mělo lidstvo poměrně nedávnou neblahou zkušenost. Navíc, tato akce nebyla výjimečná. Již dříve se uskutečnila podobná akce s názvem Clade X zaměřená na simulaci fiktivní pandemie, která má příznaky podobné chřipce.⁷

Tedy i v tomto případě samotné konání akce dokazuje pouze obavy vědecké komunity z hrozby viru a jejich snahu se na ni připravit a není v žádném ohledu důkazem pro tvrzení, že současný virus SARS-CoV-2 jimi byl s nekalými úmysly uměle vytvořen.

3) BILL GATES ŘEKL, ŽE JE TŘEBA SNÍŽIT POPULACI

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Bill Gates otevřeně přiznal, že vakcíny jsou navrženy tak, aby vedly ke snížení světové populace. To vysvětluje některé jeho kroky jako například záměrné čipování, vakcinace vedoucí k úmrtí velkého počtu lidí či šíření viru.

OVĚŘENÍ:

V roce 2011 v rozhovoru pro CNN Bill Gates skutečně řekl, že „během tohoto desetiletí se domníváme, že lze dosáhnout neuvěřitelného pokroku, a to jak při vynalézání nových vakcín, tak při zajišťování toho, že se dostanou ke všem dětem, které je potřebují. [...] Pak bychom měli všechny nástroje ke snížení úmrtí v dětství, snížení populačního **růstu** a všeho.“ Tento citát použil v roce 2016 konspirační a dezinformační web Newspunch v článku, v němž z citátu odstranil slovo „růst“ (a v anglickém znění tedy jeho výrok vyzněl jako „úmrtí v dětství, snížení populace“).

Ve skutečnosti se Bill Gates domnívá⁸, že k snížení populačního růstu nepovedou vakcíny, ale to, že společnost bude zdravější. Pokud se totiž lidé v rozvojových zemích budou dožívat vyššího věku a úmrtnost v nižším věku nebude tak vysoká, ženy nebudou mít potřebu mít například osm dětí. Tato myšlenka je založena na tom, že vysoký počet dětí je důsledkem vysoké úmrtnosti. Více dětí mívají zejména rodiny v regionech, kde je vysoká dětská úmrtnost. Aby zvýšili šanci, že budou mít dospělé děti, mají jich raději víc než má.

Dle Billa Gatese by tedy tímto způsobem mohlo dojít k omezení populačního růstu. Nenavrhoval však, jak již tvrdí konspirační, snížit počet obyvatel Země jako takový.⁹

7) PANJWANI, A. *Event 201 didn't predict the Covid-19 pandemic*. 27. 4. 2020. Dostupné online na: <https://fullfact.org/health/event-201-coronavirus-pandemic/>
CLADE X MEDIA – PANDEMIC EXERCISE. *Media coverage*. Dostupné online na: https://www.centerforhealthsecurity.org/our-work/events/2018_clade_x_exercise/media

8) HERPER, M. *With Vaccines, Bill Gates Changes The World Again*. 2. 11. 2011. Dostupné online na: <https://www.forbes.com/sites/matthewherper/2011/11/02/the-second-coming-of-bill-gates/#4b11269813fd>

9) KASPRAK, A. *Did Bill Gates 'Admit' Vaccinations Are Designed So Governments Can 'Depopulate' the World?* 10. 3. 2017. Dostupné online na: <https://www.snopes.com/fact-check/bill-gates-vaccinations-depopulation/>

ZDROJ: SNOPE.SCOM

4) BILL GATES MÁ PATENTOVANÝ KORONAVIRUS SARS-COV-2

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Bill Gates si patentoval nový koronavirus a vakcínu na něj, aby mohl v budoucnu z prodeje vakcín profitovat.

OVĚŘENÍ:

Gatesova nadace financuje vývoj přibližně 70 potenciálních vakcín proti různým onemocněním. Nikdo však nevlastní patent na koronavirus SARS-CoV-2. Patentování vakcín proti onemocnění covid-19 v současnosti není možné, neboť žádná řádně otestovaná vakcína v tuto chvíli neexistuje (pozn. stav k září 2020).

Jistý patent existuje pouze na vakcínu proti jinému typu koronaviru, nazvanému virus infekční bronchitidy, který se objevuje pouze u ptáků. Tento patent nevlastní Bill Gates, ale Pirbrightův Institut ve Velké Británii. Nadace Billa Gatese v minulosti několik projektů tohoto institutu financovala, ty se však netýkaly této vakcíny a patentu.¹⁰

5) PATENT BILLA GATESE MÁ ČÍSLO 666

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Microsoft vlastní patent s číslem 666 a to je důkaz jeho spolčení s ďáblem.

OVĚŘENÍ:

Microsoft vlastní „kryptoměnový patent využívající data z monitorování tělesných aktivit“. Registrován je pod číslem WO2020060606A1. Toto číslo sice obsahuje tři číslice 6, což je ale ovšem rozdíl od tvrzení, že číslo patentu je 666, tedy údajné číslo ďábla. Tento patent se týká monitorování tělesných aktivit pro účely technologických doplňků, jako jsou tzv. chytré hodinky apod.¹¹

10) RAHMAN, G. *Bill Gates doesn't own the vaccine for or patent of the Covid-19 virus*. 29. 6. 2020. Dostupné online na: <https://fullfact.org/online/gates-patent-vaccine-wuhan-lab/>

BROWN, M. *Fact check: Neither Pirbright Institute nor Bill Gates owns novel coronavirus patent*. Dostupné online na: <https://eu.usatoday.com/story/news/factcheck/2020/03/27/covid-19-fact-check-bill-melinda-gates-foundation-did-not-patent-coronavirus/2919503001/>

11) EVON, D. *Does Microsoft Own Patent '666' About Implanting Microchips in People?* 20. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.snopes.com/fact-check/microsoft-own-patent-666/>

6) VAKCÍNA ZABIJE AŽ 700 000 LIDÍ

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Bill Gates řekl, že vakcína proti novému koronaviru bezpochyby zabije 700 000 lidí.

OVĚŘENÍ:

V rozhovoru pro CNBC Bill Gates skutečně diskutoval o bezpečnosti případné vakcíny proti koronaviru SARS-CoV-2 a jejich možných nežádoucích účincích. Řekl, že vytvoření jakékoliv účinné vakcíny pro starší část populace je vždycky výzva. Číslo 700 000 pak uvedl jako hypotetický příklad, aby ilustroval důležitost a složitost vyvinutí vakcíny, která je účinná i bez vedlejších příznaků.

Citace: „Očividně potřebujeme vakcínu, která funguje i u starší věkové skupiny, protože ta je nejvíce ohrožena. A musí se udělat ve velkém tak, aby u starší populace fungovala a přitom neměla vedlejší účinky. Protože jak víme, pokud se negativní vedlejší účinky projeví u jednoho z 10 000 očkovaných, tak to znamená, že se dotkne 700 000 lidí, kteří by tím trpěli. Proto je tak těžké porozumět bezpečnosti v tak obřím měřítku napříč různými skupinami, jako jsou těhotné, muži, ženy, podvyživení. A proto to konkrétní rozhodnutí, OK, pojďme a dejme vakcínu celému světu, bude vyžadovat zapojení vlád, protože určitý risk tam bude a potřeba odškodnění, předtím, než bude moci být rozhodnuto.“¹²

Tedy, Bill Gates v žádném případě neřekl, že vakcína bezpochyby zabije 700 000 lidí,¹³ ale naopak spíše varuje před unáhleným uváděním nedostatečně otestovaných vakcín na trh.

12) CNBC.com. Bill Gates: An effective COVID-19 vaccine is at least 18 months away. 9. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.cnbc.com/video/2020/04/09/bill-gates-an-effective-covid-19-vaccine-is-at-least-18-months-away.html>

13) OMEDIACH.com. Bill Gates nepovedal, že vakcína COVID-19 může zabit takmer milión ľudí. 23. 5. 2020. Dostupné online na: <https://www.omediach.com/hooxy/18171-bill-gates-nepovedal-ze-vakcina-covid-19-moze-zabit-takmer-milion-ludi>

7) BILL GATES CHCE LIDEM IMPLANTOVAT MIKROČIPY A ZÍSKAT TAK NAD POPULACÍ KONTROLU

KONSPIRAČNÍ TVRZENÍ:

Bill Gates chce ovládat lidi prostřednictvím čipů.

OVĚŘENÍ:

Tato poplašná zpráva se objevila už v roce 2014. Gates se spolu s vědci pokoušel vyvinout mikročip, který by pomocí pravidelného uvolňování hormonu do těla usnadnil ženám přístup k antikoncepci¹⁴. Následně by se technologie mohla využívat i na aplikaci jiných látek. Cílovou skupinou byly ohrožené komunity v Africe, které běžně nemají přístup k lékům. Použití čipů by tak snížilo úmrtnost a zmírnilo dopady chudoby. Této inovace se již tehdy chytil konspirační portál Infowars a obvinil Gatese z manipulace lidí a špehování¹⁵.

Kromě čipu se Bill Gates finančně podílel i na vývoji speciálního inkoustu, resp. neviditelného tetování, které by dokázalo zaznamenávat údaje o očkování jedince. Tato technologie zatím vyvinuta a použita nebyla. Rozhodně však není vyvíjena se záměrem sledování lidí ani shromažďování osobních údajů.

ZDROJ: ARFA.CZ

14) LEE, D. „Remote control' contraceptive chip available ,by 2018'. 7. 6. 2014. Dostupné online na: <https://www.bbc.com/news/technology-28193720>

15) <https://www.dailymotion.com/video/x2rs6mc>

JAK SE KONSPIRACE ŠÍŘILY V ČR

První výraznější osobou, která přinesla konspirace o Billu Gatesovi do českého prostředí, byl astrolog Antonín Baudyš mladší, který na YouTube dlouhodobě komentuje aktuální dění. Koncem ledna 2020 zde mezi horoskopy a manuály k párové terapii zveřejnil video, v němž prezentoval informaci o tehdy jen málo známém novém typu koronaviru. Dle něj si už před lety nechaly různé subjekty ve Velké Británii a USA patentovat poznatky, které by nyní mohly umožnit objev vakcín. Také zmínil, že o pandemii Gates už roky mluví. Nakonec došel k závěru, že o blížící se pandemii určité skupiny lidí věděly a že jejich cílem je urychlit jeho prostřednictvím „globální ekonomickou krizi a vydělat velké peníze na vakcíně“. V desetimilionovém Česku jeho video nasbíralo k srpnu 2020 už bezmála půl milionu zhlédnutí, odkaz totiž začali šířit rozesílatelé hoaxů¹⁶.

Pozornost vyvolalo také video jistého Pavla Kamase, ve kterém shrnul důvody, proč dle něj koronavirová krize vznikla. Během pár dní získalo značnou popularitu – stovky tisíc zhlédnutí a desítky tisíc sdílení. Kamas ve videu kombinuje fakta s vlastními fabulacemi a v závěru přináší konspirační teorii, v níž obviňuje Billa Gatese, že společně s Čínou, Světovou zdravotnickou organizací a „velkofinančnickou košer mafii“ vyvolal koronavirovou krizi. Jeho teorie trpí logickými nedostatky. Zapadá nicméně do jeho dlouhodobých komerčních aktivit, jako je publikace antisemitské literatury a popírání holocaustu.¹⁷

NS
NÁS SMĚR

Zadejte hledaný výraz

Přihlásit Košík

VÝPRODEJ KNIHY SCHO-KA-KOLA

Častokrát setkáváš se s pohádkou,
jak bodří prý Židé jenom jsou.
Penězi rádi podarují chudé,
jsou to prý úplní andílkové.

JEDOVATÁ
HOUBA

Šíření konspirací přispěla také KSČM. V článku ve stranických *Haló novinách* pracuje předseda plzeňského KV KSČM Miroslav Kavij s konspirací o údajné snaze Billa Gatese snížit světovou populaci a přirovnává ho k Adolfu Hitlerovi.¹⁸ České dezinformační weby věnovaly konspiracím okolo Billa Gatese za šest měsíců od ledna 2020 více než 400 článků.¹⁹ Ty skrze sdílení na sociálních sítích oslovily minimálně statisíce uživatelů.

DALŠÍ ZAJÍMAVOSTI A SOUVISLOSTI

Bill Gates nebyl jediným údajným viníkem. Miliardáři patří mezi první obviněné hlavní hrdiny konspiračních teorií. Tradičně je jím také například finančník George Soros.

O tom, proč a jak konspirační teorie vznikají a proč jsou tak populární, se dočtete více v aktivitě *Simpsonovi to věděli!*²⁰ a v informačním textu *Otázky a odpovědi k lekci Mediální gramotnost se vyplatí: Naivátor*²¹.

DALŠÍ ODKAZY A UŽITEČNÉ ZDROJE:

ATLASKONSPIRACI.CZ. *Přehled konspirací na jednom místě*. Dostupné online na: <http://www.atlaskonspiraci.cz/>

ENGELOVÁ, T. *Bill Gates jako nástupce George Sorose. Koronavirus konspirátorům znovu zamotal hlavu*. 16. 7. 2020. Dostupné online na: <https://hlidacipes.org/bill-gates-jako-nastupce-george-sorose-koronavirus-konspiratorum-znovu-zamotal-hlavu/>

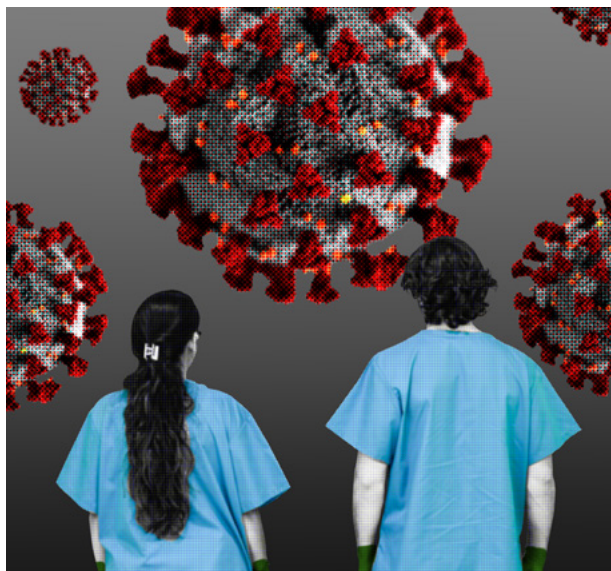
18) INICIATIVA C19 DEZINFOSERVIS (COVID19CZ). *HOAX: Bill Gates ve šlépějích Hitlera?!* 3. 6. 2020. Dostupné online na: <https://manipulatori.cz/hoax-bill-gates-ve-slepejich-hitlera/>

19) Tento údaj vyplývá z činnosti iniciativy C19 DEZINFOSERVIS. Analýzy jsou dostupné online na <https://www.seznamzpravy.cz/autor/iniciativa-c19-dezinfoservis-772>.

20) Aktivitu *Simpsonovi to věděli!* najdete na straně 13.

21) Otázky a odpovědi k lekci *Mediální gramotnost se vyplatí: Naivátor* jsou dostupné online na jns.cz/mv/lekce/naivator.

4.2 KDE SE VZAL, TU SE VZAL. TEORIE O PŮVODU VIRU

Jedním z témat, které je často využíváné také v dezinformacích a konspiračních teoriích, je samotný původ viru.

Vědecká komunita v této otázce zatím nedospěla k jednoznačnému definitivnímu závěru, neboť čínské úřady nadále brání mezinárodním vyšetřovatelům v plném přístupu do laboratoří a ke kompletním původním datům z počátku epidemie. Ve hře tedy nadále zůstává **několik hypotéz** o tom, odkud koronavirus SARS-CoV-2 pochází, včetně těch málo pravděpodobných.¹

Od počátku zkoumání nového viru toto odborné téma rezonuje i ve veřejném prostoru. Za tu dobu vznikla **řada teorií a alternativních výkladů**, často založených na **neúplném vědeckém bádání**, které přispívají ke zmatení a pocitu nejistoty.

Málokdo z nás je expertem v oblasti epidemiologie nebo virologie, **existují však cesty, jak může i laik odhalit** zavádějící, konspirační či dezinformační odborné texty. Jak nenaletět dezinformacím v odborném tématu? A jak vypadá zavedený vědecký přístup?²

Podívejme se nyní detailněji na několik příkladů alternativních výkladů vzniku a rozšíření viru.

KTERÉ ALTERNATIVNÍ TEORIE KOLUJÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU?

Podívejme se nyní detailněji na několik příkladů alternativních výkladů vzniku a rozšíření viru.

1. KONSPIRACE A DEZINFORMACE

KORONAVIRUS JE BIOLOGICKOU ZBRANÍ

Prvním výraznějším zdrojem, který představil teorii, že virus je biologickou zbraní, v tomto případě zbraní USA, byla ruská armádní televize Zvezda.³ Různé varianty této konspirační teorie byly populární také v Iránu či jiných zemích Blízkého východu.

Tvrzení mělo desítky tisíc sdílení na sociálních sítích i v České republice, kde s touto informací přišel dezinformační web Aeronet 9. února 2020⁴ a sdílely ji například weby AC.24 nebo Protiproud. Aeronet tuto informaci převzal od slovenského dezinformačního webu Zem a vek, který odkazoval na jakousi studii uvádějící, že Asiaté jsou zřejmě náchylnější k onemocnění nemocí covid-19. Tyto weby **vyvodily pouze na základě této studie celou konspirační teorii**, že jde o americkou biologickou zbraň, neboť Číňané jsou dle ní náchylnější k onemocnění.

1) WORLD HEALTH ORGANIZATION. WHO Director-General's remarks at the Member State Briefing on the report of the international team studying the origins of SARS-CoV-2. 30. 3. 2021. Dostupné online na: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-member-state-briefing-on-the-report-of-the-international-team-studying-the-origins-of-sars-cov-2>

2) Tato kapitola byla v srpnu 2020 odborně revidována Mgr. Barborou Orlikovou, Ph.D., výzkumníci Národního ústavu duševního zdraví v rámci Centra epidemiologického a klinického výzkumu závislostí.

3) CEMPER, J. Koronavirus jako biologická zbraň? S dezinformacemi přišla ruská TV. 4. 3. 2020. Dostupné online na: <https://manipulatori.cz/koronavirus-jako-biologicka-zbran-s-dezinformacemi-prisla-ruska-tv/>

4) AENEWS.cz. Novel Coronavirus 2019-nCov čelí podezření, že může jít o prototyp biotechnologické zbraně zaměřené prioritně na čínské muže, rozuměj čínské vojáky! (...) 9. 2. 2020. Dostupné online na: <https://aeronet.cz/news/novel-coronavirus-2019-ncov-celi-podezreni-ze-muze-jit-o-prototyp-biotechnologicke-zbrane-zamerene-prioritne-na-cinske-muze-rozumej-cinske-vojaky-potvrzuje-to-studie-6-vyzkumniku-publikovany/>

Vedle USA se podobné obvinění objevilo také v souvislosti s Čínou: virus prý unikl z její laboratoře s tajným programem na vývoj biologických zbraní. Tuto dezinformaci používal také prezident USA. Poprvé ji 26. ledna 2020 zveřejnil americký bulvární zdroj Washington Times, který citoval jistého bývalého pracovníka izraelských bezpečnostních složek. Tento web již původní článek opatřil upozorněním, že neodpovídá realitě.⁵

Jak takovou konspirační teorii odhalit?

Základní technikou je **jednoduchá analýza takového záměru**. Pokud by některá země chtěla vir použít jako biologickou zbraň, nepoužila by vir, který se tak snadno šíří mezi lidmi a zasahuje populaci na celém světě – tedy i její vlastní. Jako biologické zbraně by mohly sloužit viry použité jen v rámci cíleného útoku s minimálním rizikem, že by nakazily i populaci vlastní země. Koronavir SARS-CoV-2 zasáhl silně Čínu i USA a způsobil mj. značné ekonomické škody. Je tedy extrémně nepravděpodobné, že by jedna ze stran konfliktu „vyrobila“ takto nespolehlivou zbraň.⁶

VIRUS BYL VYTVOŘEN A ŠÍŘEN S CÍLEM OVLÁDNOUT SVĚTOVOU POPULACI

Podobným případem jsou také teorie, že virus byl vytvořen jako nástroj ochromení světového řádu a ekonomiky tak, aby z něj mohli těžit vyvolené skupiny či lidé (např. Židé nebo Bill Gates).

Prvním výrazným tvůrcem a šířitelem této konspirační teorie byl youtuber Jordan Sather. V příspěvku na Twitteru uvedl, že jistá laboratoř, která získala část svých financí také od Billa Gatese, si koronavirus patentovala již několik let před vypuknutím současné koronakrizy.⁷ Podobně jako u teorie o viru jako biologické zbraně ani pro tuto teorii neexistují důkazy **a odporují dosavadním vědeckým poznatkům.**⁸

5) WASHINGTONTIMES.com. *Coronavirus may have originated in lab linked to China's biowarfare program*. 26. 1. 2020. Dostupné online na: <https://www.washingtontimes.com/news/2020/jan/26/coronavirus-link-to-china-biowarfare-program-possible/>

6) KASZETA, D. *No, the coronavirus is not a biological weapon*. 27. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.washingtonpost.com/outlook/2020/04/26/no-coronavirus-is-not-biological-weapon/>

7) Ověření a vyvrácení této populární konspirační teorie najdete v dezinformační lahůdce *Bill Gates – údajný temný hybatel koronavirové krize* na straně 79.

8) INICIATIVA C19 DEZINFOSERVIS. *Dezinfoservis: SARS-CoV-2 původem z laboratoře? Nepodložená spekulace*. 21. 5. 2020. Dostupné online na: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/dezinfoservis-sars-cov-2-puvodem-z-laboratore-nepodlozena-spekulace-106855>

2. MISINFORMACE

Misinformace jsou **nepřesné a matoucí informace zahlcující veřejný prostor**. Na rozdíl od dezinformací nejsou sdíleny primárně se záměrem lhát a zmást, ale často **vznikají v důsledku chybné interpretace výsledků vědeckého bádání** anebo vycházejí z vědeckých studií, které nebyly dostatečně ověřeny (nebo byly dokonce vyvráceny). V případě misinformací o koronaviru a onemocnění covid-19 je často šíří lékaři, kteří nejsou specialisty v oboru virologie, epidemiologie či infektologie, ale jako absolventi lékařských fakult jsou **automaticky bráni za autoritu** na jakémkoliv medicínském téma. Pokud umí dobře vystupovat v médiích, dostávají hodně prostoru, často ovšem **bez odborné oponentury**.

Média často ve snaze zaujmout naši pozornost dávají prostor i dalším irelevantním aktérům – sportovcům či celebritám, které se vyjadřují k expertním zdravotnickým otázkám či **přímo šíří konspirační teorie**.

Jednou z nich je už zmíněná teorie, že virus byl uměle vytvořen. „Důkazem“ byla studie tvrdící, že virus je podobný viru HIV, který způsobuje nemoc AIDS. Tato studie však neprošla vědeckým ověřením a brzy byla stažena samotnými autory, kteří přiznali, že **výsledky jejich práce byly spíše náhodné**.

Další podobná teorie tvrdí, že virus unikl z laboratoře, kde byl zkoumán. Zvláště po nálezích SARS a MERS se provádí intenzivní výzkum těchto a podobných virů, které mohou být hrozbou pro člověka. Provádí se také v nejméně dvou laboratořích v čínském Wuhanu, který byl původním místem vypuknutí nákazy. K únikům nemocí a virů z laboratoří v minulosti skutečně došlo v řadě případů, například také v USA. V laboratořích v Pekingu k úniku došlo přinejmenším 4x, ve Wuhanu však dle zatím dostupných informací ne.

Jediným reálným faktem je, že wuhanská laboratoř na výzkum virů je blízko tržiště, z něhož se s velkou pravděpodobností virus začal šířit. Tato blízkost sama o sobě však není důkazem. Nezávislé vyšetřování přímo ve zmíněné instituci je pravděpodobně jedinou cestou, jak teorii o úniku viru přesvědčivě vyloučit. Vědci však tuto možnost považují za nepravděpodobnou s ohledem na citlivá geopolitická témata, resp. nesouhlasné stanovisko k vyšetřování, které ze strany Číny zaznívá.⁹

9) KASPRAK, A. *The Origins and Scientific Failings of the COVID-19 'Bioweapon' Conspiracy Theory*. 1. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.snopes.com/news/2020/04/01/covid-19-bioweapon/>

CYRANOSKI, D. *The biggest mystery: what it will take to trace the coronavirus source*. 5. 6. 2020. Dostupné online na: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-01541-z>

TEORIE PŮVODU KORONAVIRU SARS-COV-2 V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Propagátorkou teorie, že virus byl uměle vytvořen v laboratoři, byla v českém prostředí bioložka Soňa Peková, která byla řadou českých médií označována za přední odbornici na koronavirus. Poskytla řadu rozhovorů, mimo jiné i ve veřejnoprávních médiích, avšak **její tvrzení nebyla dostatečně odborně oponována**. Díky svým výrokům se stala i hvězdou konspiračních webů, které například její tvrzení o laboratorním původu viru prezentují jako důkaz „zatajované pravdy“.

Výrok, že je virus laboratorního původu, se Peková snažila doložit publikací vlastního vědeckého článku ve dvou odborných časopisech. Obě média však její článek odmítla. Podle bioložky spočívá důvod jejího neúspěchu v tom, že je téma kontroverzní a není politicky korektní. Peková se dle svých slov snaží veřejnosti sdělit, že i kdyby bylo „jen zrnko podezření, že jde o únik z laboratoře, tak státy mají udělat vše pro to, aby se tomuto zabránilo“. Takové tvrzení by však **nemělo být náhradou za vědecký přístup** a chápáno jako samotný důkaz jejího tvrzení.

V červnu 2020 Soňa Peková tvrdila, že druhá vlna nemoci covid-19 nepřijde. Opírala se při tom hlavně o zkušenosti ze své laboratoře. „My jsme tady všechno odchytili a žádné endogenní reakce tady nevidáme. Skutečně jsem se obávala, že by se koronavirus mohl skrývat v lidech nebo zvířatech a mohly se z nich objevovat další vzplanutí a epidemie. Poslední měsíc jsme ale nikoho pozitivního z ulice nezachytili, a to testujeme výrazně,“ zdůvodňuje.¹⁰ V září 2020 se nicméně Česká republika začala potýkat s druhou, mnohem silnější vlnou epidemie.

ARGUMENTY & FAKTA
ZASLOUŽÍTE SI PRAVDU!

TITULKA PRAHA SVĚT MEDIA KRIMI PŘÍBĚHY PODPORA ŽERTOVNÍ

PŘÍBĚHY

Smrtící Koronavirus byl vytvořen v laboratoři a je biologickou zbraní? Přední česká expertka, která ho měla pod mikroskopem, přináší exkluzivní informace

🕒 16. 3. 2020

JE KORONAVIRUS VYTVOREN UMĚLE?
“Ten virus není přírodního původu.”

SOŇA PEKOVÁ
genetická inženýrka

ARGUMENTY & FAKTA

10) ŽABKA, J. Virus ze zkumavky? Expertům chybí důkazy pro výroky bioložky a mediální hvězdy Pekové. 17. 6. 2020. Dostupné online na: <https://hlidacipes.org/virus-ze-zkumavky-expertum-chybi-dukazy-pro-vyroky-biolozky-a-medialni-hvezdy-pekove>

ŽABKA, J. Proč se z bioložky Pekové stal favorit dezinformačních médií. Covid jako test pro vědce i novináře. 30. 6. 2020. Dostupné online na: <https://hlidacipes.org/experti-na-vsechno-i-pokuseni-alternativni-pravdou-virus-jako-test-pro-vedce-i-novinare>

JAK NENALETĚT DEZINFORMACÍM V ODBORNÉM TÉMATU?

1.

Spolehejte na práci a **tvrzení seriózních vědců**. Vědecká komunita je velmi početná a vzájemně vůči sobě kritická, možná se občas dopouští omylů, nicméně těžko si lze představit, že by se hromadně podílela na zatajování faktů v zájmu nějakých „temných sil“.

2.

Důvěřujte vědeckému přístupu založenému na **ověřených faktech**. Nevýhodou poctivé vědecké práce, zvláště v době nových a rychle se vyvíjejících hrozeb, je její pomalost. Nicméně zatím nemáme lepší přístup k serióznímu poznávání světa kolem nás. Na analýze naléhavých hrozeb vědci pracují velmi intenzivně, aby potřebný čas zkrátili, ale přitom neohrozili kvalitu výsledku.

3.

Odolejte nutkání sdílet na internetu šokující, jednoznačné a senzacechtivé příspěvky. Mnohdy je lepší si počkat na prověřené závěry vědeckého přístupu, než uvést další lidi v omyl sdílením konspirační teorie nebo misinformation.

4.

Mějte se **na pozoru před jednoduchými vysvětleními**. Pokud někdo tvrdí, že má snadné vysvětlení, je dobré zbystřit. Skutečně byl jeho názor podroben odborné oponentuře, která bere v úvahu širší souvislosti?

5.

Sledujte, kdo informaci říká. Důvěřujte lidem, kteří jsou **experty v oboru** a opírají svá tvrzení o vědecký přístup.

6.

Buďte kritičtí k médiím. **Média sledujte obezřetně** – skutečně přinášejí informaci, která prošla vědeckým přístupem?

JAK VYPADÁ VĚDECKÝ PŘÍSTUP?

Časem prověřenou metodou poznávání zákonitostí fungování světa kolem nás je **tzv. vědecká metoda**. Jejím cílem je získání nových informací a porozumění pomocí pozorování, ověřování a vyvrácení. Na počátku nového zkoumání je tzv. hypotéza, tedy určitý předpoklad, který je následně podroben dokazování (anebo je vyvrácen).

ROZDÍL MEZI VĚDECKÝM A KONSPIRAČNÍM PŘÍSTUPEM:

Vědecký přístup:

Pozorování a popis skutečnosti →

Příprava hypotéz (návrh vysvětlení pozorovaných jevů na základě dosavadního poznání, který má obecnou platnost) →

Ověření souladu skutečnosti s hypotézou za pomoci výzkumu, experimentů a shromažďování důkazů →

Odborné posouzení dalšími experty skrze předložení vědeckému časopisu či na konferenci – snaha o zpochybnění a vyvrácení hypotézy a výsledků výzkumu →

Hypotéza, která je mnohokrát ověřena a kterou se zatím nepovedlo vyvrátit, se stává vědeckou teorií

Nekompletní vědecký přístup – s chybějící fází odborného posouzení dalšími experty:

Pozorování a popis skutečnosti →

Příprava hypotéz (návrh vysvětlení pozorovaných jevů na základě dosavadního poznání, který má obecnou platnost) →

Ověření souladu skutečnosti s hypotézou za pomoci výzkumu, experimentů a shromažďování důkazů →

Publikace poznatků a názorů v médiích

Konspirační přístup – ignorující poznatky vědy:

Něčí názor jednoduše vysvětlující složité, závažné a náhodné jevy →

Vytvoření konspirační teorie →

Hledání a výběr jen těch důkazů a podobných názorů, které tuto teorii potvrzují →

Odmítání odborného posouzení →

Potvrzení původního názoru

4.3 PANDEMIE KORONAVIRU: KDO KOMU POMOHL?

V nouzi poznáš přítele – rčení, které bezpochyby platí v krizové situaci, jako je ta kolem koronavirové pandemie. Na jaře 2020 se Česko, podobně jako spousta dalších zemí, potýkalo se zásadním nedostatkem ochranných pomůcek a zdravotnického materiálu. Bylo proto nutné hledat cesty, jak tuto situaci řešit ve spolupráci s dalšími zeměmi. Pomoc a solidarita, včetně té falešné, se tak stala **další příležitostí pro šíření dezinformací a propagandy**. Mohli jsme se tak například dozvědět, že Evropská unie a západní země nás nechaly na holičkách a Českou republiku i nálezou ochromenou Itálii musela zachraňovat Čína a Rusko.

Prohlédněte si **hlavní mýty a dezinformace**, které se v souvislosti se vzájemnou pomocí během koronavirové krize šířily na jaře 2020.

1. ČÍNA POMÁHÁ NEJPOSTIŽENĚJŠÍM ZEMÍM

Prodleva v prvních týdnech šíření viru, kdy čínská vláda systematicky umlčovala lékaře, kteří na nové onemocnění upozorňovali, a tajila před Světovou zdravotnickou organizací skutečný rozsah epidemie, znemožnila odpovídající přípravu mezinárodního společenství na přicházející pandemii.

Čína spustila **masivní globální propagandistickou kampaň** za účelem změnit vnímání této skutečnosti. Jejím cílem bylo ukázat kompetentnost čínského režimu a poukázat na slabost západních států. Šířila také dezinformace, že virus pochází z USA¹. Podle analýzy organizace German Marshall Fund² využívala Čína darování zdravotnických pomůcek jiným zemím během pandemie k posílení svého vlivu. Země dostávaly dary na základě svých vztahů s Čínou; **míra zasaženosti nálezou v tom nehrála roli**.

Srbský prezident Aleksandar Vučić dokonce na důkaz díků při přebírání zásilek políbil čínskou vlajku. Čínská státní média pak psala o tom, že Srbsko projevílo „hlubokou vděčnost“.

Když začátkem března 2020 dorazila do Itálie zásilka roušek, respirátorů a dalších zdravotnických pomůcek z Číny, byl k ní připojen i vzkaz: „Přátelství nemá hranice.“ Řada obyvatel si tehdy myslela, že šlo o dar, ve skutečnosti ale evropská země za zásilku zčásti zaplatila. Kromě toho, že v mnoha případech se ze strany Číny nejednalo o dar, ale o obchod, byly doručené roušky a rychlotesty často nekvalitní či přímo nefunkční.³

2. ČÍNA – HLAVNÍ POMOCNÍK ČESKÉ REPUBLIKY

Málokde byla Čína se svou strategií tak úspěšná jako právě v Česku. Důkazem může být například osobní přítomnost předsedy vlády Andreje Babiše či ministra vnitra Jana Hamáčka při přiletu prvního čínského letadla se zdravotnickými pomůckami na pražském letišti, kde děkovali čínskému velvyslanci Čang Tien-minovi.

Přestože Čína nám nedodala během koronavirové krize žádnou humanitární pomoc, pouze České republice draze prodala mnohdy nekvalitní ochranné prostředky (zatímco dříve v Česku ochranné prostředky hromadně a systematicky vykupovala), podle průzkumu agentury STEM ji Češi považují za zemi, která pomáhala nejvíce. Více než Evropská unie, která Česku poskytla miliardovou pomoc.⁴

Na Slovensku byl tento **nesoulad mezi fakty a výsledkem působení dezinformací** ještě výraznější. Téměř ¾ Slováků si myslí, že Čína poskytuje Slovensku pomoc, a ¼ také vítá pomoc od Ruska. O pomoci EU je přesvědčeno ještě méně Slováků.

1) Problematiku původu koronaviru SARS-CoV-2 najdete zpracovanou v lahůdce *Kde se vzal, tu se vzal. Teorie o původu viru* na straně 84.

2) SOULA, E., LUETTGE, F., LADNER, M., REUTER, M. *Masks Off: Chinese Coronavirus Assistance in Europe*. 2. 7. 2020. Dostupné online na: <https://www.gmfus.org/publications/masks-chinese-coronavirus-assistance-europe>

3) KUČEROVÁ, D., NOVÁK, J. *Jsou roušky „Made in China“ vadné? Země prý jen správně nečtou návody*. 27. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/jak-se-stat-cinsky-vyrobem-rousek-staci-par-kliknuti-na-internetu-102680>

Více o propagandistických strategiích Číny najdete v Listu pro vyučující aktivity *Proč vznikají a proč se šíří (koronavirové) dezinformace? Když se sejde dobrá duše, obchodník a lovec lajků* na straně 54.

4) PALATA, L. *Masivní propaganda. Češi věří, že jim Čína pomohla víc než EU, ukázal průzkum*. 30. 7. 2020. Dostupné online na: <https://www.denik.cz/zdomova/koronavirus-pomoc-cina-eu-20200729.html>

Ve skutečnosti Čína Slovensku pouze povolila nákup svých zdravotnických pomůcek a od Ruska nepřišla na Slovensko pomoc vůbec žádá.⁵

Čína vyhrává u Čechů v pomoci s koronavirem nad EU

deník

24,5 %

Určitě ne

43,6 %

Spíše ne

6,3 %

Určitě ano

25,6 %

Spíše ano

19,9 %

Určitě ne

34,6 %

Spíše ne

11,7 %

Určitě ano

33,8 %

Spíše ano

14,1 %

Určitě ne

42,3 %

Spíše ne

7,7 %

Určitě ano

35,8 %

Spíše ano

ZDROJ: STEM

ZDROJ: DENIK.CZ

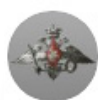
3. RUSKÁ POMOC ITÁLII

Itálie se stala příjemcem určité formy podpory také z Ruska. Tato operace byla pojmenována po názvu bondovky „Srdečné pozdravy z Ruska“ (anglicky „From Russia, with love“).

Ruská armáda zahájila tuto operaci 22. března 2020. Na pomoc epidemií zasažené Itálii vyrazili ruští armádní lékaři a experti na biologické, chemické a radioaktivní hrozby. Jejich vybavení ale bylo určeno pro detekci hrozeb v půdě, ne pro detekci viru SARS-CoV-2. Italští experti se později shodli na tom, že tato pomoc byla zbytečná. Italský ministr zdravotnictví uvedl, že dekontaminace půdy, do které se ruská armáda v Itálii pustila, **neměla vědecký důvod**, protože půda není zdrojem možné nákazy virem. Bezpečnostní experti v Itálii také vyjádřili podivení nad tím, že ruská armáda svou operaci prováděla především v oblastech, kde se nachází utajené strategické základny USA a NATO. Podezřelý výběr lokalit byl také důvodem, proč italská vláda nakonec příjem pomoci z Ruska předčasně ukončila.

Tato operace na začátku vyvolala velké a emotivní reakce na sociálních sítích v Itálii. Objevila se řada oslavných aktů a videí děkujících Rusku za pomoc a obviňujících EU ze selhání. Jednou z rozbušek byla dezinformace vypuštěná ruským senátorem o tom, že Polsko odmítlo nechat přeletět ruská letadla s pomocí přes své území a let tak musel být odkloněn delší trasou přes Turecko. Poté, co byla tato informace vyvrácena a označena za lživou, senátor svůj příspěvek smazal. Ten už se však **nekontrolovatelně rozšířil v ruských médiích a na italských sociálních sítích**.

Ruská soukromá televize zase zveřejnila video, kde si podle ní italské občany pouštěli hlasitě ruskou hymnu jako spontánní vyjádření vděčnosti za pomoc. Britská BBC ale zjistila, že hudbu ve skutečnosti používala Italka, jejíž nevlastní dcera pracuje pro prokremelský web, který se jmenuje Denní bouře.⁶

Минобороны России @mod_russia · 26. März

Правительственная учетная запись, Россия

The convoy of @mod_russia's military specialists and special equipment riched #OrioAlSerio airdrome in #Bergamo, Italy, where the joint Russian-Italian anti-coronavirus situation headquarters is going to operate #Russialtaly #FightAgainstCoronavirus @rusembitaly

ZDROJ: TWITTER

6) ŠÍMA, M. *Spojenci v dezinformacích o pandemii. Čína a Rusko je vypouštějí do světa*. 29. 4. 2020. Dostupné online na: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/spojenci-v-dezinformaci-o-pandemii-cina-a-rusko-je-vypousteji-do-sveta-103068>

PELLEGGATTA, A., ANDRIUKAITIS, L. *Russia exploits Italian coronavirus outbreak to expand its influence*. 30. 3. 2020. Dostupné online na: <https://medium.com/dfrlab/russia-exploits-italian-coronavirus-outbreak-to-expand-its-influence-6453090d3a98>

4. EU JE NESCHOPNÁ A SITUACI NEŘEŠÍ

Zpravodajství čínských státních médií bylo **nástrojem k nastolení vlastní verze o pandemii a odvrácení pozornosti od prvotního čínského selhání v boji s virem**. V některých případech se opíralo i o kritiku Evropské unie. Kampaň vyzdvihující čínskou pomoc Itálii šířenou pomocí falešných účtů ovládaných tzv. boty (tedy uměle vytvořenými účty) využívala i hashtag #hanba (anglicky #shame) v souvislosti s tvrzením, že EU není v pomoci dostatečně aktivní.⁷

Zdravotnictví i vnitřní bezpečnost patří mezi oblasti, ve kterých má EU jen velmi málo pravomocí – za oboje jsou zodpovědné téměř výlučně členské státy. V oblastech svých kompetencí je EU naopak při řešení krize aktivní: vytvořila záchranný fond, ze kterého může ČR využít přibližně 30 mld. korun na pomoc malým a středním firmám, stabilizaci zdravotnictví či podporu trhu práce jako takového. Právě z tohoto fondu česká vláda financovala téměř veškeré své pomocné programy v prvních měsících pandemie.

Další velké finanční prostředky EU vynakládá na co nejrychlejší vývoj vakcíny proti koronaviru SARS-CoV-2, zároveň se zavázala co nejvíce usnadnit a zrychlit proces jejího schvalování. Evropská unie v různých fázích pandemie řešila také společný nákup ochranných pomůcek, spolufinancovala návraty českých a dalších evropských občanů ze zahraničí, příp. organizovala lety tam, kam komerční dopravci již nelétali. Navrhovala rovněž další kroky, např. zajištění pruhů pro rychlé odbavení kamionů na hraničních přechodech v EU, aby bylo možné rychle dodávat potřebné zboží, jako jsou potraviny či materiál pro výrobu ochranných pomůcek.

5. CIZÍ STÁTY ZABAVUJÍ OCHRANNÉ PROSTŘEDKY URČENÉ ČESKÉ REPUBLICĚ

Během koronavirové krize se rozšířila také informace, že Německo (příp. jiné státy) údajně zlovolně zdržují dodávky potřebných zdravotnických pomůcek pro ČR, což omezuje potřebnou zdravotní péči. Vláda a mainstreamová média měla tuto informaci úmyslně zatajovat.

Některé evropské země včetně Německa, ale také České republiky přistoupily od 4. března 2020 k zákazu vývozu zdravotnického materiálu. V souvislosti s tímto zákazem, ale i obecným nedostatkem zdravotnického materiálu i odlišnými kanály objednávek a distribuce nebyla situace s těmito dodávkami vždy zcela přehledná. Tento stav byl **často zneužíván k fabulaci či manipulaci s fakty** ve snaze vyvolat paniku či šířit protievropské či např. protiněmecké nálady. U případů, které byly doposud v této souvislosti medializovány (zadržení českých dodávek Německem, Maďarskem či čínských dodávek pro Itálii Českou republikou), se ukázalo, že se nejedná o úmysl a daří se je konstruktivně řešit spoluprací oficiálních orgánů daných států.

ZASLOUŽÍTE SI PRAVDU!

TITULKA PRAHA SVĚT MEDIA KRIMI PŘÍBĚHY PODPORA ŽERTOVNÍ

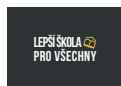
PŘÍBĚHY

Koronavirus: To snad ne! Německo zadržuje na svém území zásilky s rouškami do České republiky a dalších zemí? Miliony respirátorů v německých skladech, zatímco v Evropě umírají tisíce lidí

🕒 15. 3. 2020

JSNS.CZ

Jan Barta
Dušan Šenkypf
David Holý

Libor Winkler

Hana Dvořáková

Martin Hájek

Pavel Baudiš